

YENİ ÇAĞ

- **A. Sobolev:** Afrikada toplumsal ilerleme sorunları
- **L. El-Holi:** Afrikada emperyalizme karşı yürütülen savaş
- **A. Ferrari:** Halk Cephesi ve Lâtin Amerika
- **S. N'Komo:** Rodezya Buhranının nedenleri

TARİHTEN SAYFALAR

Halk Cephesinden alınan dersler ve Lâtin Amerika

KİTAPLAR VE DERGİLER

Ekim Devrimi ve Fransız halkının savaşı

SEMINER ÇALIŞMALARI

Afrikada milli devrim sorunları

ÖZEL SAYFALARIMIZ

Türkiye hakkında değerli iki eser

3 (33)

Mart

1967

BARİŞ VE SOSYALİZM PROBLEMLERİ

Bu sayıda :

Aleksandr Sobolev

Sovyet Felsefe Doktoru

Stephan N'Komo

Rodezya (Zimbabve) Afrika Halkının Birliği Partisinin yönetim Kurulu Üyesi

Lütfi El-Holi

Mısırlı yazar ve gazeteci

Alberto Ferrari

Arjantin Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi

Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!

YENİ ÇAĞ

3
Mart
1967

Komünist ve işçi partilerinin teori ve enformasyon dergisi

Afrikada toplumsal ilerleme ile ilgili bazı sorunlar

Aleksandr Sobolev

(Sovyet felsefe doktoru)

Bugün Afrika kıtası ilerici bir gelişme yoluna girmiş bulunuyor.

Kıtanın her tarafında yeniliklerin filizlendiğini, iktisadi, toplumsal ve siyasal alanlarda ilerici teşkilât şekillerinin meydana geldiğini, geliştiğini ve güçlendiğini görüyoruz. Üretici güçlerin, yavaş ama devamlı artışına da şahit oluyoruz. Kültür, eğitim geliyor.

Ama Afrikanın karşılaştığı sorunlar, fevkalâde güç şartlar içinde çözümlenmektedir. Afrika devrimini derinlemesine etkileyen çelişmeler fevkalâde keskinleşti. Buradaki başlıca çelişme, Afrika halkları ile, emperyalizm ve yeni-sömürgecilik arasında varolan çelişmedir. Bugün Afrika kıtasını bölen diğer bütün çelişmelerin gelişimine temel teşkil eden, emperyalizmin günden güne artan faaliyetidir.

Bugünkü ortam içinde, büsbütün keskinleşen şu temel soru ile karşılaşırız: Varolan çelişmelere çözüm yolları sağlayabilecek, güçlükleri yenebilecek, Afrikayı kalkınma yoluna sokabilecek toplumsal şekiller hangileridir?

Bu yazı çerçevesi içinde, bu soru ile ilgili bazı noktaları belirtmeye çalışacağım. Bu yazıda daha çok tropikal Afrika ülkelerini inceliyorum. Bu şartlar içinde ileri sürdüğüm tezlerden ancak bazıları kıtanın Arap ülkelerine tatbik edilebilir.

1. Afrikanın özellikleri ve tarihsel gelişimin genel kanunları

Afrikadaki toplumsal ilerleme olanaklarının incelenmesi, kıtanın tarihsel gelişimindeki özelliklerden, Afrika toplumlarına özgü niteliklerden, çeşitli ülkelerde bugün hüküm süren toplumsal ve iktisadi durumdan doğan bir takım yeni siyasi ve nazari sorunların bilimsel çözümünü zorunluluk haline getiriyor.

Afrikanın başlıca özelliklerinden biri şudur: Sömürgeci egemenlik bu kıtada utanma nedir bilmeyen, en kaba, en korkunç talan şekillerini almıştır. Afrika ekonomisinin yapısına gelince, bu ekonomiyi meydana getiren, aralarında herhangi bir örgensel bağ bulunmayan, paralel iki sektördür: Sömürgeci (ticari) sektörle, geleneksel (ataerkil) sektör. Yerli ekonomileri amansızca yağma eden sömürgecilik, iktisadi gelişimi çok uzun süre geciktirmiştir.

Afrikanın ikinci bir özelliği de şudur: İktisat, doğal bir üretime, gelişimin ilk aşamasında kalmış, cemaat ve aşiret ilişkileri çerçevesi içinde gerçekleşen ufak bir pazar üretimi temeli üzerinde kurulmuştur. Afrikada, halkların çoğu toprak sıkıntısı çekmiyordu, daha çok iktisat dışında kalan baskı metotları yolu ile sömürülüyordu. Feodalizm birkaç ülkede ancak mevcuttu.

Afrika ülkelerinde, sınıf ilişkilerinin başlıca özelliği, devimsizliktir (hareketsizlik), toplum içindeki ayırmışmaların ağır temposudur, aracı gruplarının çokluğu, sınıfların gelişiminde ve birbirine karışmasında görülen büyük farklardır.

Öte yandan, Afrika toplumlarının sınıf yapısı, tropikal Afrikanın bütün ülkelerinde – az veya çok kuvvetle – devam eden sop ve boy ilişkilerinin büyük etkisi altındadır.

Afrika nüfusunun büyük çoğunluğunu ve cemaatin temelini teşkil eden unsur, emekçi köylülerdir (nüfusun % 80–90'ı) Bunlar genellikle yoksul köylülerdir, veya tarım işçileridir, ama aralarında daha varlıklı, orta köylüler de bulunmaktadır. Köylülerin büyük çoğunluğu korkunç bir yoksulluk içinde yaşıyor. Bu yoksulluk, azalacağına, tersine, günden güne artıyor. Bu da çağımızın en büyük belâlarından biri, üretici güçlerin gelişmesini destekleyen büyük bir engeldir.

Cemaatin içinde, üleştirmenin niteliği, üretim gücünü arttırma, üretimi geliştirmek üzere biriktirme, üretimi çağımıza uydurma isteklerini uyandırmıyor. Üstelik tefeci, aracı ve çerçi, köylüleri ve tarım işçilerini amansızca sömürmektedir. Cemaat üyeleri çok yüksek faiz ödeyerek borç bulabiliyorlar. Vergi siyaseti de cemaatin hayatına çok olumsuz etkiler yapıyor. Bu şartlar içinde, toprakla geçimini sağlayamayan köylü, iş bulmak için şehire gidiyor, orada da kapitalist sömürme şekilleriyle karşılaşılıyor. Ama şehirde çalışan köylü, bütün aşiretin malı sayılan, kişesel gelirin bile dilediği gibi kullanmasına imkân bırakmayan cemaatla bağlarını devam ettiriyor.

Yukarıda saydığımız özelliklerden önemli iki sonuç çıkartabiliriz:

Tropikal Afrika ülkelerinde, köylülerin çoğu (ki bunlar bağımsız bir iktisadın dışında kalmış köylülerdir) mülkiyet ilişkileri bakımından, üretilen işgal ettikleri yer, kanazç şekilleri ve önemi bakımından, hatta zihniyetleri bakımından, gerçek anlamı ile küçük-burjuvalar değildir. Bunlar daha çok yoksul köylüler ve tarım işçileridir. Tropikal Afrika köylerinde, geleneksel küçük-burjuva tabakası son derece önemsizdir, hattâ bazı bölgelerde, hiç yoktur. Başka bir deyişle, küçük-burjuvazinin yayılma alanı, toplumsal bakımdan çok sınırlıdır.

Çok düşük gelişme düzeyi, üretimi düzenleme konusunda gösterdiği tutuculuk, çağımıza uymayan üleştirme sistemi yüzünden, klan ve aşiret cemaatında dinamizm, isteklenme diye bir şey yoktur. Üretici güçlerini geliştirmesi, daha geniş bir üretim kurması için gereken iç yardım kaynaklarından yoksundur. Bugünkü şekli ile cemaat, bazılarının iddia ettiği gibi, toplumu sosyalizme götüremez; tersine, bu gidişi köstekler. Bununla beraber, cemaatin ortadan kaldırılmasını, veya ticaret ve para ilişkilerinin gelişmesiyle doğacak karşıt sınıflara bölünmesini beklemek yanlış olur. Bu sorunu çözümlenecek başka bir yol vardır. En emin çözüm yolu, her halde, cemaatin olumlu unsurlarını (yani demokratik ve kolektif unsurlarını) koruyarak, bu topluluğun bütün üyeleri arasında eşitlik özelliğini taşıyan, çeşitli aşamalarla herkes için çalışma zorunluluğunu, emeğe göre ücret alma prensiplerinin kabulü, üretimin gelişmesini sağlamak üzere kişisel ve kolektif isteklendirme yollarının uygulanması ile, yeni bir üretim birimi haline getirilmesidir. Böylelikle yeni bir hayatıyet kazanan, yepyeni bir şekil alan cemaat, gelişmiş bir üretim, tarımda ve zanaatçılıkta üretici güçlerin gelişmesine daha geniş bir alan sağlayabilir.

Bu demokratik başkalaşma köy halkında büyük dönüşümlere yol açabilir, köylüyü faal bir emekçi, toplumda önemi bir siyasi ve üretici güç haline getirebilir.

Afrika proletaryasında, meydana gelmesinde ve gelişmesinde de çeşitli özellikler, bulunmaktadır. Proletaryanın meydana gelmesi yabancı sermayenin ülkeye girmesine bağlıdır. Çoğu zaman, meydana gelen proletarya milli burjuvazi ile değil, yabancı sömürücülerle karşılaşılıyor.

Sömürgeciler, Afrika proletaryasına bazı olumsuz nitelikler kazandırmaya bilerek çalışmışlardır. Bir kere, bu proletaryanın yapısı daima değişmektedir. Şehirde bir iki yıl çalıştıktan sonra, köye, cemaate dönenler çoktur, bu sefer de yeni unsurlar köyden ayrılır, şehire gider. Sonra, fiili olarak proleter haline gelmiş birçok emekçi sık sık işletmeden işletmeye, hatta ülkeden ülkeye geçer. Nihayet, sömürgeciler, yerli proletaryanın mesleki bilgiler edinmesine, siyasi bir rol oynamasına, teşkilatlanmasına, sınıf bilincini geliştirmesine, yeni bir rejim kurma ödevin yerine getirmesine engel olmak üzere büyük çaba sarfederler.

Ama tarih durdurtulamaz. Afrikada bugün kalabalık olmamakla beraber, çağdaş bir proletarya doğmuştur ve gelişmektedir. Proletaryanın bu

kesimi, Afrika toplumunun en ilerici unsurunu teşkil ediyor; inceleme zincirinin en son halkasına gelindiği vakit, bu çağdaş proletaryanın, sosyalizmin toplumsal temeli ve kurucusu olacağı da anlaşılıyor. Siyaset alanında yeni çıkan bu yeni toplumsal güç, Afrikanın geleceğini tâyin edecek güçtür.

Afrika ülkelerinde, emekçilerin en büyük iç düşmanı, sanayi ve ticaretle meşgul yerli burjuvazidir. Yabancı sermayeye bağlı, ve bu yüzden «komp-rador» veya «bürokratik» burjuvazi adı verilen bu unsurlar, son zaman-larda çok kuvvetlenmişlerdir. Bazı ülkelerde iç tehlikelerinin en büyüğünü teşkil eden bu burjuvazidir. Emekçilerin diğer iç düşmanları ise, yarı-feodal, yarı-kapitalist sömürme metotlarına başvuran klan veya aşiret eşrafı. Hattâ, Afrikanın bazı ülkelerinde, gelişmesinin ilk aşamasında bulunduğu halde henüz, milli burjuvazi bile emekçiler için oldukça büyük bir tehlike teşkil etmektedir.

Afrika halklarının toplumsal ve manevi hayatında görülen özellikleri fazlasiyle şişiren bazı Afrikalı şahsiyetler, bu halkların tamamıyla özgür olduğunu iddia ediyor. Onlara göre, Afrika halklarının tarihsel kaderi ile insanlığın diğer kesimlerinin tarihsel kaderi arasında temel farklar bulun-maktadır. Ama bunu söylemek, Afrikaya özgü bir gelişme yolu, Afrikaya özgü bir sosyalizm vardır şeklinde iddialarda bulunmak demektir.

Bu iddiaların anlamı şudur: Afrika kıtası tarihin genel akımının dışında bulunuyor, insanlığın geçirdiği tecrübeler, bilim ve nazariye alanlarında elde ettiği büyük sonuçlar, Afrika için geçer değildir. Böylelikle, Afrika halkları dünya uygarlığının dışında kalmaya mahkûmdur.

Ama gerçekler, ama tarih, bu iddiaları yalanlıyor. Afrika gerçeklerin-deki fevkalâde önemli özelliklerin varlığını kabul eden, ısrarla belirten, daima göz önünde tutan Marksistler – Afrikalı Marksistler dahil – bu özel-liklerin Marksizm-Leninizmin meydana çıkarttığı tarihsel gelişme kanun-larının bir belirtisi – özel şekiller alan bir belirtisi – olduğunu söylüyorlar.

Ama bazı Afrikalı liderler bu gerçeği kabul etmek istemiyor; Marksizmin çağımıza artık uymayan, eskimiş bir nazariye olduğunu iddia ediyorlar. Ama ileri sürdükleri nazariyeyi destekleyebilecek, herhangi bir temele dayanan, inandırıcı kanıtlar verdikleri yok.

Sovyetler Birliğinin ve diğer sosyalist ülke halklarını zafere götüren, ister Avrupada, ister Asyada, ister Afrikada, ister Amerikada sınıf mücadele-sine rehberlik eden Marksizm-Leninizmdir.

Bilimsel komünizm nazariyesi, insanlığa sosyalizme geçiş kanunlarını gösterdi. Birçok ülkede sosyalizmi kuran, sadece milli değil, milletlerarası bir önem taşıyan, yeni bir toplum örneği yaratan halklar, bu nazariyeden esinlenmiştir.

Sosyalizmi kurma işinde Avrupa ve Asya ülkelerinde elde edilen tec-rübelerin Afrikaya uygulanamayacağını söyleyenler çoktur. Hattâ bu ko-nuda, proletarya diktatoryası, Marksist-Leninist partinin oynadığı öncü

rolü, bilimsel komünizm nazariyesinin taşıdığı önem, ile ilgili Marksist-Leninist tezlerin çok tartışılabilceğini, inkâr bile edilebileceğini iddia edenler de var. Sosyalizmi kurma metotları, ağır sanayi hafif sanayi, sanayi-tarım ilişkileri de tartışma konusu oluyor.

Kanaatıma göre, bu sorunların tartışmaya konu olması, bir anlaşmaz-lıktan, bazı marksist-leninist kanun ve tekliflerin dogması yorumundan meydana gelmektedir.

Meselâ, insanlığın sosyalizme geçebilmesi için, gereken temel şartlar-dan biri, işçi sınıfının yöneticiliğidir. Bu yönetici rolü inkâr edilmez bir gerçektir. Ama sosyalist kanunlar, soyut kuramlar halinde kalmaz. Somut, tarihsel eğilimler şeklinde belirir. Bu yüzden de, devrimci sürecin çeşitli dönemlerine göre, çeşitli ülkelere göre, işçi sınıfının yönetici rolü fevka-lâde çeşitli şekiller alarak dile geliyor, somut yollarla gerçekleşiyor. Örneğin, Moğolistan Halk Cumhuriyeti kurulduğu zaman, bu ülkede işçi sınıfı henüz meydana gelmemişti. Ama diğer kardeş ülkelerde, örneğin, Sovyetler Birliğini ele alırsak, bu ülkede işçi sınıfı tarihsel ödevini hattâ birçok yönden, sosyalist devletin tarihsel ödevini de yerine getirdi.

Afrikaya gelince, bu sorun bu kıtada daha da özgün bir şekil almakta-dır. Afrika halklarının milli kurtuluş ve toplumsal kalkınma uğrunda yürüt-tükleri savaş, dünya devrimci sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bilindiği gibi, dünya devrimci süreci üç büyük akımdan meydana gelmektedir: birinci akım, sosyalizmi ve komünizmi kuran, böylece devrimi durmaksızın genişleten ve derinleştiren halkların devrimci ve başkalaştırıcı hareketidir. İkincisi, sömürge halinde bulunan veya gelişme yoluna yeni girmiş ülke-lerde halkların yürüttüğü ulusal ve toplumsal devrimlerdir. Üçüncü akım, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki işçi hareketidir. Dünya devrimci sürecinde, proletaryanın tarihsel ödevi – hiç değilse bu ödevin temel yönleri – sos-yalist sisteme ve dünya işçi sınıfına düşen bir ödevdir. Afrika halkları bugün sosyalizmi kurma işinde elde edilmiş zengin tecrübelerden fayda-lanabiliyorlar. Emperyalizme karşı, milli bağımsızlık ve toplumsal kalkınma uğrunda yürüttükleri savaşta, Afrika halklarının güçlü ve sadık dostları dünya sosyalist sistemi ve dünya işçi sınıfıdır. Afrika hareketine bilimsel sosyalizmin görüşlerini sokan sosyalist ülkelerle dünya işçi sınıfıdır.

Bu şartlar içinde, işçi sınıfının öncü rolünü somutlaştıracak yeni şekiller bulunabilir. Afrika halkları bu yeni şekilleri bulmaya başlamıştır bile. Örneğin, dünya sosyalist sisteminin varlığı, devrimci demokratik partilerin yönetimi altında sağlanan köklü toplumsal dönüşümlerin gerçekleşme-sine imkân veriyor.

Ama sosyalizmi kurma evreninde, çağdaş üretim fevkalâde geliştikçe, işçi sınıfının büyük veya ufak bir kesimi bilince vardıkça, örgütlendikçe, yavaş yavaş ortak görüşler benimsedikçe, Afrika ülkelerinde de siyaset, ideoloji ve teşkilât alanlarında bu sınıfın oynadığı yönetici rol gitgide önem kazanacaktır muhakkak.

Bir yandan bilimsel sosyalizm nazariyesi, öte yandan halkların toplumun devrimci başkalaşması konusunda edindiği tecrübeler, sosyalizmi kurmak için çok çeşitli metotlar arasında bir seçme yapmak imkânını sağlıyor.

Örneğin Sovyetler Birliği Komünist Partisini ele alalım. Devrimin ilk yıllarında, Sovyetler Birliğinde, kapitalizmi «baskınla yenmek», başka bir deyişle «sosyalist üretimi ve sosyalist dağıtımını... en kısa, en dolaysız, en hızlı yoldan kurmak» istenilmişti. Yeni İktisadi politikanın – NEP'in kabulünden sonra, işçilerle köylüler arasındaki ittifakı kuvvetlendirmek üzere, şehirle köy arasındaki alış-veriş azamiye çıkartmaya çalışıldı. Hattâ bu amaca varmak için, özel ticaret yoluna da başvuruldu. Ülkenin içinde kapitalizmin belirli sınırlar içinde gelişmesine göz yumuldu, yabancı şirketlere imtiyazlar verildi.

Sanayileşme ve kolektifleştirme döneminin başlıca özellikleri, üretici güçlerin çok hızlı bir tempo ile artırılması, tarım üretiminin sosyalist temeller üzerinde hızla kurulması oldu. Özgürlüğe kavuşan ilk ülkenin o dönemde bulunduğu şartlar, milletlerarası durum karşısında vardı bazı düşünceler, bu hızlı tempoyu gerektiriyordu.

Kısacası, sosyalizme geçiş konusunda şimdiden elde edilen tecrübelerle dayanarak, yeni bir hayat kurmak üzere baş vurabileceğimiz iki yolun bulunduğunu söyleyebiliriz.

Birincisi, çağı geçmiş toplumsal ve iktisadi ilişkilere şiddetle son veren, icabında iktisat dışı yollara başvurarak, eskimiş yapıları bile yok eden, üretimi çok hızlı bir tempo ile geliştiren, siyasi şartların zorunluluk haline getirdiği, yeni hayat şekillerini bir an önce yaratan yoldur.

Ama bir metot daha vardır: Çeşitli toplumsal yapılar arasında yürütülen rekabet yolu. Bu rekabette ilerici, yükselen şekiller zafere ulaşır; tutucu, sonuna yaklaşmış şekiller ise yenilgiye uğruyor. Bu metot, yeni şekillerin ilerici niteliğini iyice belirtmek, zayıf düşmüş olanları kesinlikle ortadan kaldırmak üzere, iktisadi kanunları azami şekilde kullanmaktadır. Bu metodun uygulanması, aşamalı değişmelere, toplumsal ilişkileri değiştirme amacını güden dönüşümlere bağlıdır. Maksat burada baştan aşağı değiştirilen toplumda acıları elden geldiği kadar hafifletmektir.

Lenin bu konuda şöyle diyordu:

«Bundan önceki devrimci durumlu mukayese edilirse, bu çözüm yolu reformist bir yoldur. (İhtilâl, eski durumu yavaş yavaş, ihtiyatla, aşamalarla, mümkün olduğu kadar yıkmadan tekrar kuracağına, bu durumu, en temel, en önemli unsurları ile yok eden bir altüst oluş demektir.)

«... Gerçek devrimci için, en büyük tehlike, belki de tek tehlike, ifrata kaçmasıdır; devrimci yolların etkili şekilde yerinde kullanılması için göz önünde tutulacak sınırları ve şartları unutmaktır. Gerçek devrimciler çoğu zaman bu noktada iyice şaşırırlar. «Devrim» kelimesini büyük bir Dile yazmaya başladıkları, ihtilâli adeta tanrısal bir amaç haline getirdikleri, soğukkanlılıkla, uyanıklıkla kafasını kullanamaz, hangi anda, hangi şartlar altında, hangi faaliyet alanında devrimci gibi davranılaca-

ğını, hangi anda, hangi şartlar altında, hangi faaliyet alanında reformcu eyleme geçileceğini düşünemez, hesaplayamaz hale geldikleri zaman. Gerçek devrimciler uyanıklığını kayb ettikleri «büyük, muzaffer dünya devrimi»nin, şartlar ne olursa olsun ve bütün faaliyet alanlarında devrimci yolla bütün sorunları çözebileceklerini sandıkları anda mutlaka mahvolacaklardır.) Bu mahvolma sözünü bir dış yenilgi anlamında değil, ama ilerinde, dâvalarının iflâs ettiğini duymaları anlamında kullanıyorum.»

Afrika halkların yeni hayatlarını nasıl kuracaklar? Hangi metotlara başvuracaklar? Buna hiç şüphesiz kendileri karar verecektir. Ama elde edilen tecrübeler göz önünde tutulursa, bugüne kadar denenmiş yol ve yöntemlerin iyi ve kötü yönlerini görebilecekler. Bu da hiç şüphesiz hataları, zararları asgariye indirerek ilerlemelerini, en kısa süre içinde sosyalizmle ilgili sorunlara etkili çözüm yolları bulmalarına imkân verecektir.

2. Büyük Afrika devrimi: Niteliği, özellikleri, itici güçler, dönemleri

Bilimsel sosyalizm – bütünü ile veya başlıca kısımları ile – Afrikada hiç durmadan ilerliyor. Afrika gerçeklerinden doğan ivedili, çoğu yeni, özgün sorunları çözmek üzere, bilimsel sosyalizmin görüşlerini uygulamak üzere, direşken çabalar artıyor. Özellikle, önümüzdeki yıllarda izlenecek yollar konusunda çok çetin bir mücadele yürütülüyor. Bu konuda iki olanaktan birini seçmek zorunludur: Kapitalist yol veya sosyalist yol. Üstelik hayat çoğu zaman bu seçme imkânını de halklara bırakmıyor.

Cemaat sisteminin dağılması, bürokratik bir burjuvazinin yükselişi, henüz kalabalık olmayan milli burjuvazinin gelişmesi ile kapitalist ilişkilerinin kendiliğinden gelişeceğini sanan emperyalist devletlerin bu umudu gerçekleşmedi. Zaten emperyalist devletler aslında bu gelişmeye bile taraftar değildir; kapitalist de olsa, her gelişmenin, emperyalist menfaatlerini tehlikeye düşürmesinden korkuyorlar. Yeni-sömürgeciliğin Afrikada kurmak istediği şey, yabancı tekellerin egemenliği altında bulunacak, çeşitli kısıntılarla sınırlandırılmış bir kapitalizmdir.

Emperyalistler Afrikayı kapitalist iş bölümü alanında tutmak, sosyalizm yolunu seçmesine engel olmak, gelişmiş kapitalist ülkelere iptidai maddeler sağlayacak bir kıta halinde bırakmak istiyorlar. Ama bu amaçları gerçekleştirdiği takdirde, kıtanın bugün karşılaştığı çetin ve ağır sorunlar, bir kat daha keskinleşecektir.

Bir yol daha vardır: Sosyalizme giden yol. Bu yol hiç şüphesiz kolay değildir, ama en sonunda, Afrika kıtasının bütün toplumsal sorunların çözümleyecek, Afrika halklarının temel menfaatlerine hizmet edecek, isteklerini gerçekleştirecek iktisadi bağımsızlığı, gerçek kalkınmayı sağlayacak bu yoldur. Bütün halklar, bütün ilerici güçler bu yol uğrunda savaşıyorlar. Ama bu yolda ilerleyebilmek için, devrimci öncü güçlerin yönetimi altında bulunan kitlelerin yaratıcı eylemi, cesaretli savaşı zorunludur.

Sosyalizme götüren yolda halkların karşısına fevkalâde kuvvetli üç düşman dikilmektedir. Bu düşmanlar şunlardır:

a) Emperyalizm ve yeni-sömürgecilik sistemi.

b) Güçleri kalabalık olmayan, ama devlet mekanizmasında ve iktisadi hayatta, ordu içinde, siyasi vb. örgütlerde işgal ettikleri yer, emperyalizmle kurdukları bağlar göz önünde tutulursa, toplumsal kalkınma için büyük bir tehlike teşkil eden yerli gerici güçler.

c) Afrika devletlerinin toplumsal ve iktisadi yapılarında çağımıza uymayan nitelik; sanayi ve tarım üretiminin düşük seviyesi; kitlelerin yoksulluğu, kültür alanındaki gerikalmışlık.

En engelleri yıkmak, emperyalizmi ve yeni-sömürgeciliği yenilgiye uğratmak, gerçek bir iktisadi bağımsızlığa kavuşmak, yerli gerici güçleri siyasi ve iktisadi alanlarda yenmek, halkların siyasi ve iktisadi egemenliğini kurmak, çok geniş bir demokrasi kurmak, halkın-iktisadi ve siyasi sorunların çözümüne halkın katılmasını sağlamak, gerikalmışlığın aldığı bütün şekillere son vermek, toplumsal kalkınmayı gerçekleştirmek, iktisadi bakımdan, ahenk içinde gelişmiş bir toplum yaratmak, iktisadın bütün kollarını geliştirmek, sömürmeye son vermek, halka yüksek bir yaşama seviyesi sağlamak, sosyal adalet rejimini kurmak, bütün milletlerin, bütün aşiretlerin, toplumsal hayatta kadın-erkek eşitliğini garanti altına almak, kültürü hızla geliştirmek, Afrika kıtasındaki bütün ülkelerin sınıra ile giriştiği büyük toplumsal devrimin özü işte budur.

Bugünkü dönemde, bu devrim milli ve demokratik bir nitelik taşımaktadır. Çünkü amacı, milli ve toplumsal sorunlar birbirinden katıyen ayrılmıyacağına göre, evvelâ eksiksiz milli bağımsızlığı, sonradan da toplumsal kalkınmayı ve iktisadi refahı sağlamaktır.

Ama Afrika devrimi, bundan önceki devrimlerin hiçbirinde görülmeyen özellikler de taşımaktadır.

Afrikadaki devrimci sürecin önemli bir özelliği, sömürgeci egemenlik yıkıldıktan, milli ve demokratik güçler iktidarı ellerine aldıktan sonra, yıkıcı ödevlere nispetle, yapıcı ödevlere gereken önceliği tanımalıdırlar.

Daha önce de belirttiğim gibi, Tropikal Afrika ülkelerinin çoğunda feodalizm gelişmiş bir toplumsal sistem olmamıştır. Bu şartlar içinde feodalizmi yıkmak diye bir mesele olamaz. Kapitalizm de bu ülkelerde bir sistem haline gelmemiştir. Demek oluyor ki, kapitalizmi yıkmak diye bir mesele ile karşılaşmıyoruz. Oysa, dünyanın başka bölgelerinde yapılan bütün devrimler, asıl bu ödevleri yerine getirmek zorunda idiler.

Afrikadaki toplumsal devrimin demokratik döneminde görülen başlıca özellik şudur: Bu dönemden sonra, Afrika ülkelerinin çoğunda, karşıt sınıflar arasında iç savaşın önüne geçilebilir, gerek siyasi, gerek iktisadi yollara başvurarak, birlik haline bulunan halka dayanarak, düşman sınıflar tecrid edilebilir, çoğunluğun isteğine boyun eğmek zorunda bırakılabilir. Ama bunu söylemekle, şartlar neolursa olsun, silâhlı yollara katıyen başvurulmamalı, demek istemiyoruz. (Aşırı sollar komünistleri böyle bir pren-

siple hareket ettiklerini iddia ettikleri halde.) Sömürgecilerin ve ırkçıların siyasi egemenliğini yıkmak için silâhlı yollara başvurmak şarttır, hiç şüphesiz. Yeni-sömürgeci rejimlere karşı da silâhlı mücadele bazan başlıca savaş yolu haline gelebiliyor. Afrikada geçirilen tecrübeler silâhlı çatışmaların meydana gelebileceğini – ve geldiğini – göstermektedir. Ama bu silâhlı çatışmaların çatışmalar genellikle yüzeyde kalan, derin nedenleri olmayan olaylardır. Çoğu zaman, bunlar siyasi çevreler veya klanlar arasında iktidarı ele geçirmek üzere yürütülen mücadeleyi dile getiriyor.

Afrikadaki toplumsal devrimin tarihsel bir özelliği de, devamlılığı, git-tikçe artan devimci gücü, güçler biriktikçe, toplumsal ilişkiler geliştikçe, bir ödevden başka bir ödev aşamalı geçişidir.

Emperyalistler, yeni-sömürgeciler ve yerli ajanları, hiç şüphesiz, devrimi boğmaya çalışıyorlar. Toplumun gelişmesinde, duraklamalar, zig-zaglar, hattâ gerilemeler görülmektedir. Ama gitgide kesinlikle beliren tarihsel eğilim, gelişme temposunda görülen hızlanıştır. Bu eğilimin keskinleşmesi de daha çok, kitlelerin faaliyetine ve bilincine, devrimci yurt-sever güçlerini hareketine bağlıdır.

Afrika şartlarında, reformlar, devrimi ilerletecek bir yol, çelişmelere çözüm yolları bulacak bir metot, toplumu bir nitelikten diğer bir niteliğe geçirecek bir güç haline geliyor.

★

Afrikanın birçok ülkesinde geçirilen tecrübelerden anlaşıldığı gibi, bu kıtadaki genel demokratik sorunlara kapitalizm çerçevesi içinde bir çözüm yolu bulmanın imkânı yoktur artık. Bütün bu sorunlar, kapitalist-olmayan yol, veya kapitalist-olmayan gelişme yolu adı verilen, geçici bir gelişme aşamasında çözümlenebilir. Bu evrede geçiş sorunlarına genel bir nitelik taşıyan, ama sosyalist bir perspektife yol açan genel demokratik sorunlara çözüm yolları bulunmaktadır.

Hiç şüphesiz, «kapitalist-olmayan yol» deyimi, eksik bir terimdir, tek üstünlüğü, sosyalizme giden yolda bir ara-dönem zorunluluğunu belirtmesidir. (Özellikle sosyalizmin kurulmasına derhal başlayabilmek için gereken maddi şartların bulunmadığı Afrika ülkeleri söz konusu olunca.)

Gerçekte, sosyalizmi kurmak için, her şeyden önce, sanayide ve tarımda kuvvetli üretici güçlerin yaratılması; sonradan da üretim araçlarının sosyalistleştirilmesi, sosyalist üretim ilişkilerinin bulunması; nihayet, toplumun sosyalist bir temele dayanan siyasi örgütler içinde teşkilâtlandırılması şarttır.

Oysa, bu sorunlara dolaysız çözüm yolları sağlayabilecek objektif şartlar, Afrika ülkelerinin çoğunda, yeni yeni meydana gelmektedir. Üretim araçlarını (ilkel iş araçları söz konusu olsa bile) sosyalleştirmek üzere alınan ilk tedbirlere bile sosyalizmin kurulmasını sağlayacak bir unsur diye bakanlar var. Hiç şüphesiz, halkın menfaatlerine hizmet etmek üzere

üretim araçlarını sosyalleştirmekle bir adım atılmış oluyor. Ama kuvvetli bir maddi temel bulunmazsa, kültür alanında belli bir ilerleme sağlanmazsa, sosyalleştirme tedbirlerin yetersiz kalır ve sosyalizme yol açmaz. Gereken toplumsal, iktisadi, kültürel, hattâ kısmen siyasi şartlar, geçici, özgün, «kapitalist-olmayan» adını verdiğimiz dönemde meydana gelmektedir. Bu dönemde uygulanan tedbirler sosyalist bir nitelik taşıyor, ama henüz, sosyalist toplumun kurulması ile sonuçlanmıyor.

Kapitalist-olmayan evre, fevkalâde karmaşık bir tarihsel olaydır.

Birinci özelliği: Bu evre, kısa bir süre içinde gerçekleşen yoğun bir devrim teşkil ediyor. Mesele burada, başka ülkelerin birkaç yüzyıl içinde kattığı yolu, on yirmi yıl içinde katmaktır. Afrika halkları bugün tutuculuğun duvarlarını yıktı, kalkınma ve ilerleme yolunu büyük bir hızla katmaya başladı.

İkinci özelliği: birçok toplumun feodalizm veya kapitalizm çerçevesi içinde, feodalist veya kapitalist metotlara başvurarak yerine getirdiği tarihsel ve toplumsal ödevler, sosyalizm-önceki dönemde, kapitalist-olmayan bir gelişme çerçevesi içinde, genel demokratik sorunlar olarak gerçekleştirilecektir. Bu yüzden de kapitalist-olmayan evrenin iktisadi ve siyasi programında, devrimci sürecin, ülkeyi doğrudan doğruya sosyalizme götürmemekle beraber, genel anlamda demokratik ve devrimci dönüşümlerin çerçevesini aşmasına, az çok sosyalist unsurlar kazanmasına yol açan tedbirler yer almaktadır.

Üçüncü özellik: Kapitalist-olmayan yol, büyük tarihsel sıçrayışlara yol açıyor, ilkel, geri-kalmış, yarı-köleci, yarı-feodal, yarı-kapitalist ilişkilerden, demokratik şekilde teşkilâtlanmış bir topluma, en sonunda da, gelişmiş kapitalizm evresini aşarak, sosyalist bir topluma geçme imkânını sağlıyor.

Dördüncü özellik: iktisadi ve toplumsal bakımdan, kapitalist-olmayan evre, bir geçiş evresidir. O dönemde kurulan toplum, bir geçiş toplumdur, üretim ilişkileri de aynı niteliği taşımaktadır. Bu geçici niteliğin yönleri çeşitlidir: bu durumun başlıca özelliği, birkaç toplumsal şeklin bir arada devam etmesidir. Ama çatışma dolu bir birlik içinde, geçmişin özellikleri ile geleceğin özelliklerini bir arada taşıyan, bu yüzden de geçici bir nitelik kazanan şekiller de vardır.

Afrıkada konkrte olarak, geçiş döneminde, mozaik gibi yan yana devam eden, üretim ilişkilerinin genel tablosunu şu şekli almaktadır:

1. Gelecekteki sosyalizmin ilk aşamasını teşkil eden kamu sektörü.

2. Karma sektör: Devletin ve özel kişilerin malı olan işletmelerdir. Bu şekil geçici bir nitelik taşımaktadır.

3. Yabancı kapitalist sektör: Bu sömürücü, tamamiyle kapitalist şekil, çağdaş emperyalizmin en korkunç yönlerini dile getirmektedir.

4. Özel kapitalist sektör: Bu da, tamamiyle kapitalist bir şekildir. Bu şeklin, Afrikaya mahsus bazı özellikleri vardır. Afrika ülkelerinin çoğunda, bu şekil henüz çok gelişmemiştir.

5. Kooperatif sektör: Bu sektör, Afrikanın birkaç ülkesinde, şimdiden çok gelişmiştir. Yeteri kadar gelişmiş bir kamu sektörü bulunmayan yerlerde, kooperatif şekiller, başlangıçta, sosyalist nitelikten uzak olabilir. Daha kötüsü, aşiret eşrafının köylüyü sömürmesini kolaylaştırabilir, gizleyebilir. Ama daha sonra, bu sektör olgunlaştıkça, içindeki sosyalist unsurlar kuvvetlenecektir.

6. Küçük üretim, doğal iktisat setörü. Afrika ülkelerinde bu sektör, kapitalist ülkelerdeki karşılığından çok farklıdır. Kamu sektörü ile bir arada bulunursa, devletin yardımından da faydalanırsa, bu sektör çeşitli kooperatif şekiller alabilir, böylelikle sosyalist bir eğilime yol açabilir.

İşte, kapitalist-olmayan bir gelişme sürecinde oluşan geçici bir nitelik taşıyan toplumsal ilişkiler, Afrikada, bu karmaşık tabloyu meydana getirmektedir. Şu noktayı da belirtelim: Bu çeşitli sektörlerin önemi, iktisadi hayatta oynadıkları rol, her ülkeye göre çok değişmektedir.

Başka bir deyişle, kapitalist-olmayan yol, karşılaştan etkilerin, çeşitli sektörlerin bileşkesidir. Savaş yürütüldükçe, eskiden kalmış toplumsal şekiller yenilgiye uğruyor, siyasi alandan çekiliyor. Sosyalist şekiller zafere ulaşıyor, baş rolü oynamaya başlıyor.

Kapitalist-olmayan gelişme yoluna uygun düşen üst yapı, milli demokrasi devleti yapısıdır. Afrika ülkelerinde devlet, bu ülkelerdeki tarihsel gelişmenin aldığı şekiller kadar çeşitli, az veya çok ayrırmalı şekiller alabiliyor.

Bununla beraber, üst-yapıların, kapitalist-olmayan bir gelişmeye ne dereceye kadar uygun düştüğünü gösterecek bir ölçüt vardır. Bu ölçüt şudur: Devletin izlediği politika kitlelerin menfaatlerini göz önünde tutmalıdır; askerler, tekonokratlar, parti bürokratları gibi imtiyazlı bir çevrenin, kitleleri siyasi hayattan uzak tutarak, üstün bir duruma geçmesine imkân bırakmayacak şartları yaratabilmelidir.

Demek oluyor ki, siyasi iktidarın sosyalizmin tek kaynağı olduğunu iddia edenlerin bu görüşüne katıyen katılmıyoruz. Sosyalizmi kuranlar, bütün emekçi sınıflar, bütün toplumsal tabakalardır. Tekelci kapitalizme, yerli gerici güçlere, askeri hükümet darbeleri tehditlerine karşı sosyalizmi savunacak en büyük güç, halktır.

3. Demokratik devrimin gelişmesi; bu devrimin sosyalist devrim haline gelmesi olanakları

Milli demokratik devrimin bir gelişmesinden başka bir şey olmayan «kapitalist-olmayan evre»nin son amacı, bu milli-demokratik devrimi sosyalist devrim haline getirmek; sosyalist bir toplumun kurulmasına doğru dan doğruya girişebilmek için zorunlu olan şartları hazırlamaktır.

Kapitalist-olmayan yol, ülkelere göre değişen, uzun veya kısa süreli çeşitli evrelerden geçmektedir. Bu çeşitli evreler belirli bir sıra takip etmez.

Bununla beraber, kapitalist olmayan gelişmede, toplumsal ilişkilerin olgunlaşması sürecinin başlıca halkalarını teşkil eden, kesin sonuçlu tarihsel anlar bulunmaktadır.

Afrikanın birçok ülkesinde, uzun sürecek olan birinci evre, her halde, bir demokratik hazırlanış dönemi olacaktır. Bu dönemde, toplumsal kalkınmaya imkân verecek, kapitalist olmayan yolu bir gerçek haline getirecek maddi, toplumsal, siyasi ve kültürel şartlar yaratılacaktır.

Afrikada, çağdaş endüstrinin henüz kurulmadığı, veya henüz fevkalâde önemsiz kaldığı, alt-yapısı bulunmayan, tarımın de henüz ilkel bir evrede kaldığı veya tek bir üretim tipi ile yetindiği ülkeler vardır.

Bu ülkelerde genellikle, iki önemli sektör bulunuyor: Belirsiz kapitalist unsurlar taşıyan doğal iktisat, küçük pazar üretimi sektörü ile yeni-sömürgeci yabancı sermaye sektörü.

Bu ülkelerde elde edilen tecrübeler bize şunu göstermektedir: Kapitalist-olmayan gelişmesinin ilk döneminde, toplumsal ve iktisadi alanda karşımıza çıkan başlıca sorun, ilerici bir gelişme tohumlarını taşıyacak bir kamu sektörü ile, milyonlarca köylüye, ilerici toplumsal hayat şekillerine geçme olanaklarını sağlayacak bir kooperatif sistemi kurmaktır. Bu dönemde endüstrinin en basit şekilleri kurulmaktadır (tarım maddelerinin işlenmesi, tüketim mallarının üretimi, donatımın tamiri vb.). Kooperatifçilik geliştikçe, tarımı modernleştirmek, çağdaş araçlar, kimyasal gübreler vb. kullanmak da zorunlu hale geliyor. Bulunmayan altyapıların kurması da gerekiyor. Kısacası, mesele burada basit üretimden genişletilmiş üretime geçmektir.

O zaman da fevkalâde önemli ve ivedili iki sorunla karşılaşırız: Belirmeye başlayan özel kapitalist sektöre, sömürgeci sektöre karşı nasıl bir tutum takınmalıyız? Burada görüşler çok çeşitlidir. Çok yaygın bir görüşe göre, özel kapitalist sektörün meydana gelmesine, ve tabiatıyla gelişmesine hiç müsaade edilmemelidir. Ama bu soruna sağlanacak çözüm yolu ülkeye göre, şartlara göre değişecektir. Çözüm yolu şartlara bağlıdır: Her yerde ve her zaman özel teşebbüsün lüzumsuzluğuna karar verilebileceğini sanmıyorum.

İktidar halkın elinde bulunuyorsa, emekçiler siyasi faaliyet yürütüyorsa, ülke sosyalist dünya ile sağlam bağlar kurmuşsa, özel teşebbüse bir dereceye kadar müsaade edilebilir. Bu teşebbüsün devrimci toplumun devamını kontrolü altında tutmak, halk devletinin elinde bulunan bütün siyasi ve iktisadi yolları kullanarak, bu sektörün gelişmesine belli sınırlar tesbit etmek şartıyla.

Yabancı sektöre karşı takılacak tutum sorunu, bütünü karmaşıktır. Tarihsel ve uluslararası bakımdan, kapitalist-olmayan gelişme yoluna imkân veren, bu yolun etkililiğini sağlayan, sosyalist dünyanın dolaylı ve dolaysız yardımı ile halkların bütün sömürgeci ve yeni-sömürgeci ezgi şekillerine karşı yürüttüğü kararlı savaştır. Ama Afrika ülkeleri, kapitalist dünya ile bütün ilişkilerini kesebilir mi acaba? Tecrübeler bize, geleneksel

iktisadi ve kültürel ilişkilerin, az veya çok yeni şekillere bürünerek, uzun veya kısa bir süre devam ettiğini göstermektedir. Milletlerarası durumun bugünkü şartları içinde, sosyalist bir dünya varolduğu için, gelişme yoluna yeni girmiş ülkelerle yeni tipte iktisadi, bilimsel ve teknik ilişkiler kurulabilir – gerçekte de kurulmaktadır. İlerici Afrikalı yöneticilerin kanaatine göre, en mükemmel çözüm yolu, bütün bu ilişki şekillerinin devlet mülkiyeti veya karma mülkiyet vasıtasıyla kurulmasıdır. Böylelikle, milli egemenliğe ve iktisadi bağımsızlığa en ufak zarar verilmeden, ihraç pazarları ve uzman ihtiyacı karşılanabilir.

Kapitalist olmayan gelişmenin ilk döneminde karşımıza çıkan amaçların gerçekleştirilmesi ile, sosyalizmi kurmak için zorunlu olan şartlar yaratılmış olmuyor. O zaman, kapitalist-olmayan gelişmede başlayan yeni evre, sosyalizm-öncesi dönüşümler dönemidir. Bu dönemde başlıca amaç, gelişmiş bir hafif sanayi kurmak, üretim araçları endüstrisinin temellerini atmak oluyor. Bir yandan da, sosyallaştırma süreçleri devam etmektedir. Objektif şartlar buna müsait olduğu takdirde de, başlıca üretim araçlarının bir kısmı, hattâ bazan bütünü, millileştirilir. İki sektör, üstün bir duruma geçiyor: Yeni toplumun temelini teşkil eden kamu sektörü ile kooperatif sektörü. Doğal iktisat kayboluyor, tarım, zanaatçılık, hizmetler vb. alanlarda küçük pazar üretimi – belli sınırlar içinde – devam ediyor.

Özel kapitalist sektöre gelince: Bu sektör (tabii, varolduğu ülkelerde) ilkin devam ediyor. Ama (özellikle iktisadi metotlara başvuru olarak) bu sektörün önemi yavaş yavaş azaltılıyor. Ülkenin hayatında işgal ettiği yer gittikçe daralıyor. Afrikanın her ülkesinde varolan konkre şartlara göre de, yabancı işletmeler sorununa çözüm yolları bulunuyor.

Böylece, birbirini etkileyen, birbirinin şartı olan, aralarında savaşı sosyalist unsurlarla sosyalist-olmayan unsurları içinde alan bir geçiş toplumu meydana geliyor. Devrimci iktidarın desteğinden yararlanan sosyalist unsurlar, hiç durmadan, yeni başarılar elde ediyor; sosyalist-olmayan unsurları geriye itiyor, sınırlandırıyor. İktisadi gelişme ise, gitgide plânlı bir nitelik kazanıyor.

Böylece, demokratik milli devrim, sosyalist devrim haline geliyor. Kapitalist-olmayan yol dönemi sona eriyor. Sosyalizmi kurma evresi başlıyor. Üstyapıda değişiklikler meydana geliyor. Ama bu sosyalist Devletin alacağı konkre şekilleri şimdiden tahmin etmek imkânsız gibidir. Bu sorunu çözümleyecek olan, hayatın kendisidir.

4. Siyasetin ve iktisadın bu çeşitli evrelerde oynadığı rol

Her devrimci harekette siyaset – başka bir deyişle sübjektif etken – yürütülen mücadeleyi şiddetle etkiler, kuvvetlendirir Afrika devriminde siyasetin bu rolü fevkalâde büyük – ve durmadan artan – bir önem taşı-

maktadır. Siyaset bu ülkelerde toplumsal ilişkilerin temel yönlerinde git-gide daha büyük etkider yapmaktadır.

Bu durumun tarihsel nedenleri şunlardır: Güdülen amacın büyüklüğü; iktisadın gelişmiş, refaha kavuşmuş bir toplumun – başka bir deyişle sosyalizmin – hızlı tempolu kuruluşu; güçlü bir endüstri, gelişmiş bir tarım yaratmak, halkın yaşama ve kültür seviyesini çok kısa bir süre içinde yükseltmek gibi yerine getirilecek ödevlerin büyüklüğü; Afrika ülkelerinin şartları içinde, katılması gereken yolun bugüne kadar hiç izlenmemiş olması; ilk defa Afrikada açılan kapitalist-olmayan yolun yepyeni niteliği vb.

Afrika toplumu diyalektik bir çelişme taşıyan bir sorunla karşılaşılıyor: Bu toplum yeni hayatı kurma tempolarını ardsız aradsız hızlandırmak, bütün güçlerini kullanarak ilerlemek zorundadır. Ama siyasi, ve bilhassa iktisadi imkânlarını aşmamaya da dikkat etmelidir. Bu çelişmeye siyasi yöneticiler çözüm yolları bulmak zorundadır.

Böylece, politika, Leninin deyişiyle «iktisadın yoğunlaştırılmış ifadesi» haline geliyor, gerçekten.

Sorunları siyasi bakımdan ele almak demek, iktisadi gelişmenin ihtiyaçlarını – bütün yönleriyle – siyasi bir doktrin ve siyasi eylemlerle dile getirmek, iktisadi ve toplumsal kalkınmanın zorunluluklarını yerine getirecek kaynakları ve yedekleri sağlamak demektir.

Devlet plânlama sorununu çözömlmeye, üretimle tüketim, tüketim malları sağlayan endüstri ile üretim araçları sağlayan endüstri, sanayi ide tarım arasında ahenkli bir denge kurmağa, devrimin menfaatlerine uygun düşecek bir para ve vergi siyaseti izlemeye, ahlâk bozukluğuna, toplumsal mülkiyete zarar verecek bütün şekillere karşı amansız bir savaş yürütmeye, en önemli ekonomik sektörlerin gelişimini hızlandırmaya, gereken birikimleri yapmaya, kadroların meydana gelmesini sağlamaya, sosyalist ülkelerle iktisadi ilişkiler kurmaya, yeni-sömürgeci ezgiye karşı savaşmak üzere bütün iç kaynakları seferber etmeye vb. çalışır.

Devlet, ekonominin çeşitli özel sektörlerini kapitalist sektör, küçük pazar üretimi sektörü, sömürgeci sektör – kontrol altında tutar.

Bundan da bazı önemli sonuçlar çıkartılmalıdır:

Devlet, bilimsel temellere dayanan, açıkca belirtilmiş amaçlar tespit eden, bu amaçları gerçekleştirmek için de kullanılacak yerine taktik metotlar teklif eden iktisadi ve siyasi plânlar hazırlamalıdır.

Milli demokratik devrimin gerçekten zafere ulaşabilmesi için, halk, halkın temsilcileri, devrimci yurtsever teşkilâtlar, Devlet dümenini ellerini sıkıca tutmak zorundadır.

★

Afrika devriminde beliren birçok özellik, bu devrime özgün birçok kanun, sadece Afrika toplumunun özel niteliklerinden ileri gelmiyor. Bunların nedeni, bugünkü milletlerarası etkenler, ve özellikle sosyalist dünyanın

varlığıdır. Çünkü Afrika gerçeklerine, birkaç yönden sosyalizme yönelme, yeni bir hayat kurmak üzere çok çeşitli ve yeni metotlar kullanma imkânını sağlayan, bu sosyalist dünyanın etkisidir muhakkak.

Sosyalist dünya, insanlığın ilerleyişini koruyan kaledir. Afrikadaki toplumsal, siyasi ve ideolojik ilişkilerin bütünü üzerinde dolaysız bir etkisi olduğu gibi, onun kadar önemli dolaylı bir etkisi de vardır.

Sosyalist dünya, emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe karşı yürüttükleri savaşta Afrika halklarının en samimi, en mantıklı dostudur. Gerçek bağımsızlık, toplumsal kalkınma uğruna kahramanca dövüşen halklara dolaylı ve dolaysız siyasi ve diplomatik, hatta gerekirse askeri, yardımlar sağlıyor ve sağlayacaktır.

Sosyalist ülkeler Afrika halklarına çok çeşitli-iktisadi, teknik ve bilimsel – yardımlarda bulunuyor; endüstrilerinin ve tarımlarının gelişmesine de yardım ediyor. Bu yardımlarda bulundukları için ve bugün varoldukları için, sosyalist ülkeler, kapitalist ülkelerin siyasetine belli ölçülerde tesir edebiliyor, bu ülkeleri, gelişme yoluna yeni girmiş ülkelere tavizlerde bulunmak, siyasetlerini yumuşatmak zorunda bırakıyorlar.

Sosyalist ülkeler Afrikalı emekçilerin saflarındadır. Afrikada sosyalizmin zaferine giden yolda, daima onların yanında olacaklardır.

Afrika dünya tarihinde kendine düşen ödevleri şimdiden yerine getirmeye başlamıştır. Gelecekte bu tarihe yeni, özgün ve yaratıcı başarılar sağlayacağı da muhakkaktır.

Afrikada emperyalizme karşı yürütülen savaşın bugünkü dönemi

Lutfi El-Holi

1

Bugün Afrika emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe karşı büyük savaşların yürütüldüğü bir meydan haline geldi. Afrika artık dünyadan tecrid edilmiş bir kıta değildir. Afrika halkları emperyalistlerin 19. yüzyıl sonlarında kıtanın etrafına kurduğu demir perdeyi yıkabildiler. Devrimci hareketler yürüterek, Afrika halkları bütün sınırlarını açtılar. Birleşmiş Milletler Konseyinde, taraf tutmayan devletler arasında yer alan Afrika devletlerinin sayısı arttı. Bu ülkeler, dünyanın bütün devletleriyle diplomatik, iktisadi, kültürel ilişkiler kurdular. Artık milletlerarası alanda sesleri yükseliyor ve duyuluyor. Böylece de Afrika halklarının bugün yürüttüğü devrim, gerek asırlığı, gerek hareketi ile, emperyalizme, sömürgeciliğe, yeni-sömürgeciliğe, askeri, tekelci ve ırkçı üslaba karşı köklü bir savaş yürüten, bir yandan da geri kalmışlığa, milli bölünmelere ve sömürücülüğe karşı savaşan dünya devriminin ayrılmaz bir parçası haline geldi.

Bugün Afrikada oluşan devrim, gelişmiş bir milli iktisada kavuşmuş, sosyalizm yoluna girmelerine yardım edecek çağdaş teknolojik araçları kullanan, özgür toplumların kurulması için savaşıyor. Bu şartlar içinde, bugünkü Afrika devrimini, sosyalist eğilimli ilerici insanlığın yürüttüğü hareketten ayırmaya çalışan her görüş, her eğilim, gerçeklere olduğu kadar bütün insanlık tarihine de aykırı düşer, keyfi ve lüzumsuz olur, üstelik Afrika halklarının çıkarlarına, yürüttükleri savaşın menfaatlerine de büyük zararlar verir.

Bugünkü döneminde, Afrikada emperyalizme karşı yürütülen savaşın genel plâtfomu budur. Ama bundan başka da, ikinci özel bir plâtfomu vardır: Ortak bir düşmana karşı, ortak amaçlar uğruna, devrimci Afrika savaşı ile Asya ve Lâtin Amerika halklarının yürüttüğü savaş arasında birliği sağlayacak plâtfom. Eski ve yeni emperyalizmin kendisine dolaysız ve güçlü mevkiler sağladığı, iktisadi ve toplumsal gerikalmışlığa cesaretle meydan okunduğu, şiddetli savaş yürütüldüğü bu üç kıtadaki halkların objektif olarak ve çeşitli düzeylerde birleşmeleri, 1955 yılında Bandung Konferansına, ilk toplantısı Aralık 1957 de Kahirede düzenlenen, Asya-Afrika Halkları Dayanışma Konferansına, nihayet 1966 yılında Kü-

bada toplanan Asya-Afrika-Lâtin Amerika halklarının Üç Kıta Konferansına katılmaları, bir tesadüf eseri değildir.

Afrikada herkes şu gerçeği kolayca anlıyor: Asya Viyetnama karşı yönetilen Amerikan saldırısı, Afrikada Kongo-Kinshasa, Lâtin Amerikada Küba ve Dominika Cumhuriyeti halklarına yapılan saldırılardan hiç farklı değildir.

Afrikada, ister Portekiz Ginesinde, ister Angolada, ister Mozambikte yürütülen şanlı kurtuluş savaşlarının niteliği ve şartları ile; Viyetnamda veya Güney Arabistanda yürütülen milli kurtuluş savaşlarının niteliği ve şartları arasında hiç bir fark olmadığını da herkes kolayca anlıyor. Öte yandan, yerli gerici güçlerin yardımından faydalanarak 1960-1961 de Kongo-Kinshasa'ya, 1966 Şubatında Ghanaya karşı-devrimi ithal etmeye çalışan emperyalist güçlerin niteliği ve temeli ile; bugün yerli gericilerin desteği ile 1962 devriminden beri Yemen Cumhuriyetine, Irak halkına karşı saldırı üssü haline gelmeyi reddeden Suriye'ye karşı-devrimi ithal etmek üzere müthiş çabalar sarfeden güçleri niteliği ve temeli birdir.

1917 Oktobr Devriminden beri sosyalist devrimlerin, ve milli kurtuluş devrimlerinin etkisi ile, emperyalist tekellerin sömürdüğü bölgelerin alanı gitgide daralmaktadır. Milli kurtuluş devrimleri gizli gücünü arttırarak, bir yandan ağır ve hafif sanayi yolunda ilerledi, çeşitli düzeylerde kendi ülkelerindeki kaynakları ellerine geçirdi; öte yandan bugün üretimlerin emperyalist devletlerin üretimine nispetle çok yüksek bir tempo ile artıran, artık dünya genel üretiminin % 38'ini sağlayan sosyalist devletlerle ilişkiler kurdu. Kuvvetli bir iktisadi rekabetle karşılaşan emperyalist devletler, ellerindeki bütün araçları Afrikada toplayıp, bu kıtanın kaynaklarını tüketinceye kadar sömürmeye girişti. Çünkü Afrikada verimli topraklar, çok büyük doğal servetler, çok ucuz el emeği bulabiliyorlar.

Böylelikle Afrika kıtası bugün fiili olarak yurtsever ve devrimci güçlerle, emperyalist güçler arasında dolaysız ve şiddetli bir çatışma sahnesi haline gelmektedir.

Afrikada yürütülen savaşın keskinliği, karmaşık niteliği, baş vurduğu yolların, araçların, silâhların çeşitliliği her halde bundandır. Çünkü kıtamızda hem eski emperyalizme, hem de yeni-sömürtecilikle uğraşmak zorundayız.

Öte yandan, Afrikadaki genel devrimci cephe, Afrika halklarının yürüttüğü savaşta kullanılan yöntemlerde, yollarda, araçlarda gördüğümüz büyük çeşitlilik de aynı nedendir. Bu yollar, bu yöntemler, bu araçlar, her halkın gelişme seviyesine ve her ülkedeki başlıca düşmanın niteliğine göre değişmektedir.

Meselâ, Afrikanın geniş devrimci cephesinde, milli birliğin kurulması uğruna, tekellerin tasfiyesi uğruna, barışçı veya silâhlı yollarla yürütülen toplumsal savaşın yönelişi uğruna, sosyalizme doğru gelişme uğruna, silâhlı kurtuluş hareketleri, ırkçı güçlere karşı savaşan, silâhlı veya barışçı yollar kullanan muhalefet hareketleri ve çeşitli seviyelere varan devrimci hareketler yan yana yürütülmektedir. Bu çeşitli hareketleri yan yana yürüt-

mekten maksat, bazı özgür ve ilerici devletler arasında devrimci hareket birliğini sağlamaktır.

Afrika devrimi şimdiye kadar eşi görülmemiş çok hızlı bir tempo ile değişen ve gelişen bir dünyada, kıtamızın iktisadi gerikalılığını daima göz önünde tutmak zorundadır. Milli ekonomilerini, kaynaklarını, dünyadaki hızlı tempo düzeyine çıkartarak, geliştirmeye ve değiştirmeye çabala-
yan devrimci Afrika halkları, objektif olarak iki yoldan birini seçmek zorunda kalmışlardır: Geleneksel kapitalist yolunu mu seçecekler? yoksa sosyalizme götüren, kapitalist olmayan gelişme yolunu mu tercih edeceklerdir?

Bütün şartlar, geçirilen bütün tecrübeler Afrika halklarına şu gerçeği göstermektedir: İkinci yolu seçme zorunluluğu, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Gerçekte, milli sermayeyi biriktirme, bu birikimi gelişme sürecinde yerinde ve adalete uygun bir şekilde kullanma olanakları bakımından, kapitalist olmayan yolun daha hızlı ve daha elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik bu yol, çok uzun süre sömürülmüş, ezgi altında yaşamış yoksullaşmış halk kitlelerinin isteklerini daha iyi yerine getirebilmektedir.

Afrıkada emperyalizme karşı yürütülen savaşın bu genel platformundan hareket ederek, bu hareketin objektif ve devrimci ölçütleri diyeceğimiz sonuçlara varabiliyoruz:

a) Bugün Afrıkada oluşan savaş, devrimci güçlerle emperyalist güçler arasında yürütülen mücadelenin en yüksek noktalarından birini teşkil ediyor.

b) Gerek devrimci güçler gerek emperyalist güçler bakımından, ülkeye ve bölgeye, şartlara ve durumlara göre çok fark ettiği için, bu savaş çeşitli düzeylerde, çok çeşitli yollar ve araşlarla yürütülüyor.

c) Emperyalist aleyhtarı Afrika devriminin kullandığı metot, yeni bir nitelik kazanmaktadır. Gerçeklerin etkisi altında, milli kurtuluş devriminin hedefleri ve ödevleri, sosyalizme götürecekt olan toplumsal devrimin hedefleri ve ödevleri ile karışmaktadır.

d) Bugün Afrika devrimi, sosyalizmin, bütün dünyaya etki yapan, çağımızın gerçeklerinde büyük rol oynayan bir etken haline geldiği bir ortamda yürütülmektedir. Bugün Afrıkada olduğu gibi, Asyada ve Lâtin Amerikada da, milli kurtuluş devrimi milletlerarası etkiler yapan bir olay haline geldi.

II

Kıtamızda 36 ülke siyasi bağımsızlığa kavuşmuş olduğu halde, Afrika emperyalist sömürmesinden henüz kurtulmuş değildir. Hattâ bazı ülkelerde, bu sömürme, birçok bakımdan, daha da şiddetlenmiştir. Çok ağır siyasi şartlara bağlı ufak bir yardım, tekeli sermayenin Afrika iktisadının bütün kitli noktaları üzerinde kurduğu kontrol, işgal ordularının yerine geçti.

Batılı devletler Afrıkadaki yatırımlarını arttırdıkları gibi, kıtamızda yeni yeni saldırgan üsler de kurdular. O kadar ki, bugün Amerikalıların Fas'da, Libya'da, Tunus'ta, Liberya'da ve Habeşistan'da deniz ve hava üsleri bulunuyor.

Bu gelişmeye paralel olarak, Amerikan emperyalizmi milli kurtuluş hareketlerini açıktan açığa müdahaleye başladı. Bu müdahale, Kongo-Kishasa halkına karşı giriştiği saldırıda en yüksek kertesini buldu. Bundan başka da, emperyalizm, özgürlüğe kavuşmuş ülkelere karşı gerici hükümet darbeleri düzenlemek, bu ülkelere karşı-devrimi ithal etmek üzere, çeşitli entrikalar çeviriliyor.

Yeni-sömürgeciliğin başvurduğu başlıca yol, ülkeye şekilden öteye gitmeyen bir siyasi bağımsızlık tanımak, ama fiili olarak, bu ülkenin emperyalizme bağımlılığını – özellikle iktisadi bağımlılığını – devam ettirmek-
dir. Bu bağımlılığı sürdürmek için yeni-sömürgecilik fevkalâde çeşitli siyasi, askeri, iktisadi ve ideolojik yol ve yöntemlere başvuruyor.

Bu yol ve yöntemlerin genel temeli, «özel iktisadi ilişkiler»le dile gelen iktisadi bağlar, krediler, yatırım projeleridir.

«Özel iktisadi ilişkiler» Afrıkada birçok devletin dış ticaretinde beliren şekillerle dile geliyor. Örneğin, İngiltereden, Amerikadan ve Batı Alman-yadan, Afrıkada Büyük Britanya Devletler Birliği üyesi bulunan devletlere yapılan ithalat, genel ithalatın % 50'sini geçmektedir. Afrika-Madagasgar Devletler Birliğine üye bulunan ülkelerin Fransa'ya yaptığı ihracat 1963 yılında, genel ihracata nispetle, Togo için % 33, Madagaskar için ise % 74 oranlarını buluyordu. Bu örnekler, bu ekonomilerin, emperyalist devletlerin ekonomisine ne derece bağlı olduğunu, bu devletlerin emperyalist devletlere ne derece bağımlı bulunduğunu açığa vurmaktadır. Şu noktayı da belirtelim: Afrika devletlerinin çoğu, emperyalist devletlerin yardımına ve kredilerine başvurmadan, tediye bilançolarındaki açıkları kapatamıyorlar. Böylelikle «özel iktisadi ilişkiler» Afrika devletlerini, «teknik yardım»a başvurmak zorunda bırakıyor.

Bu emperyalist yardımda dikkatı çeken bir nokta da şudur: Afrika devletlerinde bu yardım ihtiyacını yaratan emperyalizmin kendisidir. Emperyalist devletler, büyük bir ustalıkla, dünya ticaretindeki «alış-veriş kotaları»nın daima kendi çıkarlarına hizmet etmesini sağlıyorlar. Gerçekten, büyük emperyalist devletlerin ürettiği maddelerin fiatları nispeten değişmez. Oysa bağımsızlığa yeni kavuşmuş devletlerin ürettiği iktidai maddelerin fiatları daima düşer. Bir örnek verelim: 1955–1965 dönemi içinde Amerikan pamuk fiatları % 12 ancak düşmüştür. Ama aynı dönem içinde Mısır pamuğunun fiatlarında – bu pamuğun kalitesi çok daha yüksek olduğu halde – % 30'luk bir düşüş görülmüştür. Bu sorun, temelde, yeni-sömürgeciliğin bağımsızlığa yeni kavuşmuş devletlere, eşdeğer olmayan ticaret şartları içinde zorla kabul ettirdiği sömürücü ilişkiler meselesidir. Afrika devletleri bu sömürücü ticaret ilişkileri yüzünden çok büyük – aldıkları yardım tutarını fazlasıyla aşan – zararlara uğramaktadır.

Eski sömürgeciler toplumsal alanda sadece aşiret başkanları sınıfına dayanıyordu. Oysa yeni-sömürgeciler bugün çabalarını daha çok aydın küçük-burjuvaziyi elde etmek için sarfediyorlar. Bu amaçla, emperyalist yardımına bağlı Devlet mekanizmasında veya tekeli şirketlerde bu unsurlara memuriyetler sağlıyorlar. Bunu yapmaktan maksat, imtiyazlı durumlarını emperyalizme borçlu olan bu aydın küçük-burjuva unsurlarını, emekçi kitlelerden tecrid etmektir.

Öte yandan, özel servetlerin kurulmasını kolaylaştırmak üzere rüşvet, ihtilâsı teşvik eden komprador faaliyet alanları sağlayan emperyalizm, yerli bir burjuvazi yaratmaya çalışıyor. Kapitalist yolun kabul edilmesi, bu yolu benimseyecek, savunacak bir kapitalist sınıfın varlığına bağlıdır. Emperyalizm bunu iyi biliyor. Bu amaçla da emperyalizm, emekçileri sayarak geçinen, gerçek bir üretici faaliyet yürütmeyen bu sınıfı yaratmaya bakıyor.

Siyasi alana gelince: Yeni-sömürgeciler bu plânda, emperyalizmle kurmuş oldukları iktisadi, siyasi ve ideolojik bağlar yüzünden bağımlılıktan başka yola gidemeyen, efendilerine sadık kalan hükümetlere dayanıyorlar. Yeni-sömürgecilik, bir zamanlar milli savaş saflarında bulunmuş, kendilerini halka sevdirmiş, bu sevgi sayesinde de siyasi bir gü, sağlamış birçok politikacıyı elde etmesini bilmiştir. Bu siyasi yöneticilerin bağımlılığını garanti altına almak için de, yeni-sömürgeciler aşiretler arasındaki düşmanlıkları kışkırtıyor, böylelikle halkın ayırimsız bir birlik haline gelmesini engelliyorlar.

Yeni-sömürgecilik bir yola daha başvuruyor: Milli güçleri kazanmak, emperyalistlere, gerici güçlere karşı ve toplumsal bağımsızlık uğruna seferber edebilmek için, bazı ilerici devletlerce kabul edilen devrimci tek parti kavramının özünü değiştirmeye bakıyor. Böylelikle, gerici nitelikte tek partiler, kitleleri aldatmak, gerici diktatorya hükümetlerinin gerçek niteliğini gizlemek için kullanılıyor, halklara zorla kabul ettiriliyor. Ulusal ve toplumsal savaşın keskinleştiğini gören emperyalizm, birçok ülkede – bazan bu ülkelerin hükümetleri ile anlaşarak – emperyalist ardularda hizmet etmiş, eğitim görmüş, rütbe almış askeri komutanlara iktidarı teslim etme yoluna da başvurmuştur.

III

Afrikada yürütülen emperyalist aleyhtarı savaşın bugünkü başlıca özelliği, gündün güne artan birlik eğilimidir. Afrika birliği parolası, Afrika devriminin emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe karşı kullandığı en önemli ve etkili parola haline geldi. Bu parola Afrika halklarını seferber ediyor, onlarda milli kurtuluş, milli bağımsızlık, milli egemenlik, toplumsal kalkınma uğruna yürüttükleri savaş hızlandırmak ve arttırmak isteğini uyandırıyor.

Bu birlik parolası sadece milli kurtuluş savaşına uygulanmıyor, bağımsızlık elde edildikten sonra anlamını kaybetmiyor. Bugün birlik parolası, yeni-sömürgeciliğe karşı savaş amacını güden, daha da derini devrimci bir öz kazanmıştır. Öte yandan bu parolanın kazandığı sosyal öz de, kitlelerin bilincinde, bağımsızlığı koruyabilmek üzere, iktisadi, toplumsal ve kültürel gerikalıktan kurtulmak için, işbirliği yapmak isteği ile dile gelmektedir. Bu anlayışın sonucu olarak, bu birlik, uğrunda köylülerin, işçilerin, devrimci aydınların savaş yürüttükleri bir amaç, Afrikadaki bütün halk kitlelerinin en büyük amacı haline geldi.

Milli kurtuluş savaşı bugün fevkalâde ilerlediği; halklar da bağımsız gelişme yolunu izlemek kararını kesinlikle belirttikleri için, yepyeni ölçülere varan Afrika birliği dâvasının, bu birlik uğrunda yürütülen savaşın bir garantisi, bir silâhını teşkil edecek bir teşkilâtla konkr bir şekil alması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu amaçla 1963'te meydana getirilen «Afrika Birliği Teşkilâtı»nın kurulması, Afrika halklarının birlik ülküsüne ne derece bağlı olduğunu ispatlamıştır. Bu teşkilât, Afrika halklarına ve devletlerine siyasi, iktisadi ve kültürel alanlarda iş ve hareket birliğini arttırma olanaklarını sağladı. Üstelik bu teşkilât sayesinde, sayısı gittikçe artan üye devletleri, milletlerarası örgütlerde, dünya barışı davasını veya Afrika kıtasının kurtuluş davalarını savunma imkânlarını bulabilmektedir.

Teşkilâtın karşılaştığı çeşitli objektif zorlukların en önemlileri şunlardır:

- a) Yeni-sömürgeci güçlerin bozguncu faaliyetleri.
- b) İç ve dış politikaları ile yeni-sömürgeciliğe bağımlı kalan devletlerin tutumu.
- c) İktisadi ve siyasi yapıları, toplumsal gelişmeleri bakımından çeşitli Afrika ülkeleri arasında görülen farklar.
- d) Afrika birliği davasına bağlı teorik ve ideolojik güçlükler, sorunlar.

Ama Afrika birliğini gerçekleştirme isteği, bütün bu engellerden kuvvetlidir. Çünkü bu istek, kıtamızda faaliyet yürüten devrimci güçlerin isteğidir.

Afrikanın özgür devletlerine düşen ödev, Afrika Birliği Teşkilâtını savunmak, emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe düşman yapısını korumaktır.

Her ülkede varolan milliyetçi ve ilerici parti ve teşkilâtlara düşen ödev, emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe düşman, çıkarları bağımsız gelişme şartlarına bağlı güçler arasında sağlam bir birlik kurmaktır. Bu parti ve teşkilâtlar için, kıtamızın çeşitli bölgelerini ayrı ayrı göz önünde tutarak, milli kurtuluş hareketinin yakın amaçlarını tesbit etmek, bu amaçlara göre de, ortak çabalarla yürütülecek ortak hareketleri, takınılacak tutumu tâyin etmek bir zorunluluktur.

Afrika halklarının yürüttüğü savaşta elde edilen tarihsel tecrübe, işçi sendikalarının emperyalizme ve yeni-sömürgeciliğe karşı yürütülen mücadeleden çok şanlı bir rol oynadığını göstermiştir. Bu şartlar içinde bütün kıtada, dev bir sendika birliği kurmak, eski ve yeni sömürgecilere hizmet eden unsurların sendika hareketi içinde yürüttükleri bölücü faaliyetlere

son vermek, bir zorunluluk haline geliyor. Sendika örgütleri arasında kurulacak ilişkiler, Afrika birliğini sağlam temellere oturtacaktır.

Bir nokta daha belirtelim: Sosyalist yolu seçmiş bulunan Afrika ülkeleri, Afrika birliğinin savunulmasında birer güçlü kale rolünü görmektedir. Halkların geçirdiği tecrübelerden anlaşıldığı gibi, toplumsal kalkınma amaçlarını gerçekleştirmek üzere savaşıyor siyasi güçler, Afrika birliği davasına, bu birliği gerçekleştirmek için yürütülen mücadeleye en çok bağlı olan güçlerdir. Sosyalist gelişme yolunu seçen Afrika ülkelerindeki devrimci parti ve teşkilâtlar, kendi ülkelerindeki birliği korumakla sorumludur. Çünkü sosyalist dönüşümlerle ilgili sorunların çözülmesi, işçilerin, köylülerin, devrimci aydınlar arasında birliğin gerçekleşmesine bağlıdır. Yeni-sömürgeci güçlerin kıtamıza kudurmuşçasına saldırdığını gören bugünkü dönemde, sosyalist yolu seçmiş bulunan ülkelerin devrimci parti ve teşkilâtları, faaliyet yürüttükleri toplumları bilimsel sosyalizme düşman görüşlerden korumak; milli devrimle toplumsal devrimin karışmasından doğan, kaçınılmaz ve karmaşık teorik sorunların çözülmesi için bilgilerini birleştirmek üzere, ideolojik bir savaş yürütmek zorundadırlar.

Milli kurtuluş savaşı bütün kıtada gitgide keskinleşiyor; fevkalâde çeşitli örgütlenme şekilleri, mücadele yolları kullanıyor. Kıtamızda, kurtuluş savaşları, çete harpleri, grevler, gösteriler, çeşit çeşit boykot hareketleri yürütüldü ve yürütülmektedir. Afrika kitleleri, milliyetçi ve ilerici teşkilât ve partileri, işçi sendikaları, köylüleri, aydınları, kadınları bir araya getiren çeşitli örgütler yolu ile bütün güçlerini seferber etmiştir.

Sömürgecilerin korkunç baskısı, yani sınırsız sömürmeyi, işgal felâketini, ırkçı sömürgeci cinayetleri, köle ticaretini bir araya getiren bir baskı altında tutulan Afrika cemaatlerinde beslenen ihtilâl ateşi yüzyıllar boyunca sönmemiştir. Oysa aynı dönemde, bir yandan ulaştırma araçlarındaki gelişmeler, bilimsel devrimler; öte yandan devrimci görüşler ve köklü dönüşümler etkisiyle, dünya gitgide ufalıyordu. Bu görüşler, bu dönüşümler, özellikle sosyalizm dünyanın her tarafına yayılmış, konkr ve güçlü bir şekle bürünmüş bir gerçek haline geldikten sonra, Afrikadaki güçler dengesini baştan aşağı değiştirdi. Bu yüzden de kıtanın her tarafında patlak veren çatışmalar çok ani ve çok şiddetli oldu.

Bu çatışmalar meydana gelirken hüküm süren milletlerarası şartların olumlu olması, dünya devrimci hareketinin ve bütün sosyalist devletlerin Afrika devrimine çeşitli alanlarda yardımda bulunmasına imkân verdi. Özellikle, bağımsızlığa kavuşan yeni devletlerle hemen diplomatik ilişkiler kuran, 1956 Süveyş buhranında olduğu gibi, emperyalist saldırıları ultimatomlarla durduran, çok düşük faizli (% 2,5) krediler açan, iktisadi gelişme plânlarının geliştirilmesi için teknik yardımlarda bulunan Sovyetler Birliği, Afrika devrimine hiç bir şarta bağlanmamış maddi ve manevi yardımlar sağladı. Bütün bu alumlu yardımlar sayesinde, Afrikanın birçok ülkesi iktisadi bağımsızlık savaşını zafere götürebildi.

IV

Bununla beraber kıtamızda yürütülen bu büyük tarihsel savaş, her zaman kolaylıkla yürütülmedi. Zaferlerin yanında yenilgiler de oldu. Bugün bu yenilgilere, bu güçsüzlüklere, bu olumsuz yönleri bilimsel çareler bulmak, gerçekçi ve devrimci çözüm yolları sağlayabilmek için, bunları dikkatle, bilinçle, cesaretle incelemek zorundayız.

Bugün kıtamızın haritasında bütün bölgelerde dalgalanan bağımsız bayraklara bakarak, kendimizi aldatmıyalım. Hiç şüphesiz bugün Afrika'daki bağımsız devlet sayısı 39'a yükseliyor. Onbir bölge de doğrudan doğruya sömürgecilik boyunduruğu altında bulunuyor.

Ama objektif gerçeklere bakınca, milli ekonomilerini kurarak, bu ekonomiyi geliştirmek için büyük çabalar sarfederek, ayrı ayrı ölçülerde gerçek bağımsızlığa kavuşmuş devlet sayısının 10'u geçmediğini görüyoruz. Afrika devletlerinin ezici çoğunluğu için, bağımsızlık, şekilden öteye gitmiyor. Bu ülkelerde halklar hâlâ askeri üslerin tehdidi ve baskısı altında yaşamaktadır. İktisatları hâlâ yabancı tekellere bağımlıdır. Bu ülkeler temelde yeni sömürgeciliğin nüfuz bölgesinde kalmıştır.

Bu şartlar içinde, bugün Afrikada yürütülen savaşın asıl amacı, iktisadi bağımsızlığın gerçekleştirilmesi, gelişmiş veya gelişme yoluna girmiş bağımsız bir milli ekonominin kurulmasıdır. Öte yandan, iktisadi kurtuluş süreci ile bu sürece bağlı gelişmeler, karmaşık bir nitelik taşıyan olumsuz şartlarla karşılaşılıyor. Gerçekten, sömürgecilikten miras kalan gerikalmışlık iktisadi gelişim için gereken sermaye birikimlerinin bulunmaması veya yetersiz oluşu, gibi olumsuz etkenlerden başka, kıtamızın birliğe kavuşmasını engellemek üzere emperyalistlerin yürüttüğü, Afrikayı ufak birimlere bölme siyaseti de çok olumsuz etkiler yapmaktadır. Bunun bir sonucu da, milli pazarların çok dar olmasıdır. Bu darlık büyük bir tehlike, etkili ve ciddi ilerlemelere büyük bir engel teşkil ediyor.

İktisadi kurtuluş uğruna yürütülen savaşın önemi bundandır. Bu savaşın sonuçları, Afrika birliği davasına sıkı sıkıya bağlıdır. Bu birlik çok çeşitli şekiller alabilir: Birkaç devlet arasında iktisadi işbirliği ve plânlama birliği kurmak; çeşitli devletler arasında bu devletlere özgü şartlardan hareket ederek, daha geniş birlikler kurma yolu ile, bütün Afrika devletleri arasında karşılıklı bağlar ve ilişkiler sağlamak, böylelikle Afrikada bir ortak pazarın yaratılması için gereken maddi temelleri atmak vb.

İktisadi bağımsızlık uğruna yürütülen savaşın başarıya ulaşması, birlik davasına bağlı olduğu için, sosyalist yalun dışında yürütüldüğü takdirde, radikal amaçlarını gerçekleştiremez.

Sosyalist yol, iktisadi kurtuluşu sağlayabilecek tek yoldur. Başvurduğu metotlar şunlardır: Plânlama, bütün teknik ve maddi kaynakların, bütün halkın seferber edilmesi; bütün doğal servetlerin halk kitlelerinin yararına, bu kitlelerin yaşama seviyesini yükseltmek üzere değerlendirilmesi vb.

Afrıkada geçirilen bütün devrimci tecrübeler, bu genel temel hareket hattının doğruluğunu göstermektedir. Sömürgecilik döneminde milli burjuvazinin nispeten geliştiği ülkelerde bile – rneğin Mısırdaki olduğu gibi – bu burjuvazinin, gelişmiş kapitalizm erevesi içinde, gereken gelişmeyi sağlayamayacağı anlaşılmıştır.

Üstelik bu dönemin genel ortamında – zellikle İkinci Dünya Savaşından sonra – işçi sınıfından başka sınıfların, çeşitli halk tabakalarının sosyalizmle yakından ilgilendiği bir ortamda, daha yüksek maddi ve manevi hayat şartları isteyen kitlelerle bu kitlelerin yöneticileri arasında sosyalist eğilimlerin yayıldığını gören yerli kapitalistler sınıfı, milli kurtuluş hareketine açıktan açığa cephe almıştır. Böylelikle, milli devrime sosyalist perspektifler aarak, bu devrimin tekellerini ve geleceğini değiştiren toplumsal devrim, milli burjuvazinin ve özellikle büyük burjuvazinin tutumunu da değiştirdi. Milli pazarla ilgili sorunların çözümü için, klasik emperyalizme ve tekellerine karşı, iki dünya savaşı arası dönemde savaşan burjuvazi, milli kurtuluş hareketlerinde gösterdiği devrimci niteliği büsbütün kaybetmiştir.

Öte yandan bugün yeni-sömürgecilik, klāsik emperyalizmden farklı olarak bu burjuva sınıfının siyasi, iktisadi ve toplumsal çıkarlarına, isteklerine karşıt değildir. Aksine, yeni-sömürgecilik bu sınıfla ortaklık kurmaya hazırdır; bu sınıfı, sosyalizme doğru yol alan yeni ilerici toplumsal devrime karşı bir güç haline getirmek üzere durumunu kuvvetlendirmek istiyor; ama, iktisadi gelişme süreci çok dar bir ereve içinde kalması, yeni-sömürgeciliğin çıkarlarına hizmet etmesi şartıyla.

Yeni-sömürgeciliği klāsik sömürgecilikten ayıran başlıca özellik şudur: Yeni-sömürgecilik iktisadi bağımsızlığı ve sınırlı bir gelişme sürecini kabul etmeye hazırdır. Ama iki temel şartla:

Birinci şart: Gelişmede stratejik sanayiler, yapım malları endüstrileri yer almamalıdır. Yani bu gelişme, milli ekonomide köklü bir gelişme sağlayacak, bağımsızlığı garanti altına alacak ağır sanayi evresine varmamalıdır.

İkinci şart: Milli devrimde sosyal bir öz, sosyalist amaçlar hiç kalmamalıdır.

Bu şartlar içinde bugün yeni-sömürgeciliğin Afrıkada gerçekleştirmek istediği plānın temeli, yerli burjuvazinin henüz meydana gelmediği ülkelerde, bu toplumsal sınıfın çekirdeğini yaratmaktır. Bu amacına varmak için yeni-sömürgecilik ya bürokrasi yoluna başvuruyor, yani bağımsızlığa ulaşmış devletlerin mekanizmalarında bu yerli burjuvaziye yer veriyor; yahut da, ticaret ve yapım malları endüstrileri alanlarında, yabancı tekel-lerin çıkarlarına bağlı, ortaklaşa kurulmuş özel işletmeler kurmak üzere, bu burjuvaziye yardımlar, krediler sağlıyor.

İki nitelik taşıyan, milli kurtuluşu ve sosyal kalkınma amacını güden Afrika devrimi, objektif gerçekler karşısında, bağımsızlık ğruna savaşan güçleri; eksiksiz bir milli bağımsızlığı gerçekleştirmek isteyen, toplumu

sosyalizm yoluna sokarak geliştirmekte menfaati olan devrimci halk sınıfları etrafında ve yönetiminde birleştirmek zorundadır.

Afrıkada hiçbir ülke halkı, bağımsızlığa kavuşduktan sonra, emperyalizmin etkisiyle mahvolmuş, tekellerin yağmasına ğramış toplumunu baştan kurma ve geliştirme bahanesini ileri sürerek, sınırları içindeki sorunlarla yetinemez. Böyle bir hayale kapılan, kendini aldatmış olur. Hiç şüphesiz, halkın bütün çabalarını kalkındırma ve geliştirme sürecine ayrılması zorunludur, ama öte yandan halk, kıtamızın herhangi bir yerinde yürütülen kurtuluş hareketlerinden uzak kalmamalı; aksine, bu hareketlere büyük tepkiler göstermesi, elinden gelen askeri, maddi ve manevi yardımı sağlaması gerekli ve zorunludur. Çünkü, emperyalist güçler kıtamızın herhangi bir yerinde varolmakta, bu yere etki yapmakta devam ettikçe, bütün Afrika lkelerinin bağımsızlığı tehdit altında kalacaktır. Bugünkü emperyalist nüfuz bölgeleri gerçekte bağımsız devletlere karşı kullanılan saldırı sleridir.

Bu şartlar içinde bağımsız ülkelerin, Afrıkada yürütülen milli kurtuluş hareketlerine sağladığı yardım, savaş arkadaşlığının, devrimci prensiplerin gerektirdiği bir dev olduğu kadar, elde edilmiş bağımsızlığı, başlamış olan gelişme sürecini korumak zorunluluğundan doğan bir ödevdir de.

Bağımsızlığa kavuşmuş birçok ülkenin, kardeş ülkelere karşı olduğu kadar kendilerine karşı da taşıdıkları bu sorumluluğu yeteri kadar kavrayamadıklarını, ve bu sorumluluktan doğan ödevleri yerine getirmediklerini kabul etmek zorundayız. Afrika Birliği Teřkilātınca alınan, milli kurtuluş hareketlerine sağlanacak yardımla ilgili kararların etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi, bugün artık bir zorunluluktur.

Öte yandan, bütün kıtanın geleceği bakımından tarihsel sorumluluklar taşıyan ilerici devrimci rejimlerin bu devi daha devrimci yollarla yerine getirmeleri lāzımdır.

Afrıkada çeşitli devletlerin, halkların toplumsal gelişmesinde beliren büyük ayrımlar, bu devletlerin, bu halkların olumlu ve olumsuz yönleri, siyasi partilerin toplumsal ve ideolojik temelleri arasındaki farklar, işçi sınıfına ve sendika teřkilātlarına büyük zararlar veren bölünmeler, Afrıkadaki devrimci güçlerin birliğini kemiren objektif etkenler işte bunlardır.

Afrika devrimci güçlerinin devi, dünya devrimci hareketinin bölünmesine kararlar, ama büyük bir incelikle, karşı gelmek bu bölünmeye bilimsel yollarla, devrimci bir sabırla çareler bulmaktır. Bu ödevin yerine getirilmesi etin olmakla beraber, imkānsız değildir. Çünkü ağdaş devrimin bugünkü döneminde başlıca amaç açıktır: Eksiksiz bir milli kurtuluş, ve sosyalizme götürecek bir iktisadi gelişme. Komünist hareketinde meydana gelen atışmanın, Afrika gerçeklerine yapacağı etkileri asgariye indirmeliyiz. Afrıkadaki milli devrimci güçler nazariyede ve filiyatta komünist düşmanı politikaya yer vermemelidir. Gerçekleri bilimsel bir incelemeye tabi tutarak, Afrika toplumlarının herbirini diğerlerinden ayıran özgün

şartları ve imkânları göz önünde tutarak, devrimci birliğimizi hep birden kurmak, Afrika devrimci hareketinde uygulanacak bir ortak planın tespi-tine katılmak zorundayız.

V

Son bir nokta üzerinde durmalıyız: Ghanada Şubat 1966'da Başkan N'Krumoh'nın ilerici hükûmetine karşı düzenlenen emperyalist ve gerici hükûmet darbesinin Afrika devrimci tarihinde geçici bir olay olduğunu, bu darbeye yol açan etkenlerin sadece emperyalist güçlerin yarattığı etkenler olduğunu düşünürsek, kendi saflarımızda, kendi gerçeklerimizde, bu gerici ve emperyalist hükûmet darbesinin başarıya ulaşmasına yardım eden olumsuz etkenleri görmezlikten gelirse, başkalarını değil, kendimizi aldatmış oluruz.

Ghanada yapılan hükûmet darbesi ile ilgili 7 temel nokta üzerinde durmalıyız:

Birinci nokta: Bu darbe, devrimci milli bir yönetim altında bulunan bir Afrika toplumuna ithal edilen ikinci karşı-devrimdir (birincisi 1960–1961 de Kongo-Kinasha'ya ithal edilen karşı-devrimdir).

İkinci nokta: Meydan okuma şeklini alan bir cüretle, emperyalist güçlerle yerli gericiler, bu hükûmet darbesini tertitlediklerini resmen kabul ettiler. Oysa genellikle bu güçler oynadıkları rolü inkâr ederler. Bu tutumun anlamı şudur: Bu yeni dönemde emperyalist güçlerle yerli gerici güçler, terör havası yaratmak, bütün devrimci kurtarıcı güçleri ve bu güçlerin kurduğu devletleri ürkütmek, maneviyatlarını bozmak, üzerlerinde baskı yaparak birliklerini, savaş birliklerini kemirmek, bu devletleri, eski ve yeni sömürgecilerle ayrı ayrı pazarlığa girmeye zorlamak, ve böylelikle bir kere daha «nüfuz bölgeleri» sistemine dönmek amaçlarıyla, bir kuvvet gösterisi yapmaya çalışıyorlar.

Emperyalistler bu açık saldırı politikasını sadece Afrikada izlemiyorlar. Bu politika Asyada (Viyetnam'da, Aden'de, Yemen'de, Filistin'de) ve Lâtin Amerikada (Küba'da, Dominika Cumhuriyetinde) uygulanan genel bir siyasettir.

Üçüncü nokta: Ghanada tertiplenen hükûmet darbesinden kısa bir süre önce, komşu ülkelerde de askeri darbeler yapılmıştı (Kongo, Yüksek-Volta, Orta Afrika Cumhuriyeti, Dahomey, Nijerya). Bu darbeler, Afrika devriminin amaçları bakımından bu rejimlerin niteliğini değiştirmemişti, çünkü bunlar, Afrika devrimine düşman değilse de, zaten tutucu rejimlerdi. Ama hükûmet darbelerinin amacı, bu ülkelerdeki rejimleri kuvvetlendirmekti; ilerici rejimlere karşı yöneltilecek saldırılarda, güçlü üsler haline getirmekti.

Dördüncü nokta: Ghanadaki hükûmet darbesi, emperyalistlerin yardımından faydalanan beyaz azınlığın Rodezyayı eline geçirmesinden (11 Kasım 1965) tam 3 ay sonra yapıldı. Bağımsız Afrika devletleri, beyaz

azınlığın bu zorbalığına hep birlikte ve silâh gücü ile karşı koyacaklarını açıklamışlardı. Ama bu alanda hiçbir tedbir alınmadığı gibi, Afrika devletlerinden bazıları Afrika Birliği Teşkilâtına karşı girdikleri taahhüdü, ırkçı Rodezya hükûmetini devirmek üzere askeri müdahalede bulunmadığı takdirde, İngiltere ile bütün ilişkilerini kesmek kararını yerine getirmediler. Buna karşı, Rodezya meselesi yüzünden İngiliz Devletler Birliğine başkaldıran Ghananın ilerici rejimi, birçok saldırıya uğradı. Nihayet İngiliz Devletleri Birliği devletleri ile Ghana arasındaki bütün ilişkiler kesildi.

Beşinci nokta: Ghanadaki devrimci güçlerin ve yöneticilerin hükûmet darbesi hazırlıklarını hiç sezemedikleri anlaşılıyor. Başkan N'Krumah'ın Kuzey-Viyetnama gitmek üzere Akradan ayrılması bunu gösterir. Oysa hükûmet darbesi, N'Krumah'ın Ghanadan ayrıldıktan dört gün sonra yapıldı. Hükûmet darbesini düzenleyenler, plânlarını daha evvel gerçekleştirmeyi kararlaştırdıklarını, ama sonradan N'Krumah'ın gidişini beklemek üzere, bu plânlarını değiştirdiklerini açıkladılar. Bunun anlamı açıktır: Devrimci güçler, partileri ve yöneticileri, bir hükûmet darbesi hazırladığından habersizdiler. Üstelik bu parti hiçbir direniş hareketi düzenlemedi. Neden acaba?

Kanaatımıza göre, bu durumun başlıca nedenleri şunlardı: İktidarda bulunduğu için, parti güçlü görünüyordu, ve yüzeyde kalan bu güçle de yetiniyordu. Ama teşkilâtların, kadroların, tek kuvvet kaynağı olan halk kitleleri üzerindeki gerçek nüfuzu hiç hesap etmiyordu. Böylelikle, devrimci aydınları ve şehirli halkın çoğunluğunu içine alan parti, köylerde hiç kök salamamıştı. Derinlemesine gelişmemişti. Çıkarları devrimin devamına ve savunulmasına bağlı bulunan geniş kitleleri kazanmaya, bilince ulaştırmaya çalışmamıştı. Parti daha çok, devrimci parolalarla süslü, masa başı nazari tartışmalarla yetinen kültürel bir faaliyet yürütüyordu. Ama geniş halk kitlelerini seferber etmek üzere siyasi çalışmalara, militan faaliyetlere vakit ayırmıyordu.

Kabul etmek zorunda bulunduğumuz bir gerçek üzerinde duralım: Devrimci partilerimizden bazıları, demokratik merkezçilik, kolektif yönetim, alt kuruluşların üst kuruluşlara bağımlılığı, vb., sorunlar gibi, devrimci teşkilâtlanmanın şekilleri, usulleri ve prensipleri konusunda nazari bilgi yansmalarına giren, konuşmaktan çok hoşlanan aydınların bulunduğu klüpler haline gelmek üzeredir. Partilerimiz üye kitleleri ile öğretilerle bağlar kurabilmek için gereken çabaları göstermiyor, toplumlara özgün gerçekleri, şartları göz önünde tutmuyorlar. Neticede, bu partiler dıştan mükemmel görünen, ama özden yoksun, etkisiz kalan, gerçeklerle ilgisiz, halk kitlelerinden uzak bir devrimci yapı haline geliyor. Pratikle ilgili ilk zorluk karşısında da hemen yıkılıyorlar. Devrimci partinin kurulması meselesi, her şeyden önce gerçek, temel bir milli sorundur. Ama bu demek değildir ki, partinin temellerini, teşkilât prensiplerini kurmakla iş bitiyor. Demokratik ilkeler, devrimci teşkilâtlanma kaideleri gerçekten lüzumludur, ama devrimci bir partide, Afrikalı bir toplumda, halkın birliğini kemiren

aşiret şartlarını hesaba katmak, aşiret geleneklerinden doğan bölünmelere pratik çözüm yolları sağlayabilecek, milleti birleştirecek, emperyalist ve gerici tesirlerden uzak tutacak, yeni örgütlenme metotları bulmak bütünü zorunludur. Bağımsızlığa yeni kavuşmuş Afrika devletlerinin çoğunda devrimci parti, gerçeklere dayanan kuruluşlarla, taktiklerle, stratejilerle kurulmalıdır. O halde partinin güdeceği amaç, feodalizm ve kapitalizm aşamalarını atlayarak, geleneksel emperyalizme ve yeni-sömürgecilığe karşı savaşarak, insanlık tarihinde bugüne kadar eşi görülmemiş hızlı ve kararlı bir sıçrayışla, aşiret evresinden sosyalizme götüren dolaysız bir geçişi sağlamaktır.

Altıncı nokta: Ghanada devlet mekanizmasının, bütün memurların, özellikle yüksek memurların, hükümet darbesine hemen boyun eğmelerinin anlamı şudur: Ghanadaki siyasi iktidarın devrimci niteliğine rağmen, devlet mekanizması, karşı-devrimci güçlerin elinde kalmıştı. Kadrolar da, bağımsızlıktan sonra sömürgeci kadroların yerine geçirmek üzere, emperyalistlerin yetiştirdiği kadrolardı. Böylelikle, emperyalist ve gerici etkiler, genellikle yeni gelişen toplumun ağırlık merkezini teşkil eden devlet mekanizmasında bir kanser gibi yayılabildi, her çeşit etkili kontrolü imkânsızlaştırdı.

Yedinci nokta: Ghanada, hükümet darbesinde en önemli rolü oynayan ordu olmuştur. Ghana ordusu, Afrikada, bağımsızlığa yeni kavuşmuş birçok ülkenin orduları gibi, sömürgeci rejime hizmet etmiş, onu savunmuş, bağımsızlıktan sonra da devrime miras kalmış geleneksel askeri unsurlarla; bağımsızlıktan sonra orduya girmiş, yeni, yurtsever unsurlardan meydana gelmektedir. Üstelik Ghana ordusu, bu yeni unsurların varlığına rağmen, devrime düşman, kurtarıcı ve sosyalist eğilimleri desteklemeyen şeflerin, yabancı askeri uzmanların yönetiminde bulunuyordu. 1961 den sonra bile, İngiliz subayları Ghana ordusunu eğitiyordu. Ghanalı subayların % 20'si de İngilterede Sandhurst askeri Kolejinde yetiştirilmişti.

Devrimci örgütlerle parti, orduya siyasi etkiler yapamadı, ordunun, subayların ve askerlerin kaderini, devrimin kaderine bağlamasını bilemedi. Bu durum, orduyu devrimden büsbütün uzaklaştırdı. Ordu, gericiilerin bir yedek gücü haline geldi, devrimci güçlerle omuz omuza savaşan, kolektif bir güç, bir halk ordusu niteliğini kazanamadı.

*

Demek oluyor ki, bugünkü dönemde, Afrika devrimi bütün güçlerini şu üç yoldan birine yöneltebilir:

Kendi içine kapanmak, sınırları içinde yalnız kalmak, yani, gerçekte, devrim ve kurtuluş ilkelerinden olduğu gibi, emperyalizme ve gericiiliğe karşı temel savunma hattından da vazgeçmek yolu.

Yeni-sömürgecikle, yerli gerici güçlerle uzlaşma yoluna gitmek, yani gerçekte, bağımsızlıktan; tekellere, feodalizme, kapitalizme, gerikalmış-

lığa karşı elde edilmiş maddi manevi bütün başarılarından vazgeçmek, yavaş yavaş da gerikalmışlığa ve sömürgeci hâkimiyesine dönmek yolu.

Bütün güçlerini seferber ederek, yeniden örgütleyerek emperyalizme ve gericiiliğe karşı yürütülen savaşta elde edilmiş bütün tecrübelerden yararlanarak, devrime devam etmek yolu. Hiç şüphesiz bu son yol çetindir, ama doğrudur.

Afrika devriminin bugüne kadar yenilgiye uğramamış olması, devam etmesi bu yolun doğruluğunu ispatlamaktadır. Katıldığımız bu seminer, bu son yolu dile getirmektedir.

Bununla beraber, bu yolda yeni adımlar atmazdan önce, kanaatımıza göre, fevkalâde önemli bir nokta üzerinde durmamız zorunludur.

Sömürgeci güçler son saldırılarını Afrikadan belirli ve sınırlı stratejik bölgelerine yönelterek, bütün güçlerini bu bölgelerde toplayarak, cephelelerini asgariye indirerek, hızlı, başarılı sonuçlara vardılar. Oysa devrimci güçler, sömürgecilere karşı mümkün olduğu kadar geniş bir cephe kurma politikasını tercih ettiler, ve faaliyet alanlarını çok geniş tuttular. Ama ilerici devrimci güçlerin kurduğu cephe, ellerindeki imkânları fazlasıyla aşıyordu. Üstelik bu politika devrimci güçlerin saflarına beşinci kolun sızmasını kolaylaştırdı, hiç değilse devrimci faaliyetleri sınırlandırdı. Devrimci güçler bu geniş cepheyi, şekli birliği ve müttefiklerinin sayısını korumak için kabul etmiştir.

Şu noktayı belirtmeliyiz: Teorik ve politik bakımdan geniş bir cephe boyunca yürütülecek ortak faaliyetlerin önemini ve faydalarını küçümsemek her halde yanlış olur. Ama üzerinde duracağımız ikinci bir nokta var: bu çeşit faaliyet yardımcı bir tedbirdir ancak, devrimci güçlerin temel bir faaliyeti değildir.

Temel faaliyet demek, emperyalist zorbalığına, iktisadi ve askeri manevralarına karşı, varolan bütün yollara başvuru olarak, askeri ve iktisadi bakımlardan düzenlenen bir direnişle dile gelen faaliyet demektir. Bu şartlar içinde Afrikada geniş bir cephenin kurulması, devrimci güçlerin ve devrimci ülkelerin bütünü içinde seçilmiş, etkili, hızlı bir faaliyet yürütebilecek, açıkca tanımlanmış, yoğun devrimci birliklerin kurulmasına bir engel teşkil etmemelidir. Afrikadaki devrimin belkemiğini teşkil edecek güçlerin sorumluluklarını etkili şekilde yerine getirebilmesi için gereken şartlar şunlardır:

Bu güçler, savaş cephesini lüzumsuz yere genişletecek, Afrikalı devrimci güçlerin ve müttefiklerinin elinde bulunmayan imkânlar gerektirecek maceralara atılmamalıdır.

Tek bir şemaya göre, ortak faaliyet çerçevesi içinde kullanılacak saldırgan ve savunucu güç sistemleri kurmak zorunludur.

Çağımızın objektif kanununu teşkil eden, ayrı ayrı toplumsal düzendeki devletlerin barış içinde yan yana yaşama prensibini, bir dünya savaşı tehlikesini önleyebilecek, sömürgeci zorbalığı, karşı-devrim istismarını

büyük bir şiddetle karşılayabilecek, gerçekçi ve diyalektik bir temel üzerinde izlemek.

Emperyalistlere hizmet eden gerici kukla kuruluşlara kesinlikle son vermek üzere devrimci rejim ve güçlere elverişli siyasi, iktisadi, toplumsal, askeri, kültürel şartları yaratmak.

Yeni-sömürgeciliğin Afrikada ve diğer kıtalarda kendi uydusu bulunan çeşitli ülke ve harekete sağladığı yoğun iktisadi yardım karşısında, yukarıda saydığımız tedbirler zorunluluk haline gelmektedir.

Neticede: Muazzam potansiyeli bulunan Afrika devrimine şiddetle meydan okunmaktadır. Bu devrimin Afrikanın kutsal topraklarında yürüttüğü savaşlar, insanlığı daha güzel bir hayata götürecek gelişmenin tarihinde elde ettiği zaferler, bu yüzden çok büyük bir önem kazanıyor.

İnsanlık tarihinde bugüne kadar eşi görülmemiş maddi ve manevi olanaklara yol açan, insanın Aya ayak bastığını görececek bir dönemde yürütülen Afrika devriminin başlıca sorumluluğu, sömürgeciliğin bütün şekillerini, bütün yollarını kesin bir yenilgiye uğratmaktır.

Halk Cephesinden alınan dersler ve Lâtin Amerika

Alberto Ferrari

Harbe ve faşizme karşı Halk Cephesi politikasının, ilerici ve barışçı, ulusal bağımsızlık tan, demokrasi ve sosyalizmden yana kuvvetlere yeni perspektifler açtığına, Marksizm-Leninizmin teori ve pratiğini yeni tezlerle zenginleştirdiğine şüphe yoktur. Daha sonra Kominternin VII. Kongresi tarafından geliştirilen, yeni, birlikçi politikanın hazırlanıp geliştirilmesinde Maurice Thorez tarafından yönetilen Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesinin oynadığı önemli rol de bilinmektedir.

1. Dünyanın yeni jandarması, Birleşik-Amerika emperyalizminin, ulusal ve sosyal kurtuluşları elde etmek isteyen halkların iç işlerine pervasızca karıştığı, kahraman Viyetnam halkına karşı en haksız ve en iğrenç bir harbi sürdürdüğü, Nazi cinayetlerini bile gölgede bırakacak vahşice hareketlere giriştiği bir sırada Halk Cephesinden alınacak dersleri incelemek özel bir önem kazanmaktadır. Bonn intikamcıları ile birleşen Amerikan emperyalizmi Avrupa güvenliğini ve dünya barışını yeniden tehlikeye sokuyor.

Bu gün durumun, 30 yıllarından çok farklı olduğuna şüphe yoktur. Şimdi, barış, demokrasi, ulusal bağımsızlık ve sosyalizm kuvvetleri o sıralarda olduğundan çok daha fazla güçlüler. Dünyada ve ayrı ayrı her ülkede kuvvetler dengesi tamamen başkadır; halkları kurtuluşa götüren yollar bir hayli farklıdır. Fakat, üçüncü bir dünya harbinin insanlığı sürükleyeceği yıkım bakımından da durum değişmiştir. Otuz yıldan beri büyük zaferler kazandık, fakat, kabul etmek gerek ki, dünya devrimci hareketinde zorluklar da arttı. Bundan ötürü bu gün halk cephesi politikası tamamen 30 yıllarındaki şekli ile formüle edilemez.

Bununla beraber, bu devrenin temel dersleri, Halk Cephesi politikasının esas prensipleri bu gün de geçerlidir. Bundan ötürü de bu prensipleri bütün demokratlar bilimli ve onlardan istifade edilmelidir: Yalnız işçi sınıfının değil, bütün halkın bütün milletin başlıca düşmanına karşı geniş ittifakların kaçınılmazlığı; demokrasi, ulusal bağımsızlık ve barış için bir-

likle savaşın bir manevra taktiği olmadığı, ilerleme ve sosyalizm için genel savaşın kaçınılmaz bir parçası olduğunun anlaşılması; kendisinin ve öncü partisinin kesin bir rol oynayabilmesi ve zaferi kazanabilmesi için işçi sınıfının birliği şarttır.

1965 yılının Ekim ayında Pragda Çekoslovakya Komünist Partisi ve Barış ve Sosyalizm Problemleri dergisi tarafından Kominternin VII. Kongresinin otuzuncu yıl dönümünü kutlamak maksadı ile tertiplenen toplantıya, dünyanın her tarafından, sosyalist memleketlerden, gelişmiş kapitalist ülkelerden, gelişmekte olan memleketlerden bağımlı ve bağımsız ülkelere gelen 38 komünist ve işçi partisi temsilcileri değişik sorunları ele aldılar. Fakat bütün konuşmaların ortak bir noktası vardı: Gerçekten de hepsi, anti-emperyalist, demokratik ve devrimci güçlerin birliğinin Viyetnam halkına etkili bir dayanışmaya, emperyalist saldırısının her şekline karşı koyma isteğine dayandırılmasını istediler.

Bu karşılaşmaya katılanlar, çağımızda emekçilerin menfaat ortaklığının yalnız ulusal ölçüde belirmediğini kaydettiler. Bir memleketin işçi sınıfının ve bütün emekçilerin menfaatleri başka ülkeler emekçilerinin menfaatlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu, çağımızın bir kanunudur. Bir komünist partisinin sosyalist kampla, ulusal kurtuluş savaşı ile, emekçilerin sermayeye karşı savaşı ile bağlarının gevşemesi, emperyalizm tarafından durumunu sağlamlaştırmak maksadı ile kullanılmaktadır. Bir memleket emekçilerinin ortak menfaat bilincine ulaşması, kaçınılmaz bir şekilde proletarya enternasyonalizmi fikirlerinin benimsenmesi ile sonuçlanmaktadır. Çünkü ulusal ve milletlerarası menfaatleri bundan böyle birleşmiştir.

2. Kominternin VII. Kongresi, Fransada Halk Cephesi, İspanyanın kahramanlık destanı Güney Amerika halkları arasında geniş bir yankı uyandırmışlardır. Güney Amerika komünist partilerine sekterliği yenmeye, yığınlarla birleşmeye, işçi sınıfı arasında durumlarını kuvvetlendirmeye ve bulundukları memleketlerde politik ve sosyal hayatta önem kazanmalarına yardım etmiştir.

Halk cephesinin bizlerin bütün kusurlarımızı yendiğini iddia edemeyiz. Kapitalizmin bulunduğu yerlerde, savaş durduğu anda sekterlik ve oportünizm kötü otlar gibi biter. Halk Cephesi politikasının yanlış bir şekilde yorumlanması, Güney Amerika ülkeleri komünist partilerini sekterliği bırakmaya, fakat öteyandan oportünizme saplanmaya yöneltmiştir. Örneğin, bir Bowder oportünizminin bazı Güney Amerika komünist partileri üzerinde kötü etkisi bilinmektedir. Jak Düklo yoldaşın müdahalesiyle ki, bu oportünizmi gerçek bir şekilde yenebildik. Komünist partilerine bir hayli zarar veren bu oportünizmin sonuçlarına bu gün hâlâ katlanmaktayız.

Her ne olursa olsun, Güney Amerikanın bundan otuz yıl önceki durumda olmadığı bir gerçektir. Çünkü her şeyden evvel topraklarından bir kısmının üzerinde sosyalist devrim zaferi sağlamıştır. Bu, büyük bir kalitatif değişikliktir. Bundan başka bütün Güney Amerika ülkelerinde bu gün komü-

nist ve işçi partileri, Marksçı-Leninci partiler vardır. Ve bu partiler dünya komünist hareketi ile dayanışma halindedirler.

Aralarından bazıları milletin politik ve sosyal hayatında önemli partiler haline gelmişlerdir. Bu değişikliğin kökleri bizim ülkelerin ekonomik, politik ve sosyal sürecindedir. Ayrıca İkinci Dünya Harbinde Sovyetler Birliğinin zaferi, ve bu zaferin bütün dünya ilerici ve devrimci harekete verdiği hız gibi milletlerarası olaylardır.

Fransız ve İspanyol tecrübelerinin, Kominternin VII. Kongresinin bu başarıda büyük payları vardır. Bunlar, Güney Amerika komünist partilerine sekterlik çıkmazından kurtulmaya, büyümeye ve gelişmeye yardımcı olmuşlardır. Halk Cephesi politikası Güney Amerika komünist hareketinde kalitatif bir sıçrama sağlamıştır. Bu olmadan, daha sonraki sağlanan ilerlemeler gerçekleşemezdi.

3. Arjantin komünist hareketinde halk cephesi politikasının benimsenmesi, sekter ve oportünist eğilimlere karşı yürütülen bir savaş sonunda olmuştur.

Partinin VII. Kongresinde (1928) genel olarak doğru bir hat çizilmişti. Fakat bu kongreden sonra parti yönetiminde kuvvetli sekter eğilimler kendini gösterdi.

1930'da anayasacı hükümeti deviren ve faşist diktatürası tipinden bir idare kuran askeri hükümet devirmesinden sonra, öyle zannedildi ki, ege-men sınıflar eskisi gibi nisbeten demokratik kurumlar aracı ile hükmetmeye devam edemezler. Bu, esasında doğru idi. Çünkü gerçekten de 36 yıldan beri Arjantinde devamlı bir politik rejim kurulamamıştı. Fakat bu gerçekten yanlış sonuçlar çıkarıldı. Öyle zannedildi ki, şartlar Sovyet iktidarını doğrudan doğruya kurmak için olgunlaşmıştır. Bu politika bizleri diktatüraya karşı olan milli burjuvaziden uzaklaştırdığı gibi, küçük burjuvazinin ve köylü yığınlarının önemli bir kısmından, hattâ kabul etmek gerek ki, hala burjuva ve küçük burjuva ideolojisinin etkisi altında bulunan işçilerin de büyük bir kısmından uzaklaştırdı.

O zamanın hattı şu idi:

«Ya hep ya hiç. Proletarya ve Sovyet iktidarını kurmak için bizimle beraber savaşınız. Aksi halde bize düşmansınız.»

Radikalleri iktidardan kovan, yabancı tekellerin hizmetinde faşist tipi idare, ortak düşman unutulmuştu.

Bu yanlış hattın uygulanması sırasında parti yönetiminin çoğunluğu Radikal Parti ile anlaşmayı reddetmekle kalmıyor, bu partinin içindeki düşmana teslim olan unsurları temizlemek isteyen sol kanadı ile de her türlü ittifak reddiliyordu. Sosyalist Partisinde kurulmaya başlayan sol kanada karşı tutum da aynı idi. O sıralarda Partinin genel sekreteri olan Luis Somi bu durumla ilgili olarak şunları yazıyordu:

«İşçileri etkilerinden kurtarmak için Radekallerin de Sosyalistlerin de sol kanatlarını devamlı olarak demaske etmek gerek.»

Partimiz bu şekilde bütün müttefik sayılabilecek güçlerden izole edildiğinden faşist diktaturasının en ağır darbelerine hedef oldu.

Fakat bu sekte yanlılıkları suçladıktan ve onları düzelttikten sonra, aynı yöneticiler bir aşırı uçtan ötekine geçtiler. Proletaryanın ve öncü partisinin, gericiğe ve faşizme karşı savaşta işçi ve demokratik güçlerin seferber edilmesinde ve birlik eylemlerinde oynayacağı rolü unuttular ve halk cephesi taktiğinden burjuva demokratlarının hizasına gelmek politikasını anladılar. Oysa milletlerarası tecrübe George Dimitrovun da işaret ettiği gibi şunları belirtiyordu: Halk Cephesi, proletaryanın birleşik cephesi temeli üzerinde kurulmalı, bu da proletaryanın partisini organik ve politik bakımlardan kuvvetlendirmek için kaçınılmazdır. Partinin rolünü azaltacak her eğilime karşı savaşmak. Partimizin yöneticilerinin çoğunluğu, öteki demokratik kuvvetlere ittifak teklif ederken, gerçekte radikal ve sosyalist partilerindeki birlik düşmanları karşısında teslim oluyor ve Partimizin Demokratik Birlikten çıkarılmasını kabul ediyordu. Komünistlerin halk cephesi politikasının niteliğini tamamen değiştiriyor ve onu öteki partilerin seçim politikalarının basit bir aracı haline getiriyordu. Yöneticilerin çoğu bunu anlamamışlardı.

4. Halk cephesi sorunlarının eleştirci bir incelenmesi bizim memleketimiz için çok faydeli olabileceği gibi, bütün Güney Amerika için de faydalıdır. Çünkü o devirde kendini gösteren sekte ve oportünist eğilimlerle savaşmak gereği her zaman vardır.

Bu eğilimler partimizde birdenbire kaybolmayacaklardır; bunlara karşı savaşmaya devam etmeliyiz. Özellikle iç ve milletlerarası durumda az veya çok önemli bir değişiklik meydana geldiği sıralarda. Bu gün Güney Amerikada aynı zamanda sekte ve oportünist elemanlar vardır. Bunlar birlikçi politikamıza karşı çıkar, «ya hep ya hiç» politikasını güder, şiarları da «ya bizimle beraber ya da bize karşı»dır. Fakat aynı zamanda işçi sınıfının ve partisinin öncü rolünü de kabul etmezler. Bu akımlara karşı savaş bizzat ulusal ve sosyal kurtuluş savaşının içinde sınıf savaşımıdır. Bu, son gayeye ulaşmak için işçi sınıfının menfaatlerini savunma savaşının bir yönüdür. Partimiz bu savaşa başladı, Marksın, Engelsin ve Leninin, Kominternin VII. Kongresi derslerinden Halk Cephesinin, dünya komünist ve devrimci hareketinin zengin tecrübelerinden faydalanarak bu savaşa bundan sonra da devam edecektir.

Partimiz sekte ve oportünizm gibi ters akımlarla savaşarak doğru halk Cephesi politikasının esasını benimsemeyi başarmıştır. Cumhuriyetçi İspanya, Sovyetler Birliği ve Naziliğe karşı savaşan öteki halklarla dayanışma uğrunda tertiple ettiği büyük kampanyalar sayesinde partimiz yığınlarla bağlarını sıklaştırmış ve saflarını kuvvetlendirmiştir. İşçi sınıfının ve ülkenin temel menfaatlerini korumak için partimiz yürüttüğü savaşlarda, her şeyden evvel ulusal ve halkçı parti olarak belirmiştir. Dost, düşman, politik hesaplarında onun varlığını göz önünde tutmamazlık yapamazlar.

Eğer Partimiz şimdi, istediğimiz şekilde bir yığın partisi değilse de,

küçük bir parti de değildir. İşçi sınıfı ve halk yığınları üzerindeki etkisi önemli ölçüdedir ve bu etki günden güne artmaktadır. Diktatura ve baskı işimizi zorlaştırıyor. Fakat kimse yığınlar arasında örgütlenme ve propaganda çalışmalarımıza engel olamaz. Arjantinde komünistlerin aktif olarak katılmadıkları gerçek halkçı bir hareket yoktur.

Birleşik Amerika Dominik Cumhuriyetine saldırdığı sıralarda, bütün ülkeye yayılan geniş birlikçi halk hareketi hükümetin saldırganaya yardım için asker göndermesini engelledi. Halkımızın kahraman Viyetnam halkının yardımına her gün biraz daha fazla koşması, Amerikan saldırganlarını protesto etmesi, Viyetnama saldırganlara veya Saigon kuklalarına yardım için gönderilmek istenen eşyayı gemilere yüklemeyi boykot etmesi tesadüf eseri değildir. Hükümet devirmesinden evvel İşçi Sendikaları Konfederasyonunda komünistlerin de katılması ile birlikçi bir idarenin kurulması ve bu idarenin beş milyon işçinin katıldığı büyük bir genel grev teşkilatlandırması da tesadüf değildir.

XII. Kongremiz şu şiarı ortaya attı: «Halk yığınlarının eylemi ile iktidarı elde etmek!» Biz bu şiarı doğru buluyor ve onu izliyoruz.

5. Arjantinde bizler için demokrasi ve sosyalizm için savaş, emperyalizme karşı ve barış için savaşa ayrılmaz bir şekilde bağlıdır.

1930'dan beri son derece nisbi olan burjuva demokrasisi yürürlükten kalkmıştır. Emperyalizm, özellikle toprak ve büyük sermaye oligarşisinin müttefiki, Kuzey-Amerika emperyalizmi Arjantinde tam bir hegemonyaya sahiptir. Kuvvetleri memleket zenginliklerinin büyük kısmına el koymuştur. Ekonomisinin bağımsız gelişmesine engel olur. Emekçi yığınlarını zalimce sömürüyor. Arjantini, emperyalizmin satranç tahtasında bir pion haline getirebilmek ve onu maceralara sürüklemek için aşırı derecede bir askeri-leştirme politikası yürütüyor. Bunun içinde demokrasiye ne kalmışsa ortadan kaldırmak ve gerçek iktidarı Pentagona bağlı bir askeri kliğe vermek gerekmiştir. Bu «ikinci iktidar» seçilmiş hükümetlerin üstündedir, onları kontrol eder ve karşı durdukları anda onları devirir.

Bunun içindir ki, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XX. kongresinin sonuçlarını ışığı altında Partimizin Merkez Komitesi Arjantin için şu noktaları belirtmiştir.

«Başta ve hemen başarılması gereken ödev, askeri hükümet devirme-line son vermek ve gerçek demokratik bir rejim kurmak için savaşmaktır.»

Yoldaşımız V. Codovilla şunları da söylüyordu:

«İlk hedefimiz demokratik bir rejim kurmaktır. Daha sonra demokrasiyi sonuna kadar geliştirmektir. Yani demokratik devrimin tarım ve anti-emperyalist meselelerinin çözümüne kadar gitmek ve böylece işçi sınıfımıza, halkımıza ve milletimize sosyalizme giden aydın yolu açmak gerek.»

Deneme, bütün demokratik ve anti-emperyalist kuvvetlerin ortak cephesi olmadan oligarşinin ve emperyalizmin iktidarını alaşağı etmenin imkân-sızlığını göstermiştir. Burjuva ve küçük burjuva hükümetler iktidara gelmişlerdir. Fakat emperyalizm tarafından satın alınmışlar, askeri kliklerin

tehditlerine karşı duramamışlar, bütün tutumlarını terk etmişler, şerefsiz bir duruma düşmüşler ve yeni bir hükümet devirmesi ile alaşağı edilmişlerdir. Öyle bir an oldu ki, yığınlar Peronizm üzerinde büyük ümitler kurdular. Peronizm karışık bir hareketti. Harpte zenginleşmiş büyük burjuvazinin bir kısmını, faşizme yakın büyük toprak sahiplerini ve askerleri, Alman İngiliz ve Amerikan emperyalizmine bağlı elemanları, köylü kökünden gelme işçilere ve öteki, tecrübeden yoksun fakat anti-emperyalist hisleri olan emekçilere dayanan satılmış ve oportünist sendikacıları saflarında topluyordu. Bu yığınlar Peron hükümetinin demagoji ve tavizlerinde ulusal ve sosyal kurtuluşun çabuk ve kolay yolunu bulduklarını zannediyorlardı. Peronun ekonomik bunalım içinde bir askeri hükümet darbesi ile devrildiği ve sonra gelen hükümetlerden hiç biri bu ekonomik bunalımı son vermek için hiç bir ciddi tedbir almadığına göre, Peroncu hayallerin devamını anlamak mümkündür. Peronun on yıl halk yığınlarının desteği ile iktidarda kaldığına, demokratik devrimin tarım ve anti-emperyalist meselelerinden hiç birini çözmediğine de şüphe yoktur.

Ancak barışa, ulusal bağımsızlığa, demokrasi ve sosyal ilerlemeye bağlı kuvvetlerin proletaryadan ulusal burjuvaziye kadar olan güçlerin birliği bu günkü efendilerin hegemonyasına son verebilir, demokratik ve halkçı bir idare kurabilir. Bu idare, emperyalizmin sahib çıktığı ulusal zenginlikleri halka geri verecek, bir toprak reformunu başaracak, ekonominin bağımsız gelişmesini sağlayacak, emekçi yığınların en çok muhtaç oldukları ekonomik ve sosyal isteklerini yerine getirecek, bütün memleketlerle dostluk politikası yürüterek barış dâvasına hizmet edecektir.

Bu gün Arjantinde günün konusu, demokratik, tarımsal ve anti-emperyalist bir devrimdir. Bu devrimin perspektifi, kısa ya da uzun vade ile sosyalizme geçmektir. Bunun içindir ki, emperyalizme ve ilk başta Amerikan emperyalizmine ve müttefiklerine, toprak ve emperyalizme bağlı büyük burjuvazi oligarşisine karşı demokratik bir cephe kurmayı teklif ediyoruz.

Fakat tek cephe ancak, işçi sınıfının kesin bir rol oynaması ile başarıya ulaşabilir hattâ kurulması mümkün olabilir. Öteki Güney Amerika memleketlerine kıyasla çok sayıda ve örgütlenme seviyesi yüksek olan bir proletaryaya sahip olan bizim ülkemiz için bu yalnız teorik bir mesele değil, pratik bir kaçınılmazlıktır.

Bizim için işçi sınıfının birliğinin esas meselesi, Peroncular ve komünistler arasında devamlı bir iş birliğinin kurulmasıdır. Peroncu idarecilerden çoğunluğu bu gibi bir iş birliğine karşı olduklarına göre, Maurice Thorezin başka bir zaman ortaya attığı şiarı benimsedik: «İki kişi için birlikçi olmak».

İşçi birliğinin kurulabilmesi için, proletaryanın çoğunluğunun burjuva ideolojisinden kurtulması ve kendi öz ideolojisini benimsemesi gerekmektedir. Bu şartlar altında Peroncuların işçi ve halkçı kesimi ile, işçi sınıfının Marksçı-Leninci temel üzerinde tek bir partisinin kurulması fikrini reddetmek şöyle dursun, aksine, onu selamlıyoruz. Fransız yoldaşlarımız 30 yıllar-

rında, sosyalistlerle komünistleri birliği meselesi söz konusu olurken aynı durumda idiler. Fakat bizler, onlar gibi, tek bir parti kurmanın ilk şartının eylem birliği olduğuna inanıyoruz.

Birlik eyleminin yokluğu daha doğrusu Peroncu idareciler tarafından eylem birliğine son verilmesi, geçen yaz, Amerikadan yana Ogonia dikta rejiminin kurulmasını sağlayan askeri hükümet devirmesini mümkün kılmıştır. Bu acı dersten, işçi sınıfı gereken sonuçları çıkarmalıdır.

*

Komünistler partilerinin kuvvetlenmesinde, ve işçi sınıfı arasında etkisinin artmasında birliğin en iyi garantisini görüyorlar. Bu gaye için var güçleri ile çalışmaktadırlar. Partiyi kuvvetlendirmek maksadıyla işçi sınıfının, köylülerin ve devrimci aydınların en iyi evlatlarını parti saflarına almak, Partinin emekçi ve halk yığınları ile bağlarını kuvvetlendirmek, ideolojik ve politik seviyesini durmadan arttırmak, onu yetiştirmek öyleki, tarihi şartların ona zorladığı savaş şartları ne olursa olsun (barışçı olan yahut olmayan) öncülük ödevini yerine getirebilsin: İşte kanımıza göre, önümüzde duran büyük sorunlarımız bunlardır.

Rodezya buhranı

Stephan N'komo

Rodezya aşırı sömürgeciliğin klâsik örneğidir. Sömürgecinin Whitehallden yönetilmesinden hoşnut olmayan Büyük-Britanya, hegemonyasını sonsuzlaştırmak maksadıyla oraya kolonlar gönderdi. Rodezya gerçekte Büyük-Britanya'nın deniz aşırı bir taşrası haline gelmiş ve memleketin bütün kaynakları İngiltereye bağlanmıştır. Egemen devletin beyaz kolonlarının her hakkı ve her türlü hâkimiyet imkânı vardı. Oysa Afrikalılar en ilkel haklarından yoksun olduklarından, kendi atalarının topraklarında gerçek yabancılar olarak yaşamaktadırlar. Bu durum, beyazlar hükûmetine Rodezyanın «Siyah Afrikanın kalbinde beyaz bir ülke» olduğunu açıklamak üzere bir fırsat oldu. Bu bildiri, Rodezyanın sahibi dört milyon Afrikalıyı resmen köle durumuna düşürdü.

Şimdiki halde Rodezya, İngiliz, Amerikan ve Güney-Afrikalı kapitalistlere ait olan ve beyaz kolonlar tarafından idare edilen, uçsuz bucaksız ekonomik bir alandır. Denebilir ki, bu günkü ekonomik ve politik yapının devamı emperyalistlere Rodezyadan en yüksek derecede menfaat sağlama olanaklarını yaratmaktadır. Ekonomik bakımdan gelişmiş kapitalist ülkelerin gayeleri şunlardır:

- a) Az gelişmiş memleketlerin doğal kaynaklarını, kendi öz ülkelerinin sanayiini ucuz ve iyi kaliteli ham maddelerle beslemek maksadıyla sömürmek;
- b) Az gelişmiş memleketlere kötü kaliteli sanayi mamullerini yüksek fiyatla satmak ve bu yoldan büyük kârlar sağlamak;
- c) Bazı olağanüstü hallerde bazı az gelişmiş memleketlerde geniş tüketim mallarının üretimi için işletmeler kurmak ve daha sonra bu memleketleri öteki yabancı ülkeler için dağıtım ajanı olarak kullanmak; bu şekilde hareket etmekle üretim ve dağıtım masrafların azaltmak ve yüksek derecede bir kâr sağlamak şartları yaratılmaktadır.

Rodezya bu üç yönü ile kapitalist sömürmeye kurban gitmektedir.

Bu amaca varmak için Büyük-Britanya Rodazyada iki yüz milyon İngiliz lirası, Güney Afrika 175 milyon, Birleşik-Amerikada yine o ölçüde yatırım yapmışlardır. Rodezyaya sermaye ihracı, memlekette mevcut politik ve ekonomik ilişkilerin devamını isteyen milletlerarası sermayenin ihanet mekanizmasını açığa vurmaktadır.

Rodezyada en çok yatırım yapanlar en ünlü tekellerdir. Bunlar şubeleri vasıtasıyla iş görmektedirler. Örnek olarak İngiliz tekellerinden bazı isimler sayalım: Hawker Siddley, British Motor Corporation, British Petrolum, Imperial Chemical Industries, English Electric, Dunlop v.s. Başlıca Ameri-

kan tekelleri ise Mobil Oil ve Standard Oil tarafından temsil edilmektedirler.

Bu yatırımlar Rodezya ekonomisinin temelini teşkil etmekte ve üretim, dağıtım hattâ kamu hizmetleri alanlarını kapsamaktadır. Yani bu demektir ki, madenler, üretim saniyii, tarım ve dağıtım, yabancı sermaye tarafından kontrol edilmektedir. Bu tekelleri temsil eden kapitalist devletler, bunların yabancı ülkelerdeki çıkarlarını savunurlar ve yerli halkın ekonomik ve politik durumu ile ilgilenmezler.

Tekellerin sınırsız yatırımları ve özel işletmeler herhangi bir insancıl hedef gütmeyiz ve Rodezyaya herhangi bir şekil altında yardımda bulunmazlar. Hedefleri en çok kâr elde etme amacıyla sınırlanmıştır. Öteki Afrika memleketleri ile kıyasla Rodezyada üretim sanayii gelişmiştir. Madenlerin çıkarımında ve üretimde kullanılan araçlar modernidir. Üretilen mallara kapitalistler el kor ve yalnız onların pek az bir kısmı yaşamayı ancak sağlayacak gündelik şeklinde Afrikalı işçilere verilir. Toprağından ve hayvanlarından yoksun bırakılan Afrikalının yaşamak için iş gücünden başka bir aracı yoktur.

Rodezya en çok tütün, krom ve amyant üreten memleketlerden biridir. Bu ürünler yabancı sermaye tarafından çok aranmaktadır. Bu sermayenin güvenliği «onu idare edenlerin güvenliğine» bağlıdır. Tekelciler, memleketin pek küçük bir azınlığını teşkil eden beyaz kolonlar arasından «güvenilir insanlar» bulmaktadırlar. Salsbury rejimi şimdi bu tekellerin çıkarlarını temsil etmektedir. Bunlar da zenginliklerini elde tutabilmek için bu rejimi desteklemektedirler. Tekellerin çıkarları, ait oldukları devletlerin hükûmetleri tarafından da savunulmaktadır. Rodazyaya karşı milletlerarası tertiplerin temeli budur. Denebilir ki, Rodezya halkının gerçek düşmanı en büyük hisse senedi sahibi Büyük-Britanya ve ortaklarıdır.

KOLONLARIN ROLÜ

Şimdi bir soru akla gelmektedir. Neden şimdiki bunalım beyaz kolonlar azınlığı üzerine oturtulmuştur? Bunlar neyi savunuyor ve neden bu derece tehlikeli bir çatışma başlamıştır? Cevabı karışıktır. Biz bu cevabın bazı görüşlerini açıklayacağız.

Daha evvel de dediğimiz gibi, beyaz kolonlar bu ekonomik impartorluğun gerçek yöneticileridir. Fakat bunlar bu ödevi belirli bir kazanç karşılığı yaparlar: Yüksek bir hayat seviyesi ve imtiyazlarını elde tutabilmek için iktidarın tamamını isterler. Afrikalıların, demokratik kurumlar sayesinde iktidarı ele geçireceklerine, imtiyazlara, ve zenginliklerin memlekette yaşayanlar arasında haksız dağılımından doğan lükse son vereceklerini bilmektedirler. Beyaz azınlık bu hedefe varabilmek için, Afrikalı halkın ekonomik bağımsızlığını yok ederek durumunu kuvvetlendirmeye başladı.

Toprak dağıtım kanununa göre, toprak iki şekilde dağıtılmaktadır: Fakir, verimsiz ve susuz topraklar Afrikalılar için. Zengin topraklar işlense de

işlenmesi de Avrupalılara. Bu sistemle dört milyon Afrikalıya topraklardan yansından azı düşmektedir. Oysa yansından fazlası 5.000 beyaz çiftlik ve toprak sahibine düşmektedir. Bundan başka beyaz çiftlikçiler tekerci bankalardan, çiftliklerinin modernleştirilmesi için mali yardım görmektedirler. Halbuki, Afrikalı köylüler bu gibi avantajlardan devamlı olarak yoksundurlar. Bütün bunlar, Afrikalıların topraklarını bırakmaları, sanayi ve ticarete gündelikçi köle haline gelmeleri için yapılmaktadır. Kabiliyeti olsa da olmasa da beyazlar, Afrikalıların yüksek maaşlı memurluklar elde etmemeleri için mevkilerini terketmemektedirler.

Bu durumun gösterdiği göze batan çelişmeler karşısında ve «zenci iktidarın» kurulmasından korkarak, beyaz azınlık, beyazların üstünlüğü doktrinine sığınmaktadır. Bu doktrine göre, herhangi bir beyaz, kabiliyeti ve vasıfları söz konusu olmadan bir zenciden her alanda üstündür ve onu «medenileştirmek» ve yönetmekle görevlendirilmiştir. Aynı zamanda faşizm ve ırkçılık yukarıda saydığımız gayelere ulaşmak, yani bir azınlığın imtiyazlarını elde tutabilmesini sağlamak için sistem olarak kurulmuştur. Barışı tehdit eden ve Rodezya bunalımının altında yatan sebepler yalnız Smithin ırkçılığı değil, beyazların ırkçılığını doğuran durumun sonucudur.

İngiltere, gösterdiği bütün ilgiye rağmen, Rodezya azınlığına karşı bir harekete geçmek için hazır değildir. Yan Smithin tek yönlü bağımsızlık ilânından sonra, Harold Wilson, Smith rejimini ekonomik ceza tedbirleri ile yıkacağını açıklamakla milletlerarası bir duman perdesi gerdi. Bazılarına göre bu ceza tedbirleri kendilerinden beklenen sonuçları vermediler. Fakat gerçek şu dur ki, bu cezalar hiç bir zaman uygulanmadı ve hiç bir zaman uygulanmayacaktır.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Rodezya ekonomisi yabancı tekel ve şirketlere sıkıca bağlıdır. Rodezyaya karşı ceza tedbirleri gerçekte bu yabancı tekellere karşı ceza olacaktı. Tekelleri temsil eden İngiliz hükümeti kendi müşterilerinin çıkarlarına zor karşı çıkar. Öteyandan Büyük-Britanya dış ödeme dengesinin açık vermesinden ekonomik güçlükler içindedir. Bundan ötürü hareket etme kabiliyeti yoktur. Çünkü böyle bir hareket esasen zararda olan sanayii daha da kötü duruma sokacaktı. Birleşmiş Milletler Anayasasında ön görülen ceza tedbirlerinin Rodezyaya karşı uygulanması Büyük-Britanya, Güney-Afrika Cumhuriyeti, Portekiz ve Amerika tekellerinin çıkarlarına karşı olacaktı. Ve bu memleketler bu cezaların uygulanmasını sabote edeceklerdi.

Rodezya bunalımının kendine göre özellikler taşıdığı açık olmakla beraber, esasında onun tek olmadığı da bir gerçektir. Rodezya halkının savaşı dünyada bir çok halkın emperyalizme karşı yürüttüğü savaşa benzetilmektedir. Demek oluyor ki, Rodezya halkının ulusal kurtuluş savaşı emperyalizm boyunduruğundan kurtulmak kararında olan halkların devrimci savaşına yakından bağlıdır. Rodezya Afrikalı halkının meselesi bunalımı Rodezya şartları içinde çözmektir. Savaşın kendine has bir özelliği vardır ve biz gelecek sayfalarda onu özetle tahlil edeceğiz.

SAVAŞIN ÖZELLİĞİ

Gayesi, sahtecilik, kaba kuvvetle faşist metotlarla baskıyı sonuna kadar devam ettirmek isteyen bir rejim altında yaşayan Rodezya Afrikalı halkı, oy birliği ile Rodezya Halk Birliğinin çıkardığı sonuçları benimsemiştir. Bu sonuçlara göre, «Politik hayatımızın gangrenini ancak şiddet kullanmakla tedavi etmek mümkündür ve yalnız bu yoldan bağımsızlığa ulaşmak olanağı vardır». Bu sonuç şu sebeblere dayanmaktadır:

Birincisi, ülkemizde Afrikalı yığınlarla ve sömürücü bir beyaz azınlığı arasında bir çatışma vardır. Azınlığın politik ve ekonomik statukaoyu, yani, çoğunluğu baskı altında tutmak ve sömürmek isteği, Afrikalıların demokratik bir hükümet, zenginliklerin ülke halkı arasında halkı bir şekilde dağılımı isteğine karşı çıkmaktadır. Beyaz kolonların şimdi sahip oldukları lüks ve imtiyazlar ancak mevcut politik yapı sayesinde var olabilirler. Demokrasinin kurulması bunların sonu demek olacaktır. Öteyandan Afrikalı halk yığınlarının politik, ekonomik ve sosyal durumu ancak demokratik bir hükümet tarafından değiştirilebilir. Öyle bir hükmet ki, halk tarafından seçilecek, halkı temsil ve onun menfaatlerine hizmet edecektir.

Bugünkü durumu değiştirmek ve bunalıma bir çözüm yolu bulmak için yapılan bütün barışçı manevralar sömürgecilerin direnmemeleri ve düşmanlıkları ile karşılaşmıştır. Yığınların kendi iradelerini kabul ettirmenin zamanı gelmiştir. Bununda tek yolu şiddet metotunu kullanmaktır. Aksi halde kalan çözüm yolu sömürücü beyaz azınlığa teslim olmadır.

İkincisi, niteliğinin sonucu olarak bir millete yabancı bir egemenliği dayatır. Yalnız ve yalnız şiddetle yaşar ve beslenir. Kendisine karşı durulduğu oranda şiddet kullanması da artar. Rodezya bu kaidenin dışında kalmaz. Azınlık rejimi, Afrikanın en iyi askeri ve yarı askeri ordularından birini, polis ve güvenlik teşkilâtlarını kurmuştur. Sebebi açıktır: Askeri birlikler ve güvenlik teşkilâtı, beyazların üstünlüğünü ve ekonomik imtiyazlarını savunan, muhalefeti ezen beyaz kolonların çıkarlarını sağlayan üst yapının bir parçasıdır.

Emperyalizmin şiddete dayanan niteliği, emperyalistlerin Afrika ve Asyadaki eylemleri ile isbatlanmış ve doğrulanmıştır. Viyetnamda vahşi bir saldırıya başladılar. Bu memlekette yurtseverler topraklarını Amerikan emperyalistlerinden kurtarmak için, ulusal kurtuluşları için canla başla savaşıyorlar. Rodezyada erkekler, kadınlar ve çocuklar öldürülmekte, binlerce yurtsever zindanlara atılmakta ve işkenceye tabi tutulmaktadır. Memleketlerinin kendilerine geri verilmesini isteyen Afrikalıların bu arzusu şiddet ve terörle cevaplandırılmaktadır. Rodezyada devamlı olağanüstü durum, bir harp durumundan başka bir şey değildir. Düzeni ve kanunu korumak bahanesi ile uygulanan baskı kanunları, özü ve uygulanması bakımından sıkı yönetimden farksızdır. Emperyalistlerin şiddetine karşı Afrika halkı da şiddetle cevap vermelidir. Şiddetten doğan bir durum içinde şiddet kullanmalıyız. Bize bir harp dayatıldığı zaman biz de savaş-

malıyız. Saldırı karşısında hakkımızı savunmalıyız. Barışın temelleri tek taraflı olarak yıkıldığı zaman barış kurulamaz. Şuna inanıyoruz: Kaderimize hâkim olmanın tek yolu, Rodezyanın bağımsızlığı ve özgürlüğüdür.

Emperyalistlerin şiddeti ve onun şeytanca politikasını uygulayanların karşısında Rodezyanın kurtuluş savaşı, ulusal kurtuluş savaşı haline gelmek süreci içindedir. Çatışmanın bu derece gelişmesi karşısında, emperyalist ve sömürgeci güçler, aralarındaki bütün çelişmelere rağmen, yaşamak için birleşmeyi başarabilmektedirler. Kurtuluş hareketini boğmak maksadıyla her türlü manevra ve entrikadan çekinmemektedirler. Bununla beraber zaferimiz, emperyalistlerin ve kuklalarının iradesine ve isteğine değil, bizim öz kuvvetimize bağlıdır.

Rodezyada sömürge rejimine son vermek için kararlı olan Afrikalı Rodezya halkı değişik savaş şekilleri kullanmaktadır. Düşmanımız kuvvetli ve tehlikelidir. Fakat darbelerimizin şiddeti altında kuvveti sarsılmaktadır. Devrimci savaşın değişik şekillerini kullanarak kuvvetlerimizi arttıracak, eksikliklerimizi tamamlayacak ve taarruza geçeceğiz. Rodezya Afrika Halk Birliği, Rodezyadaki şartları inceledikten sonra, ulusal kurtuluş savaşının tek çıkar yol olduğu sonucuna vardı. Savaş başlamıştır bile. Bu süreç değişik aşamalardan geçecek. Ve başarı ile sonuçlanabilmesi için plânların çizilmesi, doğru bir taktik ve bir stratejinin benimsenmesi gerekmektedir.

a) Stratejimiz birinci aşamada sömürge rejimini devirmek için halk yığınlarının seferber edilmesi idi. Bu da yığın protestoları, gösteriler ve şiddete dayanmayan başka eylemler şeklinde belirecekti. Oysa bu eylemler, güvenlik kuvvetleri ile sert çatışmalara sebep oldu. Başka memleketlerde sömürge rejimlerini devirmeye yarayan bu savaş şekli, Rodezyada aynı sonucu vermedi. Bununla beraber, halkımızın, beyazların sömürge diktatörlüğünü devirme gayesiyle birleşmiş olduğunu tesbit ettik. 1960'da doğan direnme hareketi bütün memlekete yayıldı. İç faaliyetlerimizden başka Büyük-Britanya üzerinde, dâvamıza barışçı bir çözüm yolu bulmak ümidiyle, baskı yapmak için milletlerarası bir kampanya da sürdürüyorduk. Sömürge rejimi devrilmesi ise, de, hiç olmazsa sarsıldı. Bu aşama 1964 yılına kadar sürdü. Bu tarihte beyaz kolonlar diktatörlüğüne saldırdı. Bu saldırı yeni bir aşamanın başlangıcı oldu.

b) Kolonların saldırısı şeytanca bir plândı. Gayesi birliğimizi parçalamak ve Afrikalı yığınların devrimci ruhuna karşı çıkmaktır. Beyaz kolonlar faşistlerin taktiklerini uygulayarak medeni özgürlükleri ve politik hakların kalıntılarını ortadan kaldırmaya başladılar. Bütün politik ve işçi örgütleri illegal ilân edildi. Söz ve toplantı haklarına son verildi. 50.000 den fazla emekçi ve köylü delegeleri belirsiz bir zaman için, yargılanmadan, soruşturmaya tabi tutulmadan ceza evlerine veya toplama kampalarına atıldılar. Bu adımı atan gerici, yanlış olarak zannetti ki, memnunsuzluğu körükleyen birkaç kışkırtıcıdır. Bunları ekerte etmekle saflarımızı paniğe uğratmak mümkün olacaktır. Fakat hayal kırıklığına uğrayarak gördüler

ki, Afrikalı yığınlar gevşemiyor, Savaşa ve taktiklerini geliştirmeye devam ediyor.

Yığınların demokratik değişiklikler yapmak yönünde kararlılığı karşısında, çileden çıkan kolonlar rejimi, binlerce asker ve polis kullanarak ülkenin direnmesini kırmaya boşuna uğraştı. Biz savunmaya geçmek zorunda kaldık. Fakat birliğimizi kaybetmedik. Gizli teşkilatımızı elde tuttuk ve rejimi devirmek kararımızdan vaz geçmedik.

11 Kasım 1965 tarihinde Yan Smith rejimi bir daha Afrikalı halkın direnmesini kırmaya kalkıştı. Rodezyanın tek taraflı bağımsızlığını ilân etti. Bu, Afrikalı halka harp ilân etmekte. Ve bizim kurtuluş savaşımız yeni bir aşamaya ulaştı: Genel bir ulusal kurtuluş savaşının birinci safhası.

c) Yan Smithin bağımsızlık ilân ettiği sırada, durum savaşımızın gelişmesine elverişli değildi. Rodezya Afrika Halk Birliğinin yönetimi altında yığınlar, Smith rejimini devrimci yoldan devirmeye kararlı idiler. Fakat savaşımız mevcut şartlarla sınırlanmıştı. Bununla beraber bu şartlar içinde bir karşı saldırı hazırladık, savunmadan saldırıya geçtik.

Ulusal kurtuluş savaşları, saray devirmelerinin aksine olarak bir gecede ya da bir ayda kazanılmaz. Kalite bakımından farklıdır ve metotları da bambaşkadır. Fark, bütün bir milletin iyi donatılmış bir orduya karşı bir harp içinde seferber edilmesindedir. Silâhsız ve askeri bilgiden yoksun bir halk iyi talim görmüş ve tırnaklarına kadar silâhlanmış askerlere karşı savaşmaktadır. Bu verilerin bu aşamada bizlere karşı olduğu açıktır.

Fakat öteyandan bizlerin de bazı avantajlarımız vardır. Yığınlar bu günkü rejimi devirmeye karardılar. Yığınların bizlerle dayanışması ve bize bağlılığı sınırsızdır. Savaş gelişme süresinde, bizler düşmanın taktik ve metotlarını inceliyoruz ve devrimci faaliyetimiz sırasında kendimizin kileri geliştiriyor ve silâhlanıyoruz. Ulusal kurtuluş savaşlarında alternatif yoktur. Savaşımız değişik şekiller alıyor: Partizan savaşları, sabotaj vs. Bunlar başlangıçtır. Fakat bir karşı saldırının hazırlanması için kaçınılmazdır.

Faşist rejim memleketteki askeri hareketi gizlemeyi başarmakla beraber, savaşı boğmayı başaramamıştır. Bununla ilgili olarak Reuter ve United Press International ajanslarının 3 Eylül 1966 tarihinde Salisburyden verdikleri haberlere bakalım:

«Smith hükümetini devirmek isteyen silâhlı çeteler, Kuzey Rodezyada devlet güvenlik kuvvetleri ile şiddetle çarpışmaktadır... Yalnız hükümetin sorumlu üyeleri ile güvenlik teşkilatının yüksek memurları bu gizli savaşın genişliği ve savaşan tarafların kuvveti hakkında bilgiye sahiptirler.»

Bütün tarım bölgeleri güvenlik kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Bunun sebebi Smithin dediği gibi hayali bir ayaklanmayı önlemek değil, bütün Rodezyada süregelmekte olan savaşlardır. Smith kuvvetleri vahşice cinayetler işlemekte, kadın ve genç kızları kaçırmakta, köyleri soymakta ve köylülere işkence yapmaktadırlar. Bizim için bu, toprağımızı tekrar elde

edebilmek, milletler topluluğunda yerimizi alabilmek için katlanmak zorunda olduğumuz bir fedakârlıktır.

İç işleri bakanı William Harper son zamanlarda yaptığı bir radyo konuşmasında «bütün silâhlı çetelerin yok edildiğini ve mukavemet edenlerden hiç kimsenin sağ kalmadığını» ilân etti.

Bakan Rodezyaya sızmış olan bütün silâhlıların esir edilmiş olduklarını da söyleyecek kadar ileri gitti. Bu sözler gerçeği ifade etmemektedir. Bu gibi sözlerden maksat yalnız halk efkârını şaşırtmaktır. Beyazlar rejimi gayet iyi bilir ki, ulusal kurtuluş için savaşımlar Rodezyanın erkek ve kızlarıdır ve bunlar Rodezyada yaşar. Yurtlarında yaşadıklarından memleketlerine «sızmak» söz konusu olamaz. Bütün «terörcülerin» öldürülmüş ya da esir edilmiş olmalarının tekrarlanması, kolonlara güven sağlamak maksadıyla yapılan propagandadan başka bir şey değildir. Rodezyada terorist yoktur. Rodezyada Afrikalılar bütünü ile rejime karşıdır. Ve «terörcüler» öldürmenin ya da tutsak etmenin tek yolu Rodezyadaki bütün Afrikalıları yoketmektir. Bir savaşta normal olan kayıplarımıza bakarak, devrimci hareketin durdurulabileceğini düşünmek hayaldir.

Şuna inanıyoruz: Bütün insan ve materyel kaynaklarımızı kullanarak savaşımız dördüncü ve son aşamaya ulaşacaktır. Bu da ulusal savaştır. Savaşı, direnmeyi, ulusal direnme seviyesine kadar ulaştırarak kazanacağız. Demek oluyor ki, işimiz, halkı ve maddi olanaklarımızı seferber etmekte toplanıyor. Bu yoldan bunalımı ulusal kurtuluş savaşı ile çözeceğiz ve emperyalistlerin şiddet metotlarına silâhlı savaşla cevap vereceğiz.

Oktobr Devrimi ve Fransız halkının savaşı

«Moris Torez» Enstitüsü yönetici komünist-senatör Jorj Kognio «Oktobr Devrimi ve Fransa»⁽¹⁾ adlı kitabına şu cümle ile başlıyor: «Sovyet halkı ile beraber bütün demokratik ve ilerici insanlık şanlı Oktobr Devriminin ellinci yıldönümünü kutluyor.» Ve yazar sözlerine şöyle devam ediyor: «Bu yıldönümü, Fransız işçi sınıfının, bütün şehir ve köy emekçilerimizin, geniş aydın tabakalarının, halkımızın bütün ilerici temsilcilerinin, hürriyet ve adalet savunucularının da bayramıdır. Oktobr Devriminin ellinci yıldönümünü, her şeyden evvel, kendi kaynağını ve kuruluşunu gözönünde tutan, Oktobr zaferini sağlayanlara borçlu olduğu her şeyi değerlendirmekte ve onun yaratıcı örneğinden alınan ilhamları hayata geçirme çabaları içinde olan Fransız Komünist Partisi kutlamaktadır.»

J. Kognio'nun eseri, Fransız Komünist Partisinin Oktobr ellinci yıldönümü münasebetiyle yayınlamayı öngördüğü kitaplar dizisinin birincisidir. Yazar, günümüzden elli yıl gerilere kadar uzanarak ve bu zaman şeridi boyunca yer almış birçok olaylarla delillere dayanarak, Rusya'da 1917 Ekim ayında ve onu izleyen yıllarda olup bitenleri aynı yıllarda Fransadaki olaylarla bağlayarak anlatmaktadır. Ve yazar bütün bunları çağımızın işçi hareketi problemleriyle ve tüm dünya gelişmesiyle bağlamaktadır. Bu çalışma yönetimi de, yazara, Fransız işçi sınıfının ve halkının mücadelesi bakımından Oktobr'un önemini ve ondan çıkarılan dersleri en göze çarpar biçimde belirtme olanağını vermektedir.

Fransız Komünist Partisi Genel Sekreteri Valdek Roşe, bu kitaba yazdığı önsözde, Oktobr Devriminin zaferlerle dolu elli yıllık gelişmesinin evrensel tarihi önemini şöyle belirtiyor:

«Son yarım yüzyıl içinde dünyanın dayandığı politik ve sosyal prensipler yıkıldı; yani kapitalizmin önce mutlak egemenliğine, sonra da üstünlüğüne nihayet verildi. Bu elli yıl içinde insan yaşamının esas prensipleri yeni bir biçimde ortaya kondu. Bu öyle bir yenilik ki, eski toplumun ideologlarında kararsızlık ve artık dünyanın sonu geldiği zehabını uyandırdı,

(1) Georges Cagniot. *La revolution d'Oktobre et la France*. Paris, 1966.

sosyalizmden yana olanlarda ise zafere güven duygusunu alabildiğine arttırdı.

Bugün bütün iyiniyet sahibi Fransızlar, sosyal-ekonomik düzenin, yalnız varlığını sürdürebilme bakımından değil, insan toplumunun her konuda ve özellikle ilim-teknik, zekâ ve ahlâk konularında çok daha büyük ölçüde gelişmesini sağlama bakımından da kapitalizmden üstün olduğunu pratik hayatta ortaya koyan kanıtları görmemezlikten gelemezler. Fransız Sosyalist Partisinin gazetesi «Revü Sosyalist» in yöneticileri, Sovyetler Birliğinde yaptıkları inceleme ve temasları 1964 Ocak ayında sırayla yansıtan yazılarında şunları belirttiler: «Yığınların öğrenim ve kültürel gelişmesinin maddi hayat düzeyinden çok daha yüksek oluşu dünyada iki blokun yarışmasında çözümleyici etken olacaktır. Doğrusunu söylemek gerekirse, Sovyetler Birliği bu alanda daha şimdiden önemli bir üstünlüğe sahiptir. Batı ülkelerinin kapitalizmin çerçevesinde kalmaya devam ederek bu yarışı kazanabileceklerinden şüphe etmek yerinde olur.»

Elli yıl önce, kapitalizm, sürgit yaşıyacak ve insan tabiatı için gerekli bir sistem olduğunu ileri sürüyor ve övünüyor. Bugün ise, dünya nüfusunun üçte birinden fazlası Oktobr'un açtığı yolda yürüyerek üretim araçlarını özel mülkiyetin zincirlerinden kurtardılar. Bu insanlar sosyalizmin şan ve şerefini yükselten gerçek, gözdoldurur ve sürgit varolacak bir anıt diktiler ve diyorlar. Bu anıt, eski sömürgecilik düzenine üstünlüğünü gitgide daha iyi kanıtlarla ortaya koymaktadır. Ve herkes, bu kurtulmuş insanları görerek, ezgiye son verilebileceğini, eşitsizliğin giderilebileceğini, insanın mevcut düzeni değiştirebileceğini, böyle bir değişiklik olanak ve objektif gereğinin de sosyal-ekonomik gerçeğin kendisinden doğduğunu kavramaktadır.

Emperyalizm, vaktiyle sömürge ve yarı sömürge durumundaki ülkeler halklarının kurtuluş savaşlarıyla yıpramıştır. O artık sayıları artmakta olan genç bağımsız ülkelerin hayatında yönetici rol oynama olanağından yoksundur. Bu ülkelerden çoğunun halkları kendi işlerini kendileri görme ve bağımsız bir ekonomi kurma hakkını elde etmişlerdir... Bu bağımsızlığı garantilemek için de bazı genç ülkeler sahte «serbest üstencilik» ten yüz çevirmekte ve kapitalist olma yoluna koyulmaktadır.

Kapitalist ülkelerde işçi hareketi ve demokratik hareket genişlemekte, bu güçler yeni yollar aramaktadırlar.»

Eserin yazarı Kognio, Rusyada zaferle sonuçlandırılan proleter devriminin Fransa ve dünyanın diğer ülkeleri için taşıdığı önemi en canlı aktüel problemlere değinerek açıklıyor ve şöyle diyor: «Oktobr Devrimi Fransız emekçilerine barış için mücadelenin birinci plânda gelen bir önem taşıdığını gösterdi. Oktobr, halkın, barış isteğini dayatıp kabul ettirebileceğini tarihsel açıdan ispat etti... Oktobr ruhuna bağlılık, barış savaşının adım adım birinci plâna sürmek demektir.»

Kognio şöyle devam ediyor: «Rus devriminin yaptığı etkinin Fransada

iç etkenlerle de birleşmesi, harbe karşı hareketi hem orduda, hem de cephegerisinde kuvvetlendirdi...»

Genç Sovyet iktidarı, daha kurulur kurulmaz Barış Deklârasyonu'nu kabul ve ilân etmekle, yönetici sınıfların soygun politikasını içyüzüyle açıklamış oldu, ve harbe karşı savaşan güçlere enerjilerini yenileme olanağı verdi. Kitabında bu noktayı da belirten yazar, Sovyetlerin barış savunma politikasının «büyük bir politik ekol olduğunu ve Fransız emekçilerinin en seçkin temsilcilerinin de bu ekolden geçtiklerini» söylüyor. Bu politika doğrudur. Netekim, çok geçmeden, Fransanın Ukrayna'daki askerleri arasında ve Karadeniz'deki filosunda Sovyetlerle kardeşleşme duygularına dayanan ve Fransız hükümetini çok uğraştıran sayısız ayaklanmalar da bunu ispat etti.

Kognio şuna da işaret ediyor: Bolşevikler gibi, Fransada harbe karşı savaşanlar da vatana ihanetle suçlanmaktan yakayı kurtaramadılar. Ama böyle suçlamalar doğrudan doğruya sahipleri zararına sonuçlar verdi. Gerçekten de, Birinci Dünya Savaşında 20-40 yaşlarındaki Fransızları % 16'sı telef olurken, kapitalist oligarşi sadece imtiyazlı zümrenin bencil çıkarlarını düşünüyordu. Bu, millet düşmanlığı politikasının beteri idi ve Kognio'nun sözleriyle «emekçi yığınlarını sömürülen hayvan ve ateşe sürülecek kurban rolüne mahkûm etmek» demekti.

Sovyet devletinin dış politikasına değinen Kognio, bunun konjonktür mülâhazalarına dayanmadığına işaret ederek şöyle diyor: «... Barış içinde yanyana yaşama politikası, gericiliğe enerjik surette karşıkoymayı öngören ve emperyalizme karşı savaşan güçlerin gelişip serpilmesi sonucuna götüren politikadır. Sosyalist devletlerin gücü ve kendilerine güvenleri bu politikada canlı ifadesini bulmaktadır...»

Barışın korunması için milletlerarası komünist hareketinde birlik ve dayanışmanın sağlanması çok büyük bir önem taşır. Yazar bu konuda diyor ki: «Amerikanın Viyetnamda uyguladığı saldırgan-ışgalci politikayı ve bunun gizlediği ölümcül tehlikeleri gözönünde tutarsak, dünyanın bütün komünistlerinin, bütün sosyalist devletlerin, devrimci hareketin bütün kollarının, emperyalist saldırganlığını durdurabilmek için elbirliği ile hareket etmeleri zorunluğu kendiliğinden ortaya çıkar. Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXIII. Kongresinde kardeş partiler temsilcileri, sadece Sovyetler Birliğinin Viyetnam halkına gösterdiği etkili dayanışmaya değil, SBKP'nin dünya devrimci hareketinde mevcut olan ve ancak saldırganların işine yarayan parçalanmayı gidermek amacıyla sarfettiği yapıcı çabalara da üstün değer biçtikleri konuşmalar yaptılar.»

Yazar, Marksist partilerin barış için mücadele ederken haklı savaşları desteklediklerini defalarca açıkladıklarını de hatırlatarak şöyle diyor: «Kurtuluş savaşları haklı savaşlardır, ve Marksist partiler bu savaşları kayıtsız-şartsız desteklemektedirler. Fransız Komünist Partisi proleter enternasyonalizmi bayrağını sapasağlam kavrayıp yükseltmektedir.»

Proleter enternasyonalizmi Ekim zaferiyle milyonların politikası haline geldi. Fransız Komünist Partisi de bunu ana ödevlerinden biri olarak benimsedi. Parti, sömürgecilik sorunlarında, Miteran gibi sözümona sosyalistlerin sömürgeci haydutluk ve soygunculuğunu düpedüz haklı göstermeye yeltenen oportünizmini kesinlikle reddetti. Fransız Komünist Partisi'nin kurulduğu Tur Kongresinde Vayan Kutürie ve Çin'inde emekçilerinin temsilcisi olarak hazır bulunan Ho Şi Min, sömürge halklarının kurtuluş hareketine Lenin'in verdiği önemi belirten konuşmalar yaptılar.

Yazar, işçi sınıfının ve müttefiklerinin iktidarı ele almalarına ayırdığı bölümde, Fransa'nın bütün ilerici emekçilerinin Ekim Devrimi tecrübesinden ne gibi ibret dersleri çıkardıklarını belirtiyor. Bütün emekçiler, yani halkın ezici çoğunluğu için daha geniş demokrasiyi öngören proletarya doktrörlüğü lüzumu; işçi sınıfının birliği – ki bu uğurda mücadelede FKP büyük başarılar sağlamıştır – lüzumu; proletaryanın emekçi köylülerle ve şehir küçük burjuvazisiyle ittifak kurması – ki komünist partisi için daimi hedef olarak kalmaktadır – lüzumu; memleket aydınlarının işçi sınıfından ve sosyalizmden yana kazanılması lüzumu gibi bütün sorunlarda Fransız komünistleri her zaman Lenin'in tavsiyelerine ve Ekim tecrübesine dayanmışlardır.

Kognio, sonuncu soruna, yani aydınların kazanılması sorununa daha ayrıntılı olarak değiniyor ve gerek Rusya'da, gerekse Fransa'da Ekim Devriminden sonra aydınların kazanılması ve harekete çekilmesi mücadelesine dair birçok ilginç deliller ileri sürüyor. O zamandan beri, diyor Kognio, komünist partisi Fransız aydınlarının en iyi temsilcilerine «doğru yolu bulabilmeleri, aydın geleceği yaratma mücadelesinde işçi sınıfının yanısıra yerlerini alabilmeleri için» yardım etti. Ve yazar şöyle devam ediyor: «1966 Martında Merkez Komitesi'nin yaptığı özel plenumda, komünist aydınların ideolojik ve kültürel problemleri ve oynayacakları rol sorunu ele alındı. Bu plenumun tesbitlerine dayanarak diyebiliriz ki, Fransız aydınları arasında, özellikle bu aydınlar tabakasının genç kuşağı arasında Marksizmin çekici gücü büyümektedir.»

Demokrasi ve sosyalizm uğrunda savaşan anti-monopolist geniş koalisyon güçlerinin işçi sınıfı etrafında toplulaşması için bir ittifak sistemi gereklidir ve hele Fransa'nın bugünkü şartlarında zorunludur. Netekim, diyor yazar, Lenin'in bir öğrencisi olan Moris Torez, Fransa'da «ikiyüz aile»ye karşı milli güçlerin ittifakı fikrini ortaya atmıştır... İttifak politikası komünistler için müttefiklerini aldatma metodu değildir. Bolşevikler de, es'ler ve menşeviklerle, yani halk yığınlarından kopmaları ve karşı-devrimcilerle uzlaşmaları yüzünden politika sahnesinden silinip giden güçlerle uzun zaman beraber yürümüşlerdir. Fransız Komünist Partisi, Fransa'nın, parti tek ve biricik olmadan da sosyalizme doğru yürüyebileceği fikrinde olduğunu daima açıklamıştır. «Kanaatimizce, sosyalizmde demokratik partilerin Anayasaca garantilenmiş çok sayıda olabileceği fikrini açıkça söylemek ve Stalin'in sosyalizmi kurmak için bir tek partinin gerekli olduğu

hakkındaki dogmatik teorisini reddetmekle Fransız Komünist Partisi Marksist-Leninist öğretiyi en ufak bir aykırılıkta bulunmuş değildir.»

Kitabında devrimin barışçı yoldan gerçekleştirilmesi sorununa da değinen Kognio, bu konuda, 1917 yılında şartların devrimi barışçı yoldan gerçekleştirmeyi bir dereceye kadar mümkün saymaya elverişli olduğu devrelerde Lenin'in ve bolşeviklerin eğilimlerini belirten tarihsel delillere dayanarak konuşuyor. Ve aynı zamanda, Fransız Komünist Partisi'nin kuruluşundan Marse! Kaşen'in, bazı halkların «sanat sevgisinden ötürü» kurtuluş için silahlı savaş metodlarına başvurmadan kaçınabileceği yolundaki sözlerini de naklediyor.

Artık, diyor Kognio, Fransız Komünist Partisi Fransa'yı sosyalizme ulaştırma yolunu çizmiş bulunmaktadır. Ve bu cümleden olarak, Parti, Fransız halk yığınlarının edindiği tecrübeleri, memleketin iç şartlarını ve milletlerarası alanda kuvvetlerin yeni dengesini de gözönünde tutarak çağımızda beliren olanaklardan birinin de memleketin barışçı yoldan sosyalizme geçmesi olduğunu hesap etmektedir.

Sosyalizme geçişte Rus komünistlerinin 1917 Ekim Devriminde yürüdükleri yoldan farklı bir yol izleme olanağından söz ederken Fransız Komünist Partisi bilgi edinilmesi için şu hususa da işaret ediyor: «Aslında bu farklı yolun başlangıç noktası ve dayanağı elbette 1917 Devriminin zaferidir; bu büyük tarihsel sarsıntının bütün sonuçlarıdır; diğer ülkelerde sosyalizmin kazanımlarıdır; Sovyetler Birliğinde komünizm kuruluşunun başarılarıdır; Lenin'in fikirlerinin üstün gelmesidir.»

Ekim zaferiyle sosyalizm milyonlarca insanın pratik dâvası ve Avrupa hartasında elle tutulur gözle görülür bir gerçek haline geldi. Yazar, sosyalizmin karakter çizgilerini, «Sosyalizmin mahiyeti» başlıklı bölümde özetle şöyle belirtiyor: «Proletarya, emekçiler sosyalizmin mahiyetini yalnız teorik olarak değil, pratik olarak da kendi yaşantılarıyla kavrama olanağına kavuştular. İnsanın insanı sömürmesine son verilmesi; toplumun bütün üyelerinin refahı, özgür ve ahenkli gelişmesi; bütün diğer sosyal değişikliklerin temeli ve devrimci dönüşümün esas muhtevası olarak başlıca üretim araçlarının toplum mülkü haline getirilmesi sosyalizmin mahiyetini belirleyen karakter çizgileridir.»

Ekim Devrimi, yeni tipten işçi partisinin, devrimci Marksist-Leninist partinin zaferi sıfatıyla, proletaryanın her ülkede böyle bir parti yaratması gereğine işaret ediyor. Fransız işçi hareketinin en seçkin temsilcileri ancak Ekim Devrimi tecrübesini benimsemeleri sayesinde Fransa'da güçlü bir komünist partisinin temellerini atabilmişlerdir. J. Kognio, ilk kuşak Fransız komünistlerinin Rus bolşeviklerinden Leninci savaşanlık ruhunu ve örgütlenme prensiplerini nasıl öğrendiklerini belirtmek için, onların sosyalist hareket içindeki oportünist akımlara karşı nasıl mücadele ettiklerini de anlatıyor ve gururla şunları söylüyor: «Fransadaki tecrübe göstermiştir ki, bu parti gerçekten proletaryanın devrimci örgütü olma niteliğini koruyarak,

daha kapitalizm şartları içinde, halkın ve memleketin arzu ve emellerinin ifadecisi olan özbeöz milli güç haline gelmektedir.»

J. Kognio, kitabının sonunda, Oktobr Sosyalist Devriminden alınan başlıca dersleri derleyip toparlayarak sözü şöyle bağlıyor:

«Geçen elli yıl içinde tarih birçok yenilikler sunmuştur. Başlangıçta kuşatılmış bir kale durumundaki sosyalizm tek memleketin sınırlarından çıkmış ve artık bir milyar insanı kapsıyan bir dünya sistemi kurmuştur. Böylece, özellikle, endüstri bakımından bir hayli gelişmiş Almanya veya Çekoslovakya gibi ülkeler halklarının da sosyalizmden yana kazanılabileceği ispat edilmiştir. Sömürgecilik hemen hemen tamamiyle çökmüştür. Bütün bu değişikliklerin kaynağı 1917 Oktobr kahramanlık destanıdır.»

Terno AMAT

SEMINER ÇALIŞMALARI

Afrikada milli devrim sorunları

Şu son yıllarda devrimci Afrikaya karşı emperyalizmin ve iç gericiliğin faaliyetlerini arttırdıklarını ve bir karşı taarruza giriştiklerini görüyoruz. İlerici rejimlere karşı yapılan komplolar ve entrikalar bunu göstermektedir.

ILERICI REJİMLERİN SAVUNULMASI VE KUVVETLENDİRİLMESİ

Bundan ötürüdür ki, ilerici rejimleri savunmak ve kuvvetlendirmek sorunu Kahire seminerinde büyük bir ilgi ile ele alındı. Fedialah Keita (Gine), Idrissa Diarra (Mali), Tidjani Babiker (Barış ve Sosyalizm Meseleleri), Ali Yata (Fas), Michel Kamel (At-Talia), İsmail Sabri (Birleşik Arap Cumhuriyeti), seminar kürüsünden bu meseleyi ele aldılar.

Semiere katılanlar, Afrikada sosyal ilerlemeye bağlı, ilerici rejimlerin kurulmasının Afrika devriminin en önemli başarılarından biri olduğu kanısına vardılar. Bu devrimin zaferleri ve başarıları, sömürgecilğe, ırkçılığa ve yeni-sömürgecilğe karşı savaşanlara örnek olmaktadır. Bunun için de onu savunmak Afrikalı devrimcilerin başlıca ödevlerinden biridir.

Seminere katılanlar bu konuda, Afrikada meydana gelen hükümet devirmelerini, özellikle Ganadaki hükümet devirmesini incelemiş ve dersler çıkarmışlardır.

Müzakerelerde de tesbit edildiği gibi, ilerici rejimler çok sayıda ve karışık meselelerle karşılaşmaktadırlar. İlerici rejimleri savunma konusunda devrimci bir hükümetin başarısı, şu iki esaslı sorunun çözümüne yavaş yavaş yavaşmalarına bağlıdır: Ulusal ekonomiyi emperyalistlerin egemenliğinden kurtarmak ve ekonomik kaynakları emekçilere yarayacak şekilde kıymetlendirmek, gerçek bir demokrasi kurmak. M. Kamelin dediği gibi:

«Halk somut şeyler için savaşmaz. Halk ulusal bağımsızlıktan, rüzgâr da sallanan bayraktan, Birleşmiş Milletlere gönderilen bir delegasyondan, dünya başkentlerine gönderilen elçilerden, iktidarın beyaz ellerden zencilere geçişinden başka şey anlamaktadır. Ulusal savaş, toprağa, işe ve hayat şartlarına sıkı sıkıya bağlıdır. Bağımsızlıktan, ekonomik geriliğe, işsizliğe, açlığa ve yoksulluğa son verilmesi anlaşılmaktadır. Ulusal savaşın gayesi, eğitim, ilerleme, hayat düzeyinin yükseltilmesi, yaşlı emek-

çileri için sosyal güvenlik, zulme karşı garantili olmak demektir. Öteki hedefleri de hakların eşitliği, fikir özgürlüğü, izlenecek politikada kaderini tayin etmek hakkıdır. Bağımsız bir hükümet bunları sağlamadığı zaman, halk pasif kalır, hattâ ona karşı ayaklanır. Hükümet, kuvvet aldığı yığınlardan tecrit edilir ve onun devrimi hiçte zor olmaz. Çünkü savaş, bu durumda, bir yanda, emperyalist ajanları ve gericiler, öteyanda halk arasında olmayacaktır. İktidarı elde etmek isteyen ve ulusal faaliyetin dışına çıkmış olan azınlık grupları arasında ve sınırlı savaş alanlarında olacaktır.»

Bunun içindir ki, seminer sırasında ilerici rejimlerin çözmek zorunda kaldıkları başlıca meseleleri şöylece sıralandı: Ekonomik geriliğe son vermek, halkın maddi ve kültürel düzeyini yükseltmek, politik hayatı demokratlaştırmak. Bu tedbirler, emekçi yığınların potansiyel enerjilerini seferber edebilmek ve atılganlıklarını teşvik edebilmek için kaçınılmazdır.

M. Kamel ayrıca şu noktaları da belirtti: Bir hükümet için emekçi yığınlarını temsil ettiğini ilân etmek yetmez. İşçi ve köylüler bu gerçeği kendi denemeleri ile anlamalıdır. Böyle bir hükümet onların daha iyi bir hayata ulaşmak hayalini gerçekleştirmeli ve yarınlara garantilemelidir.

Müzakereler sırasında acı ile şu gerçek de tesbit edildi: Bazı ülke önderlerinde «azınlıktaki okumuşlar»ın iradesini «cahil yığın»lara dayatmak eğilimi vardır. Bu, batının ideolojik etkisi altında olan ve halktan tecrit edilmiş bazı aydın çevrelerin işidir.

Demek oluyor ki, mesele gelip sömürge idaresinden miras kalmış bir hükümet mekanizmasının temizlenmesine dayanıyor. Kwame N'Krumahın kendi öz tecrübelerine dayanan sözleri anıldı:

«Bir hükümet barışçı yollarla ya da silâhlı devrim yolu ile iş başına gelince idareyi, eski rejimden kalma yüksek memurlarından temizlemesi gerekir. Şahsi tecrübelerim bu alanda gösterilecek gevşeklikler hükümet için çok acı sonuçlar doğurabilir... Hükümetin politikası ile bir olmayan memurlar, onu sabote temek için her türlü yeraltı faaliyene ve yalana baş vurabilirler.»

Seminere katılanlarından bir çoğu, ilerici rejimlerin kuvvetlenmesinde öncü bir partinin sınırsız rolüne işaret ettiler. Bir çoklarının kanısına göre, bilimsel devrimci bir teoriye sahip tek bir öncü parti bu rolü başarabilmektedir.

Tidjani Babiker Ganadaki hükümet devirmesinin sebeplerini araştırırken şu noktaya işaret etti: Gana emekçileri ilerici rejimi savunma isteselerdi bile, bir yönetimin yokluğundan ötürü bunu yapma olanağından yoksun olacaktı:

«Onlara bir öncü devrimci bir parti gerekti. N'Krumahın Halk Birliği Partisini öncü bir parti haline getirme teşebbüsleri başarısızlığa uğradı. Partiyi teşkilatlandırma işinde bir çok yetersizlikler vardı. Zor zaman gelince hattâ parti üyeleri bile devrimi savunmak için ayaklanmadılar.»

Kahire seminerine katılanların kanısına göre, ilerici rejimleri savunmak ödevi yalnız o rejimlerin kurulduğu memleketlere değil, Afrikanın bütün

devrimcilerine düşen kutsal bir ödevdir. Müzakereler sırasında şu nokta da tesbit edildi: Emperyalizmin ve gericiliğin bütün denemelerini yenilgiye uğratmak için devrimci güçlerin, saldırıya karşı birliklerini korumak için gerekli bütün tedbirleri almaları, ilerici rejimleri korumaları ve kıtadaki ulusal ve sosyal kurtuluş hareketlerini aktif olarak desteklemeleri gerekmektedir. Birçokları da şöyle düşünüyor: Afrika devrimci hareketinin en önemli ödevlerinden biri, ilerici rejimlerin devrimci güçlerinin birliğidir. Bu birlik, bütün ilerici örgüt ve partileri birleştiren kıta ölçüsündeki bir cephenin temeli olacaktır.

POLİTİK HAYATTA ORDUNUN ROLÜ

Geçen iki yıl içinde Afrika bir sıra askeri hükümet devirmelerine sahne oldu. Bu olay bütün Afrika devrimcileri arasında derin bir kaygı uyandırdı. Seminere, yalnız bu meselenin tahliline ayrılmış dört rapor verildi. Seminere katılanlar, son zamanlarda bağımsızlığa kavuşmuş Afrika memleketlerinde silâhlı kuvvetlerin rolü hakkında hükümlere varmaya teşvik edildi.

Bazılarına göre, ordu mutlaka Afrika devrim hareketine düşman bir kuvvet değildir. Aksine, Tidjani Babiker şunları ileri sürdü:

«Afrika ülkeleri ordularının niteliklerinden biri de, Güney Amerika memleketlerinin ve gelişmiş kapitalist memleketlerinin aksine olarak subayların çoğunluğu okumuş küçük burjuvaziden çıkmadığıdır. Hattâ subaylar arasında okuma olanağını bulmuş işçi ve köylü çocuklarına rastlamak mümkündür. Bunlar Afrika aydın zümresinin bir kısmını teşkil ederler. Genellikle yüksek mevkiler tutan eski kuşaklara mensup subaylar, doğrudan doğruya sömürge idarelerinin eğitimcileri tarafından yetiştirilmiş ve Batının askeri okullarından çıkmışlardır. Bunlar yalnız Batının ölçü ve normlarına göre düşünmüyor, bürokratik burjuvazinin bir parçasını teşkil ettiklerinden, memleketin kapitalist yola girmesinde çıkarları da vardır. Bununla beraber yeni kuşaklara mensup subayların çoğunluğu emperyalizme karşı savaşa katılmaştırlardır. Bunun içindir ki, emperyalizme karşı hınçları var ve devrimci gençlikle sıkı bağlar kurmuşlardır ve herkesten fazla devrimci fikirlere sahiptirler. Askerlerin ezici çoğunluğunun köylü olduklarını ve sosyal dönüşümlerin gerçekleşmesinde menfaatlerinin bulunduğunu söylemek bile fazladır.

Sömürgeciliğin, orduyu kapalı bir kast haline, toplumun öteki kısmından tamamen izole edilmiş hale getirme isteğine rağmen, silâhlı kuvvetleri, toplumun bütünü ile duyduğu etkinin dışında tutmak mümkün değildir. Subay ve erlerin politik fikirleri, onların politik savaşta tutumlarını tayin eder.»

Profesör İsmail Sabri de şunlar tesbit etti:

«Yabancı egemenlik altında bulunan memleketlerin subay ve askerleri genellikle devrimci sınıfa mensuptur ve devrimci kuvvetler için bir yedek

teşkil ederler. Fakat, yeni sömürgecilik tarafından egemenlik altında tutulan memleketlerde ordu, emperyalizme bağlı yönetici sınıf elinde bir silâhtır.»

Emperyalistler, Afrika devriminin gelişmesi karşısında sık sık silâhlı kuvvetleri kullanmaya kalkışmaktadırlar. M. Kamel bu meseleyi ele aldı:

«Emperyalist çevreler askeri yardımlardan, askeri misyonlar ve eksperlerden faydalanarak genç Afrika devletlerinin silâhlı kuvvetlerinde, özellikle zamanında kendilerine hizmet etmiş unsurlarla bazı bağlar kurmaktadırlar. Bu askerlerden bazıları sömürge harplerine katılmışlar ve Batının militarist hatlarını muhafaza etmişlerdir. Emperyalist çevreler bu adamlara yurtlarını terk ettikleri zaman yüksek ödevler vermektedirler.»

Konuşmacı emperyalizmin Afrika orduları ile bağlarını kuvvetlendirme yönünde gösterdiği çabalar hakkında ilgi çekici rakamlar verdi. 1964'te Afrikada bulunan Fransız askeri eksperlerinin ve öğretmenlerinin sayısı 3.000 di. Ve Fransız askeri okulları 1.500 Afrikalı okutuyordu. İngiltere Afrikaya 600 askeri eksper yolladı ve 700 Afrikalı subayı okutmayı yükümlendi. Gana ordusu subaylarının % 20 kadarı İngiliz askeri okullarından çıkar. Ganadaki askeri hükümet devirmesini yapanlar İngiliz subaylarının öğrencileridir. Bunlar 1961'e kadar Gana ordusunda yüksek yerlerde idiler.

Seminere katılanlar bu olayları göz önünde tutarak, ilerici rejimlere sahip Afrika ülkeleri devrimci idarecilerinin, halkçı bir ordu kurmak için bütün gayretleri göstermeleri fikrini ileri sürdüler.

ASKERİ HÜKÜMET DEVİRMELERİ YAPILAN AFRIKA MEMLEKETLERİNİN ASKERİ KUVVETLERİ

Ülkeler	Devirme tarihi	Kuvvet miktarı
Kongo-Kinshasa	25/11/1965	35.000
Dahomey	22/12/1965	1.000
Ortaafrika Cumhuriyeti	31/12/1965	1.200
Yukarı-Volta	4/1/1966	1.000
Nigeria	15/1/1966	10.500
Gana	24/2/1966	10.000
Burundi	28/11/1966	800

Tidjani Babiker konuşmasında şunlara işaret etmiştir:

«Afrika ilerici ülkelerinde iyi yetiştirilmiş ve en son harp silâhlar ile donatılmış silâhlı kuvvetlerin elde tutulması çok pahalıya mal olmaktadır. Bu alana harcanan para ve gayretler ekonomik ve sosyal ilerleme alanlarına harcanabilir. Fakat bu günkü şartlarda bu yük devrimci bir kaçınılmazlıktır. Yabancı saldırıya karşı savunma, içerdeki düşmanın yok edilmesi, başka ülkelerdeki devrimlerin desteklenmesi, ilerici devletler ve halk-

ları için bu gibi bir fedakârlığı kaçınılmaz kılmaktadır. Birleşik Arap Cumhuriyeti bu alanda iki mükemmel örnek vermektedir: On yıl önce ordusu ve kahraman halkı, bütün milletler, özellikle Sovyetler Birliği tarafından desteklenerek İngiliz-Fransız-İsrail saldırısına karşı kuvvetli bir darbe indirdiler. Bu gün bu kahraman ordu, Yemen halkının devrimine ve Cumhuriyetin korunmasına yardım etmektedir...

Öteyandan unutmamak gerek ki, altı yıl evvel, Kongo devrimi kendine gereken etkili yardımı elde edemedi ve şimdi de Zimbabwe halkı beyaz bir azınlığın saldırısına kurban gitmiştir. Bu beyaz azınlık ancak kuvvetle iktidardan atılabilecektir. Böylece emperyalizmin saldırganlığına karşı iyi yetiştirilmiş bir ordunun varlığı kaçınılmazdır. Bütün devrimciler bu işle meşgul olmalıdırlar.»

Birleşik Arap Cumhuriyetinin tecrübelerini ele alan M. Kamel, Mısır hükümetinin devrimci politikasının öğretici bir örnek olabileceğini kaydetti. Şu yönlerde, ordu içinde çalışılmasına özellikle büyük bir önem vermektedir:

Ordunun ideolojik yönü ve politik hayata katılması: Afrika tarihinde ilk defa olarak, Birleşik Arap Cumhuriyetinde ideoloji ve politika bir programla ve başlıca bir mesele olarak askerlerin incelemesine sunuldu; askerlere seçim hakkı tanındı ve askerler işçi sınıfı ile birlikte, devrimci birliğin temel bir parçası haline geldiler.

Ordunun üretime katılması: Örneğin askerler Assuan barajının kurulmasına, çölden faydalanılması çalışmalarına, harp sanayii üretimine katıldılar. Bu faaliyet ordu ve emekçiler arasındaki bağı kuvvetlendiriyor.

(Devamı var)

Türkiye hakkında değerli iki eser

Nisbeten az gelişmiş kapitalist memleketler arasında ayrı bir yeri olan Türkiye, bugün dikati çeker sosyal-ekonomik ve politik gelişme seyri içinde bulunuyor.

Türkiyede kapitalizmin gelişme seyrini ötedenberi dikkatle izleyen Sovyet yazarlarının bu konu ile ilgili eserleri, özellikle biz Türk komünistleri için müstesna bir değer taşımaktadır. Y. Rozaliyev, Marksist-Leninist edebiyata, «TÜRKİYEDE KAPITALİZMİN GELİŞME ÖZELLİKLERİ» ve «TÜRKİYEDE SINIFLAR VE SINIF MÜCADELESİ» adlı çok dikkate değer ve önemli iki eser daha katmış bulunuyor. Birinci kitabında yazar, milli kurtuluş mücadelesinden 1960 hükûmet darbesine kadar geçen devre içinde Türkiyede kapitalizmin gelişmesindeki bazı özellikleri çözümlemektedir. 354 sayfalık olan bu kitap dokuz ana bölüme ayrılmıştır ve her bölüm, çeşitli ara bölümleri içine almaktadır. Kitapta bugünkü Türkiye'nin hemen bütün sosyal-ekonomik ve politik meseleleri, tarihi seyirleri içinde etraflıca incelenmektedir. Eser, esaslı ve verimli bir ilmi araştırmanın mahsulüdür.

Eserin dikkati çeken en karakteristik özelliği, yazarın nisbeten az gelişmiş bir kapitalist memleket olan Türkiye'nin tekeli safhanın eşğine ayak bastığını, konre delillere dayanarak, ileri sürmesidir. Yazar, «harpten sonra (ikinci Dünya Harbinden sonra) meydana gelen ekonomik ve politik şartların (Türkiyede) büyük milli sermayenin doğuşunun hızlandırdığını», «ince bir yerli tekeli tabakanın kristalize olmaya başladığını» ileri sürüyor ve ilâve ediyor: «Bu seyir tamamlanmaktan henüz uzaktır. Fakat bu tezahürün bazı spesifik özelliklerini kaydetmek şimdiden mümkündür».

«TÜRKİYEDE SINIFLAR VE SINIF MÜCADELESİ» adlı 166 sayfalık son kitabında yazar, 1960 hükûmet darbesinden Adalet Partisi hükûmetinin kuruluşuna kadar geçen devreyi ele almaktadır. Kitap şu bölümleri içinde alıyor: 1 – «27 Mayıs hükûmet darbesinin mahiyeti. Yeni hükûmetin büyük sermayeye karşı politikası», 2 – «Hükûmet darbesinden sonra Türkiye büyük sermayesinin, kendi pozisyonunu kuvvetlendirme uğrunda mücadelesi», 3 – «Hükûmet darbesinden sonra Türk burjuvazisi», 4 – «Hükûmet darbesinden sonra Türkiyede işçi sınıfı ve işçi hareketi», 5 – «Türkiye'nin ekonomik gelişmesinin bazı meseleleri».

Yazar, eserinin üçüncü bölümünde, önce Türk burjuvazisinin çeşitli tabakalarının durumlarını, sosyal karakterlerini belirtiyor, sonra türlü yerli, yabancı ve karma şirketleri, onların mali güçlerini, faaliyetlerini, yabancı sermayenin Türk ekonomisindeki rolünü inceliyor; en büyük Türk sermayecilerinin memleket ekonomisinin çeşitli alanlarına kol salısını, yabancı tekellerle bağlarını ve bütün bunlarla ilgili diğer birçok konuları ele alıyor ve şu sonuçları çıkarıyor:

«Olgular gösteriyor ki, Türk burjuvazisinin faaliyeti 1960 hükûmet darbesinden önceki yönde gelişmekte ve aynı şekillerde gerçekleşmektedir. Hükûmet darbesi sırasında menfaatlerine biraz dokunulan büyük burjuvazi pozisyonunu tamamiyle düzeltmekle kalmadı, önemli derecede genişletti ve kuvvetlendirdi. Türk büyük sermayesi ve her şeyden önce onun tekelliliğe yükselmekte olan üst tabakası bütün yeni kilit noktalarını ele geçirmekte, devlet araçlarından kendi amaçları için geniş ölçülerde faydalanmakta, emperyalist memleketlerin tekelleriyle işbirliğini kuvvetlendirmeye devam etmekte, kendi ekonomik ve politik nüfuzunu kuvvetlendirmek için bu tekellerin tecrübe ve desteğinden faydalanmaktadır. Türkiye öyle bir devir yaşıyor ki, ekonomide bazı büyük sermaye temsilcileri tekelliliğe yükselmekte, bazı çevrelerin politikasında ise gericiğe ve yayılmaya doğru daha büyük bir eğilim görülmektedir. Tekelliliğe yükselmekte olan Türk büyük sermayesi en büyük toprak ağalarıyla birlikte Türk halkının çektiği acıların başlıca suçlusu, Türk toplumunun başlıca gerici kuvveti olarak kalmakta devam ediyor».

Yazar, her iki eserinde konre donelere dayanarak, memleketimizin sosyal-ekonomik ve politik durumunun ve gelişme seyrinin geniş bir tablosunu çizmekte, objektif durumun ve olayların başarılı bir tahlilini yapmaktadır.

Lenin'in, emperyalizmi karakterize ederken işaret ettiği beş ekonomik belirtiden birincisi, kapitalizmin bu devresinde istahsal ve sermaye konsantrasyonunun yüksek bir gelişme seviyesine ulaşmış olduğu ve ekonomik hayatta kesin bir rol oynayan tekeli meydana getirdiğidir.

Lenin emperyalizm hakkındaki büyük eserini yazalı yarım yüzyıl oldu. Yeryüzünde pek çok şeyler değişti, fakat Leninin eseri, ana hükûmleri bakımından, Marksın Kapitali gibi, hâlâ dipdirdir. Ve bizce, Rozaliyev'in her iki eseri, onun bugünkü emperyalizmi anlayışta Leninci görüşlere bağlılığının en inandırıcı delilleridir.

Bugünkü Türkiye hâlâ geri kalmış kapitalist memleketler arasındadır. Fakat, bu kategoriye dahil memleketlerden birçoğunun ilerisinde bulunduğu da bir gerçektir. Türkiye'yi iyi tanımak isteyenler Rozaliyev'in, üzerinde durduğumuz kitaplarını mutlaka okumalıdır; fakat emperyalizmin bugünkü gelişme safhasının ortaya koyduğu bazı gerçekleri de göz önünde tutmalıdırlar:

Sosyalist sistemin doğuşu ve kuvvetlenmesi, emperyalizmi büsbütün zayıf düşürmüş ve onu, ezilen milletler üzerindeki tahakkümünü eski

metodlarla devam ettiremez bir hale getirmiştir. Mali oligarşi, bugün menfaatlerini tehdit eden devrimci hareketlerin baş gösterdiği ülkelerde kapitalizmi ayakta tutmak kaygısındadır ve gayretlerinin başlıca hedeflerinden biri budur. Bunun içindir ki, devlet tekeli kapitalizmi, milletlerarası ekonomik münasebetlerde önemli bir faktör haline gelmiştir. Yabancı sermaye bugün Türkiye'de, her türlü kolaylığı, imtiyazlı şartları sağladığı halde dilediği ölçüde memlekete girmiyor, girmek için kendi hükümetinin garantisini istiyor. Girdiği yerlerde ise ister istemez yerli özel sermayede kendine bir dayanak arıyor, onunla sıkı işbirliğini tercih ediyor. Nasyonalizasyon ihtimal ve korkusu yabancı tekelleri milli sermaye ile karma müesseseler kurmaya, bunların idarelerini şeklen de olsa, milli kadrolara bırakmaya ve bu suretle geri kalmış memleketlere yatırımlarını maskeleye zorluyor. Yabancı tekellerin yerli özel sermaye ile işbirliği ise, memlekette sermaye konsantrasyonu zayıf ta olsa, yerli tekellerin doğmasını kolaylaştırıyor. Kaldı ki, Yabancı tekeller, özellikle yabancı devlet sermayesi, bu veya şu memlekete girerken özel sermayenin gelişmesine elverişli şartlar yaratmak, en güvenilir destek olarak yerli sermayenin tekelleşmesini sağlamak hedefini de gütmektedir. Ve zaten, bugünkü şartlarda istihsalin tekelleşmesini yalnız onun konsantrasyon seviyesi de tâyin etmektedir, tekelleşme istihsalin belli tekel birliklerinin (firmaların, korporasyonların v.s.) elinde toplanmasıyla da meydana gelebiliyor.

Y. Rozaliyev bize bu gerçeklerin Türkiye'deki canlı örneklerini vermektedir.

Y. Demir

Okuyucularımıza

Y. Rozaliyev'in son çıkan «TÜRKİYEDE SINIFLAR VE SINIF MÜCADELESİ» adlı kitabı rusça aslından özetlenerek dilimize çevrilmiştir. Dergimizde iki tefrikada yayınlanması tasarlanan bu özeti ilk kısmını bu sayımızda okuyucularımıza sunuyoruz.

Geniş istatistik verilere, konke olgulara dayanan ilmi bir eserin, ruhu zedelenmeden özetlenmesi zordur. Böyle bir özet derin incelemeler, ilmi tahlillerle varılan sonuçların inandırıcı gücünü az veya çok azaltabilir. Sunduğumuz özet için bu ihtimal, aynı yazarın «TÜRKİYEDE KAPITALİZMIN GELİŞME ÖZELLİKLERİ» adlı kitabını okumamış olanlar göz önünde tutulursa, daha da artıyor.

Buna rağmen yayınlamakta olduğumuz özeti okuyucularımız için faydalı olacağını umuyoruz. Yazarın her iki kitabı da, yalnız Türkiye işçi hareketiyle değil, memleketimizin yakın geçmişi ve bugünkü sosyal-ekonomik ve politik meseleleriyle yakından ilgili kimselerce, özellikle Türk aydınlarınca son derece ilgi çekici ve çok önemlidir.

Özetini yayınlamaya başladığımız eserde, büyük sermaye ve toprak kodamanlarının çıkarları hesabına bugün memleketimizde «temel hak ve hürriyetleri koruma» maskesi altında oynanan oyunun gerçek hedefi bütün açıklığıyla kendini göstermektedir.

YENİ ÇAĞ

A. Rozaliyev

«Türkiyede sınıflar ve sınıf mücadelesi»

(özet)

ÖN SÖZ

Türkiyede gelişmekte olan burjuva toplumunda sosyal-ekonomik tezatlar derinleşmekte ve sertleşmektedir. Memleketin ekonomik ve politik gelişmesinin bütün seyri, gelecek meselesini bütün ciddiliğiyle Türk halkının önüne koymaktadır. Kapitalizmin sayısız felâketlerini gören, acılarını çeken emekçi yığınlar, sömürücü sınıfların, nasıl bir siyasi çehre ile çıkarlarsa çıksınlar, defalarca vaatlere rağmen, olgunlaşan sosyal-ekonomik ve politik tezatları bertaraf edemeyeceklerine, memleketi ekonomik gerilikten kurtaramayacaklarına gittikçe daha çok inanmaktadırlar.

Emekle sermaye arasındaki mücadelenin büyümesi bugünkü Türkiye'nin bütün ekonomik ve politik hayatının başlıca belirtisidir. Son 3—4 yıl içinde Türkiye'de işçi hareketi ileriye doğru büyük adımlar attı. Türk burjuvazisinin işçi meselesinde politikası da ciddi değişikliklere uğradı. Türk burjuvazisi, Birleşik Amerikadan ve Batı Avrupadan ince aldatma metotlarını alarak, emekçilere karşı daha kıvrak ve demagogik bir politika kullanmaya başladı. Büyük sermaye temsilcileri ve şekillenmekte olan Türkiye tekelleri emperyalizmle sıkı işbirliğini savunurken, daha «sert» gerici bir politika gütmeye gayret ederken ve sık sık avantürlere başvururken burjuvazinin diğer tabakaları tereddüt ve kararsızlık göstermekte, meydana gelen durumdan ısrarla bir çıkış yolu aramaktadırlar. Bugünkü Türkiye'de küçük burjuva aydınlarının, köylülüğün, zanaatkarların, şehir ve köy yarı proleterlerinin ileri sürdüğü proletaryasız sosyalizm fikrinin yayılması tesadüfi değildir. Hükümet devirmesinden sonra, geçen yıllar içinde Türkiye'deki ekonomik ve politik gelişmenin tahlili gösteriyor ki, tezatlar yalnız burjuvaziyle proletarya arasında değil, aynı zamanda milli, burjuvazinin ayrı ayrı tabakaları arasında da keskinleşiyor.

Zamanımız Türkiye'sinde kapitalizmin gelişme özelliklerinden biri şudur: Emperyalist tekellerin kuvvetli etkisi altındaki bu geri kalmış tarım memleketinde tekel sermayesi temsilcilerinin ince bir tabakasının hızla teşek-

külü gittikçe daha açık olarak kendini gösteriyor. Ve bu, sömürücü sınıflar ve sınıf tabakaları arasında tezatların keskinleşmesine yol açıyor.

Bugünkü Türkiye'de partiler arasındaki tartışmaların başlıca sebebi, tekelsel burjuvaziye yüklenmekte olan büyük burjuvazi temsilcileriyle küçük, orta ve tekelsel olmayan bir kısım büyük burjuvazi arasındaki iktidar mücadelesidir.

Türkiye'de bugünkü ekonomik ve politik buhranın, memleketin askeri bloklara ve silâhlanma yarışına katılması, emperyalist tekellerin yayılması, zirai problemin çözülmemiş olması, Türk hükümetlerinin köylü ve işçi aleyhtar politikası v.s.'nin sonucu olduğunda herkes müttetiktir. Bu sebepler doğrudur. Fakat bize göre bunlar yalnız sebepler değil, aynı zamanda Türk halkının sefaletinin daha önemli ve başlıca sebeplerinin sonuçlarıdır. Bu başlıca sebepleri açıklamak için bu gibi hallerde yalnız – Türkiye'de buhran kimin işine yarıyor – sualine değil, aynı zamanda Türkiye toplumunda sosyal-politik ilerlemelerin ana yönünü göstermeyi denemek, memleketteki sınıf mücadelesinin gelişme yolunu ortaya koymak gerektir.

Okuyucunun dikkatine sunulan bu eser, Türkiye'de sosyal strüktür ve iktidar değişikliğinin ana eğilimlerine ayrılmıştır. Burada Türk burjuvazisinin (başlıca olarak şehir burjuvazisinin), proletaryanın terkip ve strüktürü ve bugünkü dönemdeki sınıf mücadelesi çözümlenmektedir. Yazar, kitabında önüne şu meseleleri koyuyor: 1960 (27 Mayıs) hükümet devirmesinin sosyal-ekonomik temel sebeplerini ve mahiyetini tâyin etmek, siyasi partilerin sınıfı niteliklerini, hükümet devirmesinden sonra siyasi güçlerin dengesindeki değişikliği meydana koymak, Türk burjuvazisinin, proletaryanın başlıca menfaatlerini ve karşılıklı durumlarını göstermek, bazı burjuva tabakalarının kendi pozisyonlarını kuvvetlendirme uğrunda mücadelesini belirtmek, mücadelenin bugünkü safhasında işçi hareketinin rolünü ve önemini göstermek. Kitap Türkiye ekonomisinin gelecek gelişmesiyle ilgili bazı meselelere ayrılmış bir bölümle bitiyor.

Bu eserin kronolojik çerçevesi 27 Mayıs 1960 hükümet devirmesinden Adalet Partisi hükümetinin kuruluşuna kadar olan zamanı içine alıyor.

27 MAYIS HÜKÜMET DARBESİNİN MAHIYETİ. YENİ HÜKÜMETİN BÜYÜK SERMAYEYE KARŞI POLİTİKASI

27 Mayıs olayı sadece siyasi grupların iktidar için mücadelesinin değil, aynı zamanda Türkiye'deki ciddi sosyal-ekonomik ilerlemelerin sonucudur.

Son yıllar, genel olarak, Türkiye'de kapitalizmin hızla gelişmesi, özel olarak da büyük milli sermayenin pozisyonunun kuvvetlenmesi ve nüfuz alanlarının genişlemesiyle nitelenir. Demokrat parti idaresi devrinde (ki, iktidar büyük sermaye ve en büyük toprak sahipleri temsilcilerinin elindeydi) bu seyir hızlandı ve tedrici bir surette milli tekellerin teşekkülü seyri başladı. Milli menfaatlere aykırı olarak emperyalistlerle işbirliğine girişen Türk büyük sermayesinin pozisyonunun kuvvetlenmesi, birçok sanayi

alanlarının, ziraatte ve ticaretle geri kapitalizm şekillerinin hüküm sürdüğü, şehirde ve köyde büyük sayıda ve çeşitli küçük burjuva unsurlarının bulunduğu Türkiye gibi geri kalmış bir memlekette Tekel teşkilâtlarının ortaya çıkması, yalnız işçi sınıfıyla burjuvazinin bütünü arasında değil, milli burjuvazinin ayrı ayrı tabakaları arasında da çok karışık ve keskin tezatlar doğuruyor. Özellikle bu hal, ekonomik bakımdan geri olan memleketin iç politik durumunda sert ve uzun bir gerginlik meydana getiriyor.

27 Mayıs hükümet devirmesi, milli burjuvazinin ayrı ayrı tabakaları arasındaki çelişmelerin keskinleşmesinin açık bir ifadesidir; Türk halkının, yani proletarya ve başlıca olarak küçük ve orta burjuvazi ve köylülüğün, büyük sermaye ezgisi ve parazitizmi kuvvetlendikçe artan memnuniyetsizliğini yansıtır.

Hükümet devirmesinden sonra Milli Birlik Komitesinin ele aldığı ilk mesele, büyük sermayenin ve tekelsel teşkilâtlarının faaliyetini sınırlamak, onların siyasi nüfuzunu zayıflatmak oldu. Milli Birlik Komitesinin ilk darbeyi büyük bankalara indirmeyi denemesi tesadüfi değildi. Çünkü memleket içi ve memleket dışı rekabet mücadelesinde başlıca rolü oynayan büyük banka sermayesi idi. Memleketin genel geriliği, özel sermayenin nisbi zayıflığı şartları içinde ayrı ayrı şirketlerin, ekonomik kilit noktalarını elinde tutan, memleketin geriliğini, emperyalizme ve tekellere bağlılığını sağlayan büyük teşekküllere çevrilmesine yardım eden oydu.

MBK, çeşitli sebepler yüzünden, iki esas meselede hemen tamamiyle birşey yapmadı: Toprak meselesini çözmedi, memleketi yabancı tekellere bağlılıktan kurtaramadı.

MBK'nın zirai meselede ciddi bir adım atamamasının, bir şey yapamamasının sebebi nedir? Bize göre bu, bir taraftan, harp sonrası yıllarında Türk köyünde meydana gelmekte olan sosyal-ekonomik ilerlemelerde, diğer taraftan, köyün sömürücü üst kısmının bazı tabakalarının karakteri ve özellikleriyle, aynı zamanda da büyük toprak sahiplerinin köyde reforma karşı koymaları ile izah edilebilir.

Son on yıl içinde Türkiye'de ziraatin tekâmülü kendine özel «Prusya» tipi kapitalist gelişmesi hızlanmıştır. Doğrudan doğruya üretici olanların sömürmesine dayanan bu yolu, geniş köylü yığınlarının görülmedik sefaleti takip ediyor, ve bu, bu geniş köylü yığınlarıyla tarımda Prusya tipi kapitalizmin başlıca dayanağı olan büyük toprak sahipleri arasındaki çelişmeleri daha da keskinleştiriyor. Öte yandan, köyde «aşağıdan» yükselen köy burjuvazisi, «yukarıdan» kapitalistleşmekte olan büyük çiftlik sahiplerinin ve daha çok, şekillenmekte olan tekelsel sermayenin ve büyük çiftlik sahipleri sınıfıyla sıkıca bağlı ticaret burjuvazisinin üst kısmının kuvvetli ezgisini hissediyor.

Olgular aynı zamanda Türkiye ziraatinin teknik temelini yenileşme seyrini, büyük işletmelerde kapitalin organik kuruluş seviyesinin yükseldiğini gösteriyor. Bununla beraber, gelişmekte olan kapitalist teşebbüsçülük bütün olarak ancak manufaktüre safhasına yaklaşmaktadır. Köyün

ancak üst tabakası, ufak bir büyük toprak sahipleri yeni köy zenginleri gurupudur ki, kapitalizmin aşağı şeklinden yüksek şekline geçmiştir. Memleketin köy ekonomisi, köyün genel geriliğini, iç pazarın darlığına sebep olan derebeylik artıklarından kurtulmuş olmaktan uzaktır. Mekanize istihsalin gelişmesi, gelişmekte olan kapitalist münasebetlerle derebeylik artıkları arasındaki tezatların genişlemesine yol açıyor.

Türkiyede devlet sermayesinin ve bir kısmı tekel sermayesine yükselmekte olan büyük özel sermayenin ziraata girmesi köy ekonomisinde kapitalizmin gelişmesi için büyük bir önem taşımaktadır. Bu seyir, şüphe yok ki, köyde çağdaş kapitalist işletme şeklini belli bir ölçüde kolaylaştırıyor. Fakat, bu seyrin başlıca niteliği büyük sermayenin devlet sermayesiyle birlikte köy ekonomisine yerleşmeye ve onu «yukardan» da kendine bağlı kılmaya gayret etmesidir. Bir taraftan, büyük sermaye tarım istihsalini, köyde şekillenen istihsal münasebetlerine dokunmadan herhangi bir ölçüde «yukardan» kendi kontrolü altına alıyor; diğer taraftan, bu seyir köyde kapitalist işletme şeklinin gelişmesiyle birleşiyor.

Olgular gösteriyor ki, Türkiyede büyük sermaye köyde derebeylik artıkları ile bağdaşıyor, onları geliştirmekte olan kapitalizme uydurmaya, büyük kârlar elde etmek için onlardan faydalanmaya çalışıyor. Türkiye köy ekonomisinde nasıl kör bir tezatlar düğümünün sürüp gittiği buradan anlaşılır.

Bugünkü istatistik verilere göre, topraksız aileler sayısı 1952 yılında 405 bin iken 1963 de 309 bine düşmüştür. Bu değişikliğin başlıca sebebi, yıkıma uğrayan köylülerin şehirlere akımıdır. 1945–56 yıllarında tarım reformu kanununa göre – 272.279 köylü ailesine dağıtılan 138,4 bin hektar toprağın da bu azalmada etkisi şüphesiz vardır.

Fakat 1952 de ekim sahası 0,1–5,0 hektar olan işletmelerin bütün köy işletmelerine nisbeti % 62 ise, 1963 de bu oran % 66 ya çıkmıştır.

Zırai sayım verileri gösteriyor ki, köy halkının % 40 a yakın bir kısmı verimliliği ve geliri köylüyü ve ailesini geçindirmeye yetersiz toprakları işliyor. Sayısız işsizler ordusunun başlıca kaynağı işte bu köylülerdir.

Türk köyünde orta halli köylülerin tabakalaşması hızlanmıştır. Bunların büyük bir kısmı yoksul köylülere katılmış ve çok az bir kısmı varlıklı köylüler tabakasına yükselmiştir. Bu seyri gösteren olgu şudur ki, ortahalli köylü işletmelerinin köy halkının bütün kitlesindeki izafi ağırlığı azalmakla beraber, bu orta halli köylülerin işlediği toprak alanı küçülmemiş, 4 milyon hektardan 5 milyon hektara yükselmiştir. Varlıklı köylüler ücretli işçi kullanmaya başlamışlardır.

Türk köyünde sömürücü tabakalarda da değişiklik oldu. Küçük toprak ağalarının ve yeni zengin köylü işletmelerinin bütün köylü işletmeleri kitlesi içindeki izafi ağırlığı bir miktar azaldı. Bununla beraber küçük toprak ağalarının ve yeni zengin köylülerin elindeki toprak alanı 1952 de 6.984 bin hektarken, şimdi 8.600 bin hektara çıktı. Fakat, mesele yalnız bu çeşit işletmelerin genel işletme alanlarının çoğalmasında değildir. Bugünkü Türk köyünde burjuva-büyük çiftlik sahipleri sınıfının kuvvet ve

nufuzu, yalnız işletme alanının artmasıyla değil, aynı zamanda istihsalin entansifikasyonu ve modernizasyonu yoluyla da artıyor.

Olgular, Türk köyünde önemli sosyal-ekonomik ilerlemeler olduğunu gösteriyor. Memleketin köy ekonomisinde büyük toprak mülkiyeti, derebeylik artıkları, ziraatta genel gerilik, kitlevi topraksızlık, aşırı yoksulluk v.s. devam ediyor. Tarımda kapitalist gelişme kanunları kendini gittikçe daha çok göstermeye başlamıştır. Görülüyor ki, kapitalistçe konsantrasyon nisbeten büyük olmayan ağa çiftliklerinde ve zengin köylü topraklarındaki işletmelerde istihsal verimlilik ve etkenliğinin artması bu işletmelerin toprak sahalalarının daralması yoluyla küçük köylü işletmelerinin parçalanması, sayılarının çoğalması ve varlıklı köylü tabakalarının ortaya çıkması, parselli işletmelerin artması, toprağa bağlı (toprak payı olan) işçi sayısının çoğalması ile birlikte meydana geliyor.

Köklü bir toprak reformu, yoksul köylüye toprak sağlayacak, zengin köylüyü birçok üstünlüklerden ve çıkarlardan yoksun edecek bir toprak reformu emek pazarındaki aşırı derecede ucuz işgücünün azalmasına yarıyacaktır. Burjuvazinin toprakta mülkiyetine belli şartlarda tehlike yaratacaktır v.s. Bu sosyal tabakaları temsil edenlerin köklü bir reforma gitmeye yeteneksiz olmaları bundandır.

Yeni hükümet, emperyalist sermayenin Türkiyedeki tahakkümüne karşı da ciddi bir adım atmadı. Hükümet darbesinden hemen sonra Amerikan ve diğer batı emperyalist çevreleri Türkiye hükümetine karşı kuvvetli ekonomik baskıya geçtiler. Türkiye «yardım»a devam meselesi hemen ortaya çıktı. Bir taraftan Milli Birlik Komitesi üyelerinin «demokratizasyon», «Atatürk ilkelerine dönüş» devlet iktisadi teşekküllerinin işlerini düzenlenmesi v.s. yolundaki beyanları emperyalist çevreleri kuşkulandırmıştır; diğer taraftan, yeni Türkiye hükümeti dış politika tutumunun değişmeyeceğini, yabancı borçlara, çeşitli «yardım» ve sermaye yatırımlarına karşı vecibelerini yerine getireceğini göstermeğe gayret etmiş, bazı yabancı firmalara kârlarını dışarıya çıkarma müzadesi vermiştir.

Amerikan hükümeti, devlet hesabına Türkiyeye yeni mali yardımlar yoluyla etki yapmak metotlarına başvurdu. Fakat özel yabancı sermaye, Türk idarecilerinin birçok defalar teminat vermelerine rağmen, yerli büyük burjuvazi ile birlikte yeni rejime karşı çekingen, bekleyici tutumunda devam etti.

1960 Eylülünde Türkiye hükümetiyle milletlerarası kalkınma bankası arasında Ereğli Demir Çelik Fabrikalarının yabancı sermayenin iştirakiyle kuruluş finansmanı üzerinde anlaşmaya varıldı. Böyle bir anlaşma da Türkiye temsilcileriyle Avrupa Ekonomik İşbirliği teşkilâtı ve milletlerarası para fonu temsilcileri arasında yapıldı.

Böylece, hükümet darbesinden sonra ilk zamanlar Amerikanın ve Batı Almanyanın Türkiyeye mali baskısı başlıca olarak hükümet «yardımı» yoluyla başladı. Bunun arkasından da emperyalist tekeller faaliyete geçtiler.

Yeni Türkiye hükümetine Amerikan hükümetinin mali «yardım», özel kumpanyalar üzerindeki kontrolün kaldırılması, devlet işletmelerindeki bazı tedbirlerin ve bu işletmelerin özel yabancı firmalarla münasebetlerinin yeniden gözden geçirilmesi istekleriyle birlikte geliyordu.

Batı Alman uzmanları ve diğer yabancı uzmanlar yeni Türkiye hükümetine, sadece köy ekonomisine dayanmayı, devlet işletmelerinin faaliyet alanlarının sınırlandırılmasını ve özel teşebbüsün geliştirilmesini tavsiye ediyorlardı. Daha açık tavsiyeler Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilâtından geliyordu. Bu teşkilâta göre Türkiye ekonomisinin hızla kalkındırılması ancak köy ekonomisine sermaye yatırımı ile ve Devlet İktisadi Teşekküllerinin bağımsız konsernler halinde yeniden teşkilâtlandırılmasıyla mümkün olabilirdi.

Emperyalist çevreler Türkiye hükümetine tavsiyelerle yetinmiyorlar, yabancı sermayeye imtiyazlar tanıyan kanunlara yenilerinin de eklenmesi, yabancı sermayeye verilen hakların genişletilmesini istiyorlar, «güvenlik» garantisi, kârların «serbestçe memleket dışına çıkarılması, onlara vergi yüklenmemesi, aynı zamanda Türkiyede elde edilen sermayelerin reenvestisman'ı için daha elverişli haklar verilmesi istekleriyle doğrudan doğruya baskı yapıyorlardı.

MBK'nın aldığı bir sıra tedbirler gösteriyor ki, yeni hükümet büyük sermayenin faaliyetini ve doğmakta olan tekel sermayesini bir dereceye kadar sınırlamayı denedi. Yeni idarecilerin kinini uyandıran, özellikle, Bankaların ezgisi ve büyük sermaye temsilcilerinin devlet araçlarından geniş ölçüde faydalanmalarıdır. Bununla beraber, yeni hükümetin bütün pratik tedbirleri, birçok «devrimci» beyanlara rağmen, çok sebatsız bir karakter taşıyordu. Burada yeni idarecilerin küçük burjuva sınırlılığı, muhafazakârlığı, emekçilerin kitle hareketlerine yol vermeme, emperyalistlerle sıkı bağlar kurma gayretleri bütün gücü ile kendini gösteriyordu. Çok geçmeden yerli büyük sermaye, artan bir kuvvetle yeni hükümetin politikası üzerine baskı yapmaya başladı.

HÜKÜMET DEVİRMESİNDEN SONRA TÜRKİYE BÜYÜK SERMAYESİNİN KENDİ POZİSYONUNU KUVVETLENDİRMEK İÇİN MÜCADELESİ

MBK'nın politik alanda kendini gösteren ilk icraatı, eski hükümet üyelerinin tevkifi, bildirilerinde demokrasiden çok söz etmesi v.s. büyük sermayeyi belli ölçüde ürktümüş, parolize etmişti. İhtiraslarla ve diktatörlükle ilgili büyük Türk burjuvazisinin iş aktifliği hükümet devirmesinden sonra bir miktar azaldı. Ama bu durum nisbeten kısa sürdü. 27 Mayıs olaylarından 2-3 ay sonra, Demokrat Parti devrinde palazlanan küçük bir zümre, hükümet devirmesinden sonra imtiyazla durumunu savunmakta ayak diremeğe başladı.

1960 Haziranında bankalar ve şubeleri kısmen hükümetin tesbit ettiği sınırlama, kısmen de «kendi inisiyatifleriyle» sanayicilere, tüccarlara, çiftlik

sahiplerine kredileri azalttılar. Bunun sonucu olarak hazır ürünlerin sürümü, iş ücretlerinin ödenmesi, ham madde ve tarım ürünleri elde edilmesi imkânları daraldı. İşletme sahiplerinin kredi yokluğundan şikâyetleri, işletmelerini kapatma ve işçileri sokağa atma tehditleri duyulmaya, halkın memnuniyetsizliğinden, piyasa durgunluğundan söz edilmeye başlandı. Burjuvazi hükümetten düzenin yeniden kurulması için acil tedbirler istiyordu.

Böylece burjuvazinin belli çevreleri çok geçmeden hükümetin icraatına şiddetle karşı durur bir tavır takındı. Bu çevrelerin başında banka burjuvazisi geliyordu. Fakat bu çıkışlar hükümete baskının bir kısmı idi. Yeni hükümetle büyük sermaye arasındaki asıl savaş 1961 başında büyük sermayeyi doğrudan doğruya tehdit eden Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi, kanunlarının kabulünden sonra başladı. Büyük sermayenin hoşnutsuzluğunu doğuran özellikle gelir vergisi oldu. Yeni kanun Türkiye tarihinde ilk defa olarak köy ekonomisinden elde edilen gelire vergi yüklüyordu. Kanun 1962 de yürürlüğe girecekti. Büyük sermayenin menfaatlerine zarar verici eğilimleri açıkça kendini gösteren Kurumlar eVrgisi, Gelir Vergisi, Arsa ve Bina Vergisi kanunları büyük burjuvazi çevrelerinde hiddet uyardı. Ve bu çevrelerin tehditleri başladı. Kanunların yürürlüğe geçirilmesi büyük burjuvazinin hükümete bu kuvvetli baskısı sonucunda ertelendi, sonra yeni vergiler meselesi özel bir komisyona havale edildi.

1963 de yeni hükümet Gelir Vergisi hükümlerini değiştirmek zorunda kaldı ve pratikte onu hükümet devirmesinden önceki şekilden farksız bir hale getirdi. Bununla beraber vergilere başvurma zarureti hükümeti vergi düzenini yeniden ve yeniden ele almaya ve birçok vergi reformu tasarıları hazırlamaya zorluyor. Bu tasarıların özü değişmiyor: Vergi ağırlığı başlıca olarak emekçilerin sırtına yükleniyor.

Hükümetin, «zenginleşen bu veya şu kişilere» karşı, bankaların tahakkümüne, enflasyonlara, Türkiyenin buhranlı durumuna v.s. ye karşı «redikal hareket»e geçme yolundaki ilk hedeflerinden uzaklaşması nisbeten çabuk oldu.

Büyük sermaye sahiplerinin hükümete baskıları arttıkça, emperyalist tekellerin nüfuzları kuvvetlendikçe, yeni Türk idarecilerinin icraatı, genellikle, özel sektörün menfaatlerini değil ve yalnız özel teşebbüsçülüğün menfaatlerini devlet teşebbüsleri zararına olarak değil, başlıca, küçük ve orta teşebbüsler hesabına olarak büyük teşebbüslerin menfaatlerini gittikçe daha çok göz önünde tutuyordu. Küçük burjuva hayali bir sis gibi dağıldı. Küçük burjuvazi, tarihte benzeri diğer hallerde olduğu gibi, ekonomik alanda da, politik alanda da yetersiz kaldı.

Böylece Cemal Gürsel'in üç hükümeti de kendi program ve deklarasyonlarından adım adım uzaklaştı, MBK'nın «kesin hareket»i ertelendi.

Bu şartlarda MBK liderleri iktidarı, «Atatürk ilkelerine» bağlılığını özellikle belirten ve programlarında daha çok küçük ve orta burjuvazinin ve burjuva aydınlarının menfaatlerini aksettiren CHP ye devretmeye çalıştı.

Fakat MBK'nın Türkiye'nin ekonomik ve politik problemlerini çözme yetersizliği ve bu yüzden prestijinin azalması, sınıf kuvvetlerinin reel durumu iktidarın CHP'ye teslimi plânını bozdu. Emperyalist çevrelerden destek gören Türk büyük burjuvazisi (ve diğer aşırı gerici kuvvetler), ekonomideki durumlarından faydalanarak, politik nüfuzunu yeniden kurmak için büyük bir gayret gösterdi. 1961 parlamento seçimlerinde CHP tek başına hükümet kuracak çoğunluk sağlayamadı. Ve AP ile koalisyon hükümeti kurmak zorunda kaldı.

Büyük özel sermayenin menfaatlerini en sebatlı şekilde savunan DP'nin mirascısı AP, kendi programında olduğu gibi, bütün bildirilerinde ve önderlerinin sözlerinde ekonominin bütün alanlarında özel teşebbüsün tam serbestliği, devlet iktisadi teşkilâtlarının bütün faaliyetlerinin özel sermayenin menfaatlerine tabi kılınması, memlekette yabancı sermaye yatırımlarının çekilmesi üzerinde ayak diriyordu. Programında «etatizm ancak zaruret halinde gerçekleştirilebilir» deniyordu.

AP liderlerinin Birleşik Amerika ve Batı Almanya emperyalist çevreleriyle bağları herkesçe bilinen birşeydi. Bu parti, özel sermayenin menfaatini hesaba katmadığına inandığı her türlü programa (ve plâna) karşıydı. 1962 Kasımında AP üyeleri, özel sermayenin gelişmesine gerekli kayıtları ve şartları taşımadığı sebebini ileri sürerek, 5 yıllık plâna karşı çıktılar. Halbuki plânın ana prensipi şuydu: «Devlet sektörü ve özel sektör birbiriyle çelişmez, kâr için birbiriyle rekabet etmezler; bunlar başka başka ve birbirinden ayrı şeyler değildir. Her iki sektör bir bütünün birbirinden ayrılmaz parçalarıdır. Onlara bir bütün olarak bakmak gerektir.»

Fakat AP'yi tatmin etmeyen şey, özel sektörle devlet sektörünün eşit durumuydu. Bu parti özel sermayenin ekonomide hakim olmasını istiyordu.

Bir taraftan Türk büyük sermayesinin, diğer taraftan özel ve devlet sermayesine «eşit imkânlar» sağlanması görüşünü destekleyenlerin baskısı altındaki İnönü hükümetinin iki taraflı tutumunu aksettiren tedbirler ilgi çekicidir. Bunlar, iktisadi devlet teşekkülleri ve onların iştirakları hakkında 1964 Martında yürürlüğe giren ve ona ek olarak çıkan Devlet Korporasyonlarının teşkilât düzenini, idaresini ve kontrolüne ait kanunlardır.

441 numaralı yeni kanun (ve diğer kanunlar), devlet sektörünün tasfiye etmeksizin, büyük sermayenin isteklerini gözönünde tutuyordu. Bu kanun, belli bir ölçüde, devlet müesseselerinin tedrici surette ele geçirilmesine yol açıyordu. Devlet şirketlerinin hukuki durumu prensipte değişmiyordu. Fakat onların faaliyetleri özel sektörün faaliyetlerine daha çok bağlanıyordu.

Son 1965 seçimleri birçok bakımlardan ilgi çekicidir. Seçim öncesi kampanyası ve seçim seyrinde memlekette çeşitli sınıfların ve sınıf gruplaşmalarının sert mücadelesi cereyan etti; partilerin sınıf temelleri bütün açıklığı ile belirdi, sosyal ve politik eğilimlerin karşıtlığı meydana çıktı. Seçimlerin büyük önemini belirten bir gerçek de büyük sermaye ile geniş emekçi yığınları arasında hızlanan menfaat kutuplaşmasını göstermesidir.

Seçimlerin başlıca özelliği TIP'in seçim öncesi kampanyalarına geniş ölçüde katılması ve Millet Meclisinde 15 milletvekilliği elde etmesidir.

Türk proletaryası, bugün kendi sınıfı isteklerini ileri süren, kendi sınıfı tutumunu ve menfaatlerini savunan siyasi bakımdan olgun bir sınıf olarak ortaya çıkıyor. Bütün gayretini parlâmentoda sayı çoğunluğuna teksif eden burjuva partilerinden farklı olarak, TIP seçim öncesi kampanyasını, bugünkü gelişme merhalesinde milletin önüne zaruri olarak çıkan objektif vazifeleri emekçi yığınların kendilerinin biran önce anlamalarını sağlayacak şekilde yürüttü. Mecliste elde ettiği 15 yerin nisbeten az bir sayı teşkil etmesine rağmen, açık ve prensipçi tutumuyla bu parti gelecekte kitleler arasındaki nüfuzunu çok genişletebilir. Emekçi kitlelerin temsilcilerinin Meclis çalışmalarına katılması gericiğin açık terör ve provokasyonlara başvurusu imkânlarını sınırlandırıyor.

Milletvekili seçimlerinde burjuva partilerinin elde ettikleri sonuçlar düşündürücüdür. Bu seçimler, Türk burjuvazisinin tek çeşit ve bağdaşık olmadığı, onun ayrı ayrı grupları arasındaki çelişmenin kesinleştiği yolundaki tezi doğrulamaktadır. Başlıca rakibi CHP'ye karşı zafer kazanan ve Millet Meclisinde mutlak çoğunluk elde eden AP açıktan açığa, düşük DP'nin doğrudan doğruya mirascısı olarak ortaya çıktı. AP'nin seçimlerde başlıca şiarı: Özel sermayeye de her türlü yardımda bulunmak, destek olmak, yabancı sermaye ile sıkı işbirliği, devlet sektörünün reorganizasyonu, NATO ve SENTO'ya bağlılık, v.s. idi.

AP'nin seçim programının tarımla ilgili kısmı açık bir burjuva programı, köy kapitalistlerinin (bu arada burjuvalaşmakta olan çiftlik sahiplerinin) programıdır. Bu program varlıklı Türk köylüsünü de bir hayli kendine çekti.

AP kesinlikle TIP'e, onun nasyonallizasyon tezlerine karşı çıkmış, şehir ve köy küçük burjuva kitlelerinin hisleri üzerinde oldukça ustalıkla oynamıştır. AP'nin çalışma programının sosyal-ekonomik temeli, onun siyasi çehresi açıktır. AP, bir kısmı tekel burjuvazisine yükselmekte olan büyük burjuvazinin partisidir; büyük sermayenin emperyalizmle işbirliğine girişen üst tabakasını temsil eden bir parti, köy kapitalistlerinin partisidir.

AP'nin başlıca rakibi CHP'nin biraz başka bir sosyal-ekonomik temeli ve politik çehresi var. CHP seçim sırasında kendini liberal orta burjuvazinin, orta halli toprak sahiplerinin ve burjuva aydınlarının menfaatlerini aksettiren bir parti olarak gösterdi. Bu durum onun çalışma programının vuzuhsuzluğunu, kapalılığını, partinin seçim kampanyası seyrindeki tereddütlerini tâyin etti. CHP prensip olarak «Toprak reformu» vadetti. Fakat seçmenler, bu parti önderlerinin iktidarda bulundukları zamanlar bu reformun gerçekleştirilmesi için hiçbir adım atmamış olduklarını biliyorlardı. CHP devletçilik politikasının devamını, devlet teşekküllerinin «eski şekil» de kalmasını savunuyor, aynı zamanda özel sermayeye daha geniş yardım vadediyordu. Ama bu tutum büyük sermayenin nüfuzunun hızla arttığı Türkiye idareci çevrelerindeki kuvvetler dengesine, belli ki, artık

uygun değildi. AP'nin başarılı seçim öncesi kampanyası CHP liderlerini «özel sermayeyi teşvik» gibi çok genel vaatlere sürükledi. CHP'de AP gibi müttefiklere karşı olan vecibelere «sadakat»ini belirtti, fakat geniş emekçi kitlelerin ruh halini de gözönünde tutarak, Sovyetler Birliğiyle münasebetlerin genişletilmesini savundu.

CHP'nin diğer burjuva partilerindeki düşmanları seçim mücadelelerinde onun bu vuzuhsuz ve sebatsız tutumlarından faydalanmasını bildiler.

Tüm olarak, 1965 Ekim Seçimleri, sınıfı muhtevası bakımından, burjuvazi ve proletarya menfaatlerinin daha da kurtuplaştığını, idareci sınıfların çeşitli tabakaları arasındaki mücadelenin keskinleştiğini, burjuvazinin yüksek tabakalarının kendilerini topladığını, toplumun alt tabakalarının sollaştığını gösteriyor. Ancak Türk toplumunun alt tabakalarındaki sollaşmanın yalnız proleter şuurluluğu temeli üzerinde değil, daha çok küçük burjuva kamu demokrasisi, yani burjuva demokrasisi temeli üzerinde meydana geldiğini gözönünde tutmak gerektir.

Hükümet darbesinden sonra Türkiyede büyük sermaye, menfaatlerine dokunan her türlü sosyal-ekonomik tedbirlere aktif surette karşı koyan başlı başına, iyi teşkilatlanmış bir kuvvet olarak ortaya çıktı. Büyük sermayenin kendi pozisyonlarını sağlamlaştırmak için mücadelesi, Türk burjuvazisini sadık bir müttefiki ve sosyal dayanağı olarak gören yabancı çevrelerin her türlü desteğini görmüştür. Küçük ve orta burjuvazi ve burjuva aydınları temsilcilerinin büyük sermayenin ve şekillenmekte olan tekellerin tahakkümüne karşı mücadelesi emekçi yığınların ve herşeyden önce proletaryanın aktif desteği olmaksızın başarılı olamazdı. Bunun «sırrı» büyük sermayenin ekonomik pozisyonlarında gizlidir.

HÜKÜMET DEVIRMESINDEN SONRA TÜRKİYE BURJUVAZISI

Türk burjuvazisi sık sık birbiriyle çetin bir mücadeleye girişen birçok fraksiyonlara ayrılıyor. Şehir burjuvazisinin en kalabalık alt tabakası, zaman zaman gündelikçi işçiliğe başvuran, istihsale şahsen iştirak eden küçük teşebbüs sahipleri, küçük tacirler, banka ve sanayi şirketlerinin küçük aksiyonerleri, küçük memurlar v.s.'dir. Burjuvazinin bu kısmının durumu çok kararsız olmakla, «dünyanın kuvvetlilerine» bağlı bulunmakla nitelenir. O her zaman tam bir yıkıma uğrama tehdidi altındadır. Memleketin gittikçe artan ekonomik zorlukları onun durumuna bilhassa ağır aksetmektedir. Fiyatların başdöndürücü yükselişi, para değerinin düşmesi, vergilerin artması ve diğer faktörler küçük şehir burjuvazisinin durumunu çok kararsız kılmaktadır. Onun temsilcileri, Türkiyede büyük sermayenin pozisyonu kuvvetlendikçe, emperyalist tekellerin yayılışı geliştikçe küçük burjuvazinin durumunun daha çok kötüleştiğini ve gittikçe daha temelsizleştiğini görüyorlar. Bununla beraber, küçük burjuvazinin bir kısmı, daha elverişli şartlarda banka kredileri, yabancı «yardım» sayesinde, kapitalist Batı Avrupa memleketleri ve Birleşik Amerika ile ticaretin geniş-

letilmesi yoluyla işleri düzeltmenin mümkün olacağı hayalinden kurtulmuş değildir. Ekonomide kuvvetli bir bağımsız pozisyonu olmıyan küçük burjuvazi kendi durumunu bu veya şu «radikal tedbirler»in, bu veya şu «yapıcı» idarecilerin yardımıyla düzeltmeyi ümit ediyor. Şehir halkının bu kısmının nisbeten kolaylıkla aldatılmasının sebebi budur. Büyük sermaye ve Türkiye hükümeti, küçük burjuva tabakalarının durumlarını insiyaki surette göz önünde tutarak sık sık bu ortamda bir hayal daha yaratma hedefini güden çeşitli tasarılar da ortaya çıkıyor.

Küçük kuruluş sahipleri, makine tamircileri, ticaret kurumu sahipleri, birçok gündelikçi – işçi sömüren işletmeciler, nisbeten büyük tekstil fabrikaları, halı, madeni eşya ve mobilya imalatçıları, nebati yağ çıkaran kurum sahipleri, apartıman sahipleri, tüccarlar, aracı spekülâtörler önemli ölçüde hisse senedi ve devlet istikraz tahvil sahipleri v.s. orta burjuvaziye girerler. Orta burjuvazinin pozisyonu küçük burjuvaziye nisbetle daha kuvvetli, ekonomik nüfuzu daha geniş olmasına rağmen bu tabakanın durumu da büyük sermayeye, herşeyden önce banka sermayesine bağımlılıkla nitelenir. Orta burjuvazi kârının büyük bir kısmını bankaların yararına olarak «gözden çıkarmak» zorunda kaldıkça, ham madde ithalinde limitlerle karşılaştıkça, hükümet fiyatlara kontrol koydukça, gelir vergisi v.s. ödedikçe daimi olarak bağımlılık hisseder.

Kaydetmek gerek ki, Türkiyenin ekonomik durumundaki istikrarsızlığın genel şartları, enflasyon, devlet borçlarının artışı, askeri hazırlıkların hızlanması v.s. orta burjuvazi üzerine kuvvetli etki yapmaktadır. Milli sermayenin işte bu tabakasıdır ki, belli şartlarda iş, daha çok spekülâtif operasyonlara, kolay kazanç peşinde koşmaya, bugünkü Türkiyede en «sağlam» ve kârlı sermaye yatırımı sahası olan bina inşaatına başvurmaktadır.

Büyük burjuvazi, sayıları çok olmıyan aksiyoner şirketlerin, herşeyden önce bankaların etrafında toplanan yerli milyonerlerdir. Büyük burjuvazinin pozisyonunu, herşeyden önce en büyük bankaların – İş Bankası, Ticaret Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Garanti Bankası, Sanayi Kalkınma Bankası'nın – ve keza özel ve yarı devlet korporasyonları olan, Türkiye Şeker Fabrikaları Şirketi, Ereğli Demir Çelik Fabrikaları, Türkiye Çimento Sanayii Şirketi, Türkiye Üniversal Mağazaları Şirketi, Cam Sanayii Aksiyoner şirketi, Vehbi Koç Holding v.s.'nin – pozisyonları tayin etmektedir. Bu çeşit teşekküller 15-i geçmiyor, aralarında en büyüğü İş Bankasıdır. Türkiye büyük burjuvazisinin en güçlü, politikaca en gerici kısmı bu bankaların etrafında toplanmıştır.

DP idaresi zamanında büyük burjuvazinin ayrı ayrı bazı temsilcilerinin pozisyonları o kadar kuvvetlendi ki, memlekette şeker, çimento, petrol ve cam sanayii sahalarında tekelleri kuruluşların şekillenmesi seyri başladı. Bazı sahalarda tekeller yabancı tekel sermayesinin doğrudan doğruya iştirakiyle kuruluyor. Devlet iştirakleri DP idaresi devrinde tekelleşmekte olan büyük sermaye birliklerine iştirak için önemli vasıta ayırdılar. 1960 hükümet devirmesinden sonra, büyük sermayenin büyümesi, kuvvetlen-

mesi onun üst tabakasının tekelleşmesi eğilimi duralamak şöyle dursun daha da kuvvetlendi.

Büyük sermayenin menfaatleri daha çok, daha işlerinde ve sanayide toplanmaktadır. Bazıları Türkiye'deki Ticaret sermayesine haddinden fazla bir rol atfetmektedir. Harpten (İkinci Dünya Harbi) önce bu, gerçekten de böyle idi. Bugün ticaret sermayesi bize göre, bağımsız rolünü kaybetmiş, burjuva toplumunun sürüm alanında hizmet eden bir sermaye haline gelmiştir. Bugün Türkiye Ticaret sermayesi, Marksın tabiriyle «artık yalnız üretici sermayenin bir ajanı» olarak işlemektedir.

Türkiye'de ticaret sermayesinin yeri milli gelirin tahlilinde açıkça ortaya çıkıyor. Her ne kadar milli gelir hesapları, burjuva istatistikçilerinin yanlış metodolojik tutumlarla varılmış sonuçlara dayanıyorsa da, işleyen Türk sermayesinin üretici olan ve üretici olmayan olanlarındaki orantıyı meydana koymak imkânını veriyor.

1927 de köy ekonomisinin, sanayi (inşaat da dahil) global istihsaline (% 65) nispetle ticaretin geliri % 35 iken 1963 de bu nisbet % 10.8'e düşmüştür.

Böylece 1927 de Türk ekonomisinde önemli bir yer tutan ticaretin izafi ağırlığı tedricen azaldı (sanayide gelir ticaretinden iki mislinden fazla azdır.) ve olağan kapitalist memleketlerin seviyesine ulaştı.

Türkiye istatistikleri milli burjuvazinin sayısı, karakteri ve faaliyeti hakkında doyurucu, genelleştirici bilgi vermiyor. Elimizde yalnız aksiyoner şirketleri ve onların sermayeleri hakkında resmi doneler var. Bunlar da tam olmaktan çok uzaktır.

Türkiye'de iki binden fazla şirket var. 1960 ve 61 yıllarında «yeni kurulan şirketlerin» sayısı hızla düşmüştür. Sermayeleri artan «eski şirketlerin» sayısı da azalmıştır. Hükümet darbesinden sonra, 1961 ve 62 yıllarında yeni kurulan şirketlerin ortalama sermaye tutarı hızla düşmüştür. Büyük sermaye yeni şirketler kurmaktan kaçınmıştır. Elinde imkânlar bulunan, ortalama sermayeleri 600–800 bin lirayı biraz geçen «eski şirketlerin» sermayesi ise artmakta devam etmiştir, ki, bu, büyük ve en büyük burjuvazinin pozisyonunu muhafaza ettiğini gösterir. Sermaye azalması nisbeten küçük şirketlerde (büyük sermayenin alt tabakalarında) oldu. Hükümet darbesi her ne kadar başlangıçta büyük sermayenin menfaatlerine dokunmuşsa da, MBK'nın tedbirleri objektif olarak onun üst tabakalarının hızla yükselmesine engel olamadı. Türkiye'de hızlanan sermaye birikimi devam etti.

Türk ekonomistlerinin verdikleri bilgiye göre, Türkiye'deki 2.692 şirketin 1962 yılındaki «safı» gelir tutarı 1.323 milyon liradır. Bu şirketlerden 323'ü 1.100 milyon lira «safı» kâr elde etmişlerdir. Geri kalan 2.369 şirket ise ancak 223 milyon lira alabilmiştir. Böylece 1962 de bütün Türk şirketlerinin % 12'si aksiyoner sermayenin bütün «safı» gelirinin % 83'ünü ele geçirmiştir.

Bu rakamlar, Türkiye'de aksiyoner sermayenin konsantrasyon ve santralizasyonunu, burjuvazinin sağladığı kazancın kaymağını alan büyük sermayenin tahakkümünü açıkça gösteriyor. Türk ekonomistlerinin verdikleri doneler, Türkiye'de kapitalistler arasındaki şiddetli rekabet sonuçlarının reel bir tablosunu, büyük sermayenin küçük ve orta burjuvaziyi boğuşunun tablosunu çizmektedir.

Halkın proleter, yarı proleter ve küçük burjuva tabakaları – ki nüfusun % 87 isini teşkil etmektedirler, bütün gelirin üçte birini zor bulan bir gelir sağlamaktadır. Bütün gelirin % 67'si orta ve büyük burjuvazinin eline geçmektedir. Türk burjuvazisi arasında yüksek kazanç için sert bir mücadele geçiyor. Sermaye hiyerarşisi burada çok belirgindir. En büyük burjuvazi bütün kapitalist sınıfın gelirinin arslan payını ele geçiriyor. Küçük bir milyoner grubu burjuvazinin herhangi bir tabakasından fazla alıyor. Tabiidir ki, kapitalist sınıf arasındaki böyle bir «adaletsizlik» zaruri olarak en keskin tezatları beslemekte ve zaman zaman şiddetli kavgalara yol açmaktadır.

Türkiye'de, özel yabancı sermaye yatırımları tutarı önemsizdir. Ama bu, yabancı tekellerin Türkiye'ye nüfuzu önemsizdir, demek değildir. Onların kuvvetini sermaye yatırımlarının mutlak tutarı değil, emperyalist tekellerin yerli yükük sermaye ile işbirliği, memleketin yabancı devletlere genel bağımlılığı, askeri, dış ticaret v.s. alanlardaki daimi «yardımları» tâyin ediyor.

Büyük sermayenin ekonomideki rolünü ve önemini tam olarak belirtmek için Türk burjuvazisinin faaliyet şekil ve metotlarını gözden geçirmek gerektir. İş Bankası idare heyetinin resmi raporuna göre 1963 Aralığında bankanın genel hesaplar tutarı 6.707,4 milyon lira, aktif tutarı 1962 de 3 milyar, 1963 de 3,4 milyara yakın, 1965 Ocak ayında hemen hemen 4 milyar liraydı. (1957 de 1,6 milyar lira idi.) Böylece hükümet darbesinden sonra Bankanın aktifleri hızla artmakta devam ediyor. Bu büyük özel bankanın gücünü anlamak ancak onu devlet bütçesiyle ve Türk bankalarının aktifler tutarıyla kıyaslamakla mümkündür.

1963 de İş Bankası, genel tutarı 6,7 milyar liralık bir değeri bu veya şu ölçüde kontrol ediyordysa, aynı yılda devlet bütçesi 11,4 milyar lira idi. İşbankasının aktiflerinin izafi ağırlığı 1963 de bütün bankaların aktifler kitlesinin % 12'sini geçiyordu, özel Bankaların aktifleri ise % 48'i teşkil ediyordu.

İş Bankası, bütün Türkiye Bankalarındaki mevduatın % 26'sından fazlasını elinde tutuyor. Bütün memlekette 248 şubesi, ajanlıkları var. Kıbrıs ve Batı Almanya'da da şubeleri veya ajanlıkları bulunuyor. Bu bankanın ihtiyat akçası 1962 de 154,5 milyon lira idi ki bu bütün Türkiye'deki özel bankalarının tutarının % 70'idir. 1963 yılında İş Bankasının «safı» kârı, yaptığımız hesaba göre Türkiye'deki bütün Ticaret Bankalarının, «safı» kârının % 66'sıdır. Böylece, İş Bankası hükümet devirmesinden sonra

pozisyonunu muhafaza etmekle kalmadı, onu kuvvetlendirdi. İş Bankası hesaplarının tehlihi onun bütün sahalarda Birleşik Amerika, Batı Almanya, Fransa, İtalya emperyalist tekelleriyle sıkı işbirliğine giriştiğini ve Banka faaliyetinin gittikçe daha çok parazit bir karakter taşıdığını gösteriyor.

Herşeyden önce İş Bankası gittikçe artan yatırım tutarlarını elinde topluyor. 1961'de 1962 yıllarında banka mevduatı % 15,2 yükselmiş ve 2.540,1 milyon liraya ulaşmıştır. 1963 yılında bankanın bütün mevduat tutarı 2.773,3 milyon liraya, 1964 yılında 3.265,5 milyon liraya, yani evvelki yıla kıyasla % 17,7 yükselmiştir.

İş Bankası pozisyonunu, herşeyden önce, banka işlerinde ve sanayide genişletmekte devam ediyor. Bankanın iştirakler tutarı 1961-62 yıllarında 197,1 den 210,8 milyon liraya yükseldi. Banka, ticaret, maden sanayii, ulaştırma, enerji alanlarındaki sermayesini muhafaza ederek işleme sanayiinde faaliyetini artırdı. İş Bankasının sanayiye yatırım bütün envestismanının % 76,76'sını teşkil ediyor. Bankanın iştirakleri daha sonraki yıllarda da hızla arttı: 1963 de 258,2 milyon, 1964 de 279,1 milyon liraya yükseldi. İştiraklerin esas tutarı evvelce olduğu gibi yine imal sanayiine düşüyordu.

1964'te İş Bankası asgari 35 aksiyoner şirkete iştirak ediyordu. Bunlar arasında: Türkiye Şeker Fabrikaları şirketi, Türkiye Çimento Sanayii Şirketi, Türkiye Universal Mağazaları şirketi, Cam Sanayii Aksiyoner Şirketi, Türkiye Petrol Aksiyoner Şirketi, İş Bankasının İplik Sanayii («İplik İş») Şirketi gibi, tekel birlikleri, Türkiye Denizcilik Bankası, Ticaret Şirketi (Gima), Balıkesir, Manisa, Antalya, Karaman gibi büyük tekstil şirketleri, Türkiye Ticaret Bankası, Sanayi Kalkınma Bankası, Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası, Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası gibi memleketin en büyük Bankaları, «Destek Reasürans A.Ş.» Milli Sigorta Şirketi, Anadolu Sigorta Şirketi, Ankara Sigorta Şirketi v.s. vardır.

İş çevrelerinin organı «İktisadi yürüyüş» dergisi, İş Bankasının menfaat alanlarının genişliğini anlatarak «Bu banka etrafında büyük bir müteşebbisler grubunun teşekkül ettiğini, Bankanın, çam, tekstil, şeker, Çimento, Metalürji, değirmen, yağ, konserve ve çeşitli sanayi alanlarının başlıca teşkilâtçısı ve hissedarı» olduğunu, ayrıca ticaret, turizm, sinemacılık, sigortacılık, reklam işlerinde v.s. alanlarda çıkarları olduğunu belirtiyor ve «İş Bankasının, Dış Pazarlarla münasebetleri genişletmede çok büyük rol oynadığını» kaydediyor.

Cam Sanayii Aksiyoner Şirketinin bütün sermayesi İş Bankasıdır. Şirketin kurumlarının üretimleri Türkiye ihtiyaçlarını tamamiyle doyuruyor. Bunları Amerika Birleşik Devletlerine, Hollandaya ihraç ediyor, Yakın ve Ortadoğu pazarlarını ele geçirmeye çalışıyor.

10 fabrikayı kontrol eden Türkiye Çimento sanayii kurumları 1962 yılında 878,7'bin ton, 1964 yılında ise 1.423,7'bin ton Çimento istihsal etmiştir. Hükümet darbesinden sonra şirket birkaç fabrikayı yeniledi ve yenilerini kurdu, memlekette ki tekelci durumunu sağlamlaştırdı.

16 Şeker fabrikası, 1963 de 430'bin ton, 1964'te 611 ton şeker istihsal etmiştir. Fabrikalar ayrıca ispiroto, hayvan yemi ve başka maddelerde istihsal etmiştir. Türkiye şeker fabrikaları şirketinin sermayesi 1963'te 22 milyon liradan 100 milyon liraya yükselmiştir.

Bu tekelci kumpanyanın sermayesi iki devlet bankasıyla (Sümer Bank ve Ziraat Bankası) İş Bankası arasında üç eşit kısma ayrılmıştı, temel sermayesi 100 milyona çıktıktan sonra özel sermayenin hissesi % 50'ye yükseldi ki, bunun % 22,5'i küçük aksiyonerlerin, % 19'u Türkiye şeker kumpanyasının yavru şirketlerinin ve İş Bankasıdır.

Türkiye Petrol Şirketince tekelleştirilen petrol sanayii kurumlarının işletilmesinden de İş Bankası hissedarları için doyurucu sonuçlar elde edilmiştir. 1963 de şirket 613,6 ton petrol çıkarmıştır (aynı yılda bütün Türkiye'de elde edilen petrol 746 tondur). Türkiye Petrol şirketi dünyaca tanınmış Amerikan «Kaltex» kumpanyası ile anlaşarak İstanbul'da bir petrol tasfiye fabrikası kurdu. Yeni kurulan «İstanbul Petrol A.Ş.» (İPRAŞ)inde Türk tarafı % 51, Kaltex ise % 49 sermaye sahibidir. 10 milyon lira temel sermayeli bu kumpanya 25 milyon dolar değerinde büyük bir petrol tasfiye fabrikası kurdu.

İstihallerini genişleten tekstil kurumlarının işletilmesi de İş Bankası hissedarları için oldukça «doyurucu» kazançlar sağlamıştır. 1963-64 yıllarında istihallerini genişleten ve İşbankası hissedarlarının gelirini artıran kurumlar şunlardır: «Rabak» metalürji fabrikası, «İzmir Metalürji Fabrikası T.A.Ş.», «Tarım ilaçları T.A.Ş.», «Maden İnşaat İşleri T.A.Ş.» v.s.

Sanayi sermayesi yatırımlarından elde edilen büyük kazançlar İşbankasını envestismanlarını artırma yoluna götürüyor. Yeni sermaye yatırımları şirketler arasında şöyle ayrılmıştır: Şeker fabrikaları şirketine 13 milyon lira, çimento sanayiine 4 milyon lira, lastik fabrikası «Pirelli T.A.Ş.»ne 3,7 milyon lira, Ticaret-Sanayi Şirketine, «Yünilever T.Ş.»ne 2 milyon lira, Amerikan-Türk Ampul Fabrikası «General Elektrik T.A.Ş.»ne 1 milyon lira, Madeni İmalat Aksiyoner Şirketine 1 milyon lira, Tarım İlaçları İstihsal Şirketine 0,75 milyon lira, Elektrolitik Bakır İstihsal Şirketine 0,51 milyon lira, Kıbrıs Adası Alkollü İçkiler Türk Şirketine 0,126 milyon lira, v.s.

İş Bankası «eski» Şirketlerine sermaye yatırımlarını artırırken bir taraftan da birçok yeni aksiyoner şirketleri kurmuştur. 1963 Martında 40 milyon lira sermayeli yeni bir kredi müessesesini – sanayi yatırım ve kredi bankasını kurdu. İşbankası ile birlikte Türkiye Garanti Bankası, Vakıflar Bankası, Kredi Bankası, Akbank gibi Türk Bankaları ve İngiliz-Fransız Osmanlı Bankası bu yeni şirketin hissedarları oldular.

Yeni kurulan bu Banka hükümetten önemli bir destek gördü, 60 milyon lira kredi yardımı aldı. Bankanın teşkilâtçıların açıkladıklarına göre, onun amacı özel sanayi sektörüne kısa ve orta vadeli krediler açmak ve ekonominin bu alanına yabancı sermaye çekmektir. Buna paralel olarak 1964 yılında, özel çıkarma sanayiine kredi sağlamakla görevli benzeri bir

bankayı, maden sanayiini kalkındırma bankasını kurma hazırlıkları sona erdi.

Hükümet devirmesinden sonra Türkiye sermayesinde yalnız konsantrasyon değil, santralizasyon seyrinin de hızlandığı görüldü. İş Bankası bütün kredi müesseselerini kontrol altına aldı. Meselâ, Türkiye Kredi Bankasının iflâsla yüz yüze gelmesi üzerine, bu banka ve onun kontrolü altındaki bütün şirketler İş Bankasının doğrudan doğruya bağımlılığı altına girdi.

Şakir Kesebir'in kurduğu Türkiye Kredi Bankasının sermayesi DP devrinde 2 milyon liradan 20 milyon liraya çıkmış, şubeleri 15'e yükselmişti. Türkiye Sigorta Şirketi, «Porselen Ticaret» şirketi, «Keramik Sanayii ham maddeleri» yavru şirketlerini kontrol eden İstanbul Porselen sanayii şirketi bu banka tarafından kurulmuştur. Banka, aynı zamanda Sanayi Kalkınma Bankasının ve Çukurova Elektrik Şirketinin sermayelerine ortaktır.

İş Bankası kredi Bankasını tam bir iflastan «kurtardı», ona 30 milyon lira (onun nominal sermayesinden bir buçuk defa fazla) istikrazda bulundu. Ve onu kendi diktası altına aldı.

Hükümet darbesinden sonra geçen yıllar içinde İş Bankası daha çok A.B.D. ve Batı Alman Emperyalist tekelleriyle işbirliğini genişletti. Meselâ bu banka «Ereğli Demir Çelik Fabrikaları A.Ş.»nin başlıca hissedarlarından biri oldu. Amerikan kumpanyası «Goodyear» ile birlikte İş Bankası otomobil lastik ve koroseri şirketini kurdu. 93 milyon lira olan şirketin sermayesinin % 60'ı Amerikalılardır.

«General Elektrik T.A.Ş.»ne ait İstanbul Ampul Fabrikası önemli derecede genişletildi, şimdi ilâve olarak otomobil farları için 2 milyon anpul ve 1,5 milyon da anpul çıkaracak durumdadır. İş Bankasının bir İtalyan firması ile birlikte kurduğu İzmirdeki «Türk Pirelli A.Ş.» genişletildikten sonra, yılda 240'bin otomobil koroserisi çıkarmaktadır.

Türk-Fransız-Amerikan «Sınay Tatbikat A.Ş.» tarafından kurulmuş olan Bornovadaki transformatör fabrikasının da istihsalı genişletilmiştir. Ve Sümerbankla İş Bankası da bu fabrikanın ortaklarıdır.

İş Bankası ile emperyalist tekellerin durmadan genişliyen işbirliğinin en büyük başarısı bu bankanın «Amerikan Bankası» ile birlikte kurduğu «Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.»dir. Türkiye Burjuva basını, Amerikan-Türk Bankasının meydana getirilmesini iki memleketin (Birleşik Amerika ile Türkiye'nin) özel sektörlerinin birleşmesine, bu iki sektörün mali şirketler kurabileceğine yeni bir örnek olarak göstermektedir. Amerikan-Türk Bankasının sermayesi 10 milyon liradır. Bunun % 76'sı, İş Bankasına ve onun kontrolü altındaki şirketlere, % 24'ü Amerikan Bankasına aittir. «İktisadi Yürüyüş» dergisi, «Türkiye'nin özel Banka işlerinin başlıca teşkilâtı olan İş Bankasının Amerikanın en önemli bankasıyla işbirliği yapması sonucunda meydana gelen teşkilât dış ticaretimizde özel sermayenin en önemli dayanağıdır.» diye yazıyor. Yeni kurulan Bankanın başlıca amacı «Batı ile dış Ticaret işlerinin genişletilmesi ve Türkiyede yabancı sermaye yatırımlarının teşvikidir.»

Görülüyor ki, Türkiye İş Bankası nüfuzunu çok genişletmiştir ve emperyalist-tekellerle işbirliğini kuvvetlendirmeye devam etmektedir. Türkiye'nin en kuvvetli özel sermaye kuruluşu daha da güçlenmiş, özel bankalar ve aksiyoner şirketleri arasındaki güdücü durumu kuvvetlenmiştir.

İş Bankasının nüfuz alanının genişliği sadece kumpanyalara ve şirketlere iştirakinin genişliğinde değildir, aynı zamanda, pratikte bu bankanın kontrolü altında bulunan bazı kredi müesseselerine iştirakindedir. Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası bunlar arasında önemli bir yer tutuyor.

«İktisadi Yürüyüş» dergisinin yazdığına göre, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası» özel sanayii desteklemek, genişletmek, yeni özel sermaye kurumları meydana getirmek, Türk ve yabancı özel sermayelerin memlekette kurulan sanayie katılmasına yardım etmek, her şekildeki teşebbüslerin kalkınmasına yararlı olmak amacıyla kurulmuştur.» Bankanın sermayesi 25 milyon lira olarak tesbit edilmiştir. Bunun 12,5 milyon lirası yılda % 6 gele garantili tahvil çıkarma, 12,5 milyon lirası Türk ve yabancı bankalara ve aynı zamanda özel kişilere hisse senedi dağıtma yoluyla sağlanmıştır. İş Bankası Sanayi Kalkınma Bankasının en büyük hissedarıdır, bu bankanın 3 milyon liralık hisse senedine sahiptir. Bundan başka, hisse senetlerinin 3,5 milyon liralığına yakın bir kısmı ya doğrudan doğruya İş Bankasının kontrolü altında bulunan veya onunla sıkıca bağlı olan bankaların elinde toplanmıştır ki, bunlar Ticaret Bankası, Yapı ve Kredi Bankası İstanbul ve İzmir şirketleridir. Sanayi Kalkınma Bankasının hissedarları arasında yabancı bankalar da vardır. (Osmanlı Bankası, Selanik Bankası, İtalyan Bankası, Holanda Bankası ve «Banko Di Roma» gibi). Bunlar hisse senetlerinin 3,2'sine sahiptirler. Sanayi Bankasının hisse senetlerini doğrudan doğruya ellerinde tutanlar arasında büyük teşebbüs sahipleri de var: Mültimilyoner Vehbi Koç, Türkiye Garanti Bankası başında bulunan Cabir Selek, Yapı ve Kredi Bankası İdare Heyeti üyesi Hazım Atif Kuyucak, Büyük Fabrikatör F. Eczacıbaşı v.s. gibi.

Sanayi Kalkınma Bankasının dayandığı başlıca sermaye Amerikan «yardımları», «Marşal plânı» özel kurumlar fonu denilen ödünç paralar, milletlerarası Kalkınma Bankası kredi ve istikrazları, hükümet dotasyonlar, Merkez Bankasının kredileridir.

Sanayi Kalkınma Bankası hükümet darbesinden sonra faaliyetini bir hayli genişletti. 1963 de bankanın sermayesi iki misli artarak 50 milyon liraya yükseldi. Bunun 17,5 milyon lirasını bankanın aksiyoneri haline gelen Milletlerarası kalkınma Bankasından aldı. 1963 de Sanayi Kalkınma Bankası, Türkiye'ye gönderilen Amerikan artık mallarının satılmasından elde edilen 125 milyon lirayı kendi emrine aldı. Resmi bilgiye göre, Türkiye Merkez Bankası Sanayi Kalkınma Bankasına 334 milyon liralık kredi açmıştır.

Sanayi Kalkınma Bankasının faaliyeti soyguncu bir karakter taşıyor. Bunu, bu bankanın idarecileri de gizlememektedirler. Bankanın baş id-

recisi B. Yazıcı şöyle diyor: «Birinci Dünya Harbinden sonra, özellikle, 1934 yılından sonra Türkiye'de yavaş yavaş bir müteşebbisler sınıfı meydana gelmeye başladı. İkinci Dünya Harbinden sonra bu sınıfın çok kuvvetlendiğini, Türk ekonomisine dinamik bir karakter vermeğe başladığını görüyoruz.»

B. Yazıcıya göre, özel sermayenin her zaman bir Sanayi Kalkınma Bankası kuramayacağı az gelişmiş memleketlerde «bunları hükümetin yardımı ile kurmak zaruridir. Yalnız bu gibi bankaların sermayesinin zamanla özel sektöre geçmesi için önceden tedbirler alınmasının öngörülmesi gerekir.» B. Yazıcı dolaşım sermayesinin ikmal için yabancı istikrazlara başvurmak gerektiğini, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankası kurulduğu zaman elinde ancak $\frac{1}{4}$ imkân bulunduğunu bunun $\frac{3}{4}$ 'ü ise devletten ve memleket dışından sağladığını belirtiyor. Yazıcı Bankanın faaliyet prensiplerini şöyle açıklıyor: «Kalkınma Bankası kurmayı düşünenlerin çoğu sanıyorlar ki, bu bankalar kâr elde etmek çabası göstermezler, onlar halka hizmet etmelidirler, ve tabir caizse, filantropik bir teşkilât olmalıdırlar. Realite buna karşıdır. İyi teşkilâtlandırılmış bir kalkınma Bankası kazanç payını hissedarlarca kabul edilecek şekilde dağıtabileceği gibi, ihtiyatlarını ikmal edebilecek bir kâr müessesesidir.» . . . «. . . müteşebbisin kârı da, bankerinki gibi, her zaman ilk planda gözönünde tutulmalıdır.» Yazıcıya göre, eğer şirketin (fabrika v.s.'nin) durumu şüpheli ise, bankerler bu gibi müesseselerle devletin meşgul olması gerektiği düşüncesindedirler. B. Yazıcı kendi emekleriyle banka hissedarlarına kâr ve mutluluk sağlayacak milyonlarca emekçiye tabii ki düşünmez.

Türkiye Kalkınma Bankası, hükümet darbesinden sonra geçen yıllar içinde, sanayide, özellikle «mahdud kişiler çevresinin elinde bulunan» hisse senetlerindeki nüfuzunu önemli surette genişletti. Bunlar, başlıca olarak, büyük şirketler — milyonlerdir. 1960 yılı rakamlarına göre banka, faaliyeti sırasında 420 firmaya 312,7 milyon lira tutarında uzun vadeli kredi açmıştır.

Kalkınma Bankasının milyonlar tutan kredilerinin % 78'e yakın bir kısmı, memleketin büyük ve en büyük kumpanyalarına açılmıştır. Sanayi bankası milyonlarca sermaye ile oynayan Türkiye Büyük burjuvazisinin «kendi öz» bankasıdır. Dağıtılan sermayelerin ana kaynağı yurt dışındadır ve bunların başlıca hedefleri emperyalizme doğrudan doğruya bağlı bulunan milli burjuvaziye beslemek ve büyütmektir. 1962 yılı sonu rakamlarına göre Sanayi Kalkınma Bankası 492,2 milyon lira kredi vermiştir. Bunun 50 milyon lirası iç kaynaklardan 238,6 milyon lirası «Marşal Planı» özel sermaye fonundan, 119 milyon lirası Milletlerarası Rekonstrüksiyon ve kalkınma Bankasından, 84,6 milyon lirası Kalkınma İstikrazı Fonundandır.

Sanayi Kalkınma Bankası büyük Türk şirketlerine kredi verirken tercihan hafif sanayi istihsalı alanının genişlemesine yardım ediyor.

Belirtmek gerek ki, Bankanın kredilerini, bir kaide olarak, şirketler üzerine, ipleri memleket dışına uzanan bir kontrol takip etmektedir.

1961 Temmuzunda Sanayi Kalkınma Bankası özel bir «sanayi finansman fonu» (sermayesi 40 milyon lira) ve «ihracat işleri finansman fonu» (sermayesi 75 milyon lira) meydana getirdi. Sanayi fonunun vazifesi yeni kurulan şirketlerin aksiyonlarını satın almak ve onları esham ve tahvil borsasında realize etmektir. Başka bir deyimle, Sanayi Kalkınma Bankası Türkiye Aksiyoner Şirketleri üzerindeki kontrolünü genişletmeye ve Türk şirketlerinin bir kısmını yabancı kumpanyalara satmaya gayret etmektedir. Bu suretle Banka yabancı sermayenin Türkiye'ye girmesinde aracılık rolünü daha geniş bir şekilde gerçekleştirmeyi tasarlamaktadır.

Sanayi Kalkınma Bankasının aracı faaliyeti hissedarlara önemli kazanç payları sağladı. Bankanın kuruluşunda hükümet hissedarlara % 6'dan az olmayan bir kazanç garantilemişti. Resmi rakamlara göre, 1961 ve 1962 yıllarında banka her hisse senedi için (taşıyana) % 12 kazanç payı ödedi. Önceden tesbit edilmiş fiyatı 100 lira olan Sanayi Kalkınma Bankası hisse senedi 1963 yılı Kasımında borsada 240 liraya satılmıştır. Son üç, dört yıl içinde Türkiye'nin yalnız en büyük aksiyoner şirketlerinin değil, aynı zamanda büyük sermayenin ayrı ayrı temsilcilerinin de pozisyonları kuvvetlendi, nüfuzları genişledi. Bu temsilciler arasında önce, birçok fabrikaların sahibi, bir güdücü teşebbüs sahipleri gurupunun üyesi, bir sürü şirketin yöneticisi, kırktan fazla şirketin büyük hissedarı mültimilyoner Vehbi Koç'u katmak gerektir.

1960 olaylarına kadar V. Koç, Türkiye Sanayi Kalkınma Bankasının, Amerikan-Türk ampul fabrikası (General Elektrik T.A.Ş.)nin büyük bir hissedarı, 20,3 milyon lira sermayeli büyük tekstil şirketi Bozkurd'un, ihracat şirketi «Koç Ticaret T.A.Ş.»nin, İstanbul Ticaret Şirketi «Koç T.A.Ş.»nin «Koç Demir İhracat Ş.»nin kurucusu, Silahtarağa Maden Fabrikasının, «Kardel Kablo» ve sairinin sahibi olarak tanınmıştır.

Hükümet devirmesinden sonra çok geçmeden Vehbi Koç, iş alemindeki nüfuzundan faydalanarak, Ticaret ve Sanayi Odaları Birliğinin Başkanı seçildi. Bu önemli mevki V. Koç'un nüfuzunu daha da artırdı. 1963 Aralık ayında «Koç Holding T.A.Ş.» şirketini kurdu. Türk basınının düşüncesine göre, bu şirket çeşitli kurumlara ve Aksiyonar şirketlerine iştirak ederek onları birleştiren kendine özel bir trösttür. Bu şirketin kuruluş şekli ve faaliyet metotları doğrudan doğruya A.B.D. ve Batı Almanyadan alınmıştır. «Koç Holding T.A.Ş.»nin baş direktörü H. Alisba'nın ifadesine göre, yeni teşkilât küçük sermaye yatırımlarını büyük bir biznese yöneltmek için mümkün olduğu kadar elinde toplamaktır.

Bizim de amacımız aksiyoner şirketlerini birleştirmek, onları desteklemek, ana kampanya etrafında toplamaktır. diyor Alisbah.

«Koç Holding T.A.Ş.» de, şirketin sahibi gibi, emperyalist çevrelerden büyük bir ilgi ve destek görmektedir. Vehbi Koç ve onun şirketleriyle birlikte Türkiye'nin sanayinde, ticaretinde, sigortalarında ve diğer ekonomik alanlarında Amerikan ve Batı Alman Tekellerinin büyük bir kısım envestismanları gerçekleşmektedir. Amerikan tekeli «Ford Motors» Türkiye'de «Koç

Holding T.A.Ş.» ile birlikte otomobil montaj fabrikası kuran ve Amerikan lisansı ile işleyen «Otomobil Sanayii T.A.Ş.» (Otosan) tesis etmiştir. Amerika tarafından yapılan yatırımın tutarı nisbeten büyük değildir: Şirketin temel sermayesi 10 milyon lirdir. Fakat Amerikan Tekelinin nüfusu yatırım tutarı ile tayin edilemez. Onun kuvvetini yerli büyük sermaye grubuyla sıkı işbirliğinde, bu grupun hükümetten destek görmesinde, otomobil montaj fabrikasının kamyon detaylarının dışardan ithaline bağlı bulunmasında, Türkiye'nin emperyalist monopollere genel bağlılığında.

Vehbi Koç, Sanayi Kalkınma Bankası, İş Bankası ve Kredi Bankası ile birlikte Adapazarında büyük bir otomobil Karoseri Fabrikası kuran «U.S. Royal Lastik T.A.Ş.» Amerikan-Türk kumpanyasına ortak oldu. Kumpanyanın sermayesi 45 milyon liradır, ki onun % 60'ı Amerikan firması «U.S. Raober Kumpanyası»na, % 20'si Türkiye Sanayi Kalkınma Bankasına, % 10'u İş Bankasına ve Kredi Bankasına, % 10'u Vehbi Koç ve diğer bazı büyük Türk sermayedarlarına aittir. Vehbi Koç'un şirketin idare heyetinin başkanı olması kumpanyadaki nüfuz gücünü gösterir.

«Koç Holding A.Ş.» İş Bankası ile birlikte, Batı Alman Firması «Slitz» kumpanyası tarafından kurulan bira fabrikalarına hissedar olmuştur. (Sermayenin % 61'ine sahiptir.) Kumpanya, bugün Türkiye'de mevcut bira fabrikalarının kapasitelerini aşacak üç fabrika daha kurmaktadır.

Türkiye'nin en büyük iş adamları Koç, Eczacıbaşı ve Bezmen Amerikan-Türk Sigorta Şirketi «T.A.M. Sigorta A.Ş.»i kurdular. Türk basınına göre, bu, «Türkiye Cumhuriyetin ilânındanberi yabancı sermaye ile birlikte kurulan ilk sigorta şirkettir.»

Vehbi Koç, Amerikan-Türk kumpanyası «Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.»e büyük sermaye yatırımı yapmıştır. (Şirketin sermayesi 600 milyon liradır.) Vehbi Koç şirketin hissedarı ve idare heyeti üyesi ve başkan yardımcısıdır. Türk basını, şirketin şimdiki başkanının, inşaat malzemesi ve kendi maden ocaklarından elde edilen ham maddeleri sürmek ve aynı zamanda istihsalın dışarıya ihracından ilâve çıkar sağlamak için şirketin idareciliğinden ve sorumluluğundan bilerek vaz geçen Vehbi Koç'un bir gölgesi olduğunu açıkladı.

Vehbi Koç Devlet Korporasyonlarının aksiyoner Holdingler halinde yeniden reorganize edilmesini ve kurulacak yeni teşkilâta özel yatırımlarla devlet yatırımlarının anonim olarak iştiraklerinin sağlanmasını istiyor. Vehbi Koç, makine ve kimya sanayii şirketi gibi az rentabil devlet korporasyonlarının devlet kontrolünde bırakılması, fakat başlıca devlet bankalarından biri olan Sümer Bank gibi müesseselerin reorganize edilmesi görüşünü savunuyor.

Vehbi Koç, kendine özel bir «Halk kapitalizmi» teşkilâtının programını da açıklıyor. Bu programa göre, şirketlere küçük hissedarlar da iştirak edecekler, büyük biznesçiler ise, profesyonel bir ustalıkla teşebbüslerin yönetimini gerçekleştirecekler.

Vehbi Koç'un başlıca hedefi, özel sermaye çıkarlarına olarak, devlet teşekküllerinden faydalanmayı genişletmektir. Bunun için o, örnek olarak gelişmiş kapitalist memleketleri gösteriyor ve onların tecrübe ve örneklerine dayanmayı teklif ediyor. Teklifi şu bakımdan enteresandır ki, «karma ekonomi sisteminde» o, kendi emekleriyle mültimilyonere milyonlarca gelir yaratan emekçilere, Türkiye'de devlet sektörünü fiilen yaratanlara nasıl bir rol verdiği hakkında tek bir söz yoktur.

Resmi rakamlara göre, «Truman Doktrininin» kabulünden sonra 1963 yılında kadar Türkiye'ye 1,5 milyar dolar ekonomik ve 2,5 milyar dolar askeri «yardım» yapılmıştır. Türkiye ekonomisine doğrudan doğruya yapılan yabancı yatırımlarının genel tutarı, Türk ekonomistlerine göre, 2,8 milyar lira (250 milyon dolar) dır ki, bunun 1,4 milyar lirası petrol sanayiine, 1,16 milyar lirası Ereğli Metalürji Kombinasına, 240 milyon lirası diğer sanayi alanlarına yatırılmıştır. Eldeki rakamlara göre, 1964 başında yabancı sermaye yatırımlarını teşvik komisyonunun geçen 12 yıllık varlığı müddetince 256 yabancı firmaya sermaye investismanı için müsaade verilmiştir. Fakat reel olarak ancak 103 firma sermaye yatırımı yapmıştır. (Petrol kumpanyaları bunun dışındadır.) Reel olarak yatırılan yabancı sermayenin % 30,5'i Amerikan kumpanyalarına, 22,2'si İsviçre, 16,9'u Hollanda, 12,6'sı Fransız, 9,1'i Batı Alman, % 2,6'sı İngiliz v.s. kumpanyalara aittir. Yabancı sermaye yatırımlarının ana tutarı büyük yabancı firmaları tarafından büyük Türk firmaları ile birlikte realize edilmektedir.

Böylece, yabancı investismanların, Türkiye'de emperyalist yayılışına dayanarak ve kılavuz olarak ortaya çıkan milyoner Türk şirketleriyle (veya karma kumpanyalarla) birlikte realize edilmesi tasarlanmıştır. Bu investismanlar başlıca olarak lastik, kimya, gıda sanayilerine (% 50) yöneltmiştir. Yabancı sermaye yatırımları Türkiye tarafından yapılan yatırım tutarını mutlak surette aşmaktadır. Diğer bir deyimle yabancı sermaye yatırımları, yalnız bütün olarak Türk ekonomisi için değil, emperyalistlerle işbirliği yapan Türk şirketleri için de köleleştirici bir nitelik taşımaktadır. Bununla beraber Türk milyonerleri, köleleştirici de olsa, kendilerine görülmek medik kazançlar sağlayan böyle bir işbirliğine gitmektedirler. Gerçekler, yalnız küçük ve orta burjuvazi ile emperyalizmin sıkı işbirlikçisi büyük burjuvazi arasında değil, bu büyük Türk burjuvazisiyle yabancı burjuvazi arasındaki ziddiyetlerin sertleşmesi potansiyel imkânlarını da göstermektedir. Çok mümkündür ki, Türk Büyük sermayesi, gelişmesinin herhangi bir aşamasında devletin yardımıyla emperyalist tekellerle işbirliği şartlarını düzeltmek, «dost» yabancı kumpanyaların baskısını zayıflatmak için teşebbüse girişecektir. Bu sertleşmenin ve teşebbüslerin yaklaşmakta olduğunun belirtileri şimdiden görülmektedir. Türk büyük sermayesi ile yabancı tekeller arasındaki işbirliğinde ziddiyetlerin sertleşmesi tehlikesi, yabancı investismanların Türkiye'ye akmasındaki malum yavaşlamayı şüphe yok ki etkilemektedir.

Türkiyede faaliyette bulunan emperyalist tekeller, tercihen yabancı çevrelerle bağlı sanayi sanalarının gelişmesine gayret etmektedirler. Amerikan «yardım»nın başlıca hedefi, açıkça, karma kumpanyaları desteklemeye, gelişmiş memleketlerin peyki müesseselerin donatımına yöneltmiştir.

Amerikan emperyalistleri Türk sanayiini değil, başlıca olarak, Türkiyede faaliyette bulunan emperyalistlerle işbirliği halindeki aracı Türk sermayesini desteklemektedirler. Bugün Türkiyede faaliyette bulunan Amerikan-Türk karma «Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları A.Ş.»nin kuruluş tarihçesinin incelenmesi, faaliyetinin tahlili varılan bu sonucu tamamiyle doğrular.

İkinci bir metalurji kombinasyonunun kurulması için, Türkiye ve Amerikan hükümetleri arasında görüşmeler 1958'de başlamıştır. Fakat, Amerikan tarafı Türkiye hükümetinin ricasını uzun zaman reddetti. Amerikan-Türkiye Karma Metalurji Kumpanyasının kurulması için anlaşmaya ancak 1960 yılında varılmıştır. Hükümet darbesinden bir ay önce, Türkiye hükümeti, fabrikanın ve karma kumpanyanın kurulması için kredi verilmesi üzerinde A.B.D. İhracat-İthalat Bankası ve Amerikan firmalarıyla anlaşmaya varmıştır. Anlaşmalar köleleştirici bir nitelik taşıyordu. Türkiye hükümeti başka memleketlerden yapılan elverişli teklifleri reddetmek, Amerikan kumpanyasının, başlıca olarak «Kopers» kumpanyasının kontrolü altında hareket etmek zorunda bırakıldı.

Yabancı kumpanyalar korporasyona 36 milyon dolarla iştirak ediyorlar. Türkiye'nin iştiraki 48 milyon dolardır. Bunun 12 milyon doları devlet kuruluşları olan Sümer Bank ve Karabük Demir-Çelik Fabrikasına, 12 milyon doları Ankara Ticaret ve Sanayi Odalarına (ayrı ayrı kişiler de dahil), 12 milyon doları İş Bankasına aittir.

Devlet kuruluşları olan Sümerbank ve Karabük Demir Çelik Fabrikası, şirketin özel bir kombina haline gelmesi için, hisselerini zamanla özel kişilere ve aksiyoner kumpanyalara satmayı üzerlerine aldılar.

Ereğli Demir-Çelik Fabrikası, hükümetin büyük yardımıyla kurulmuş olmasına ve devletin kumpanyaya ortak bulunmasına rağmen, pratikte devlet bu kurulun faaliyetini kontrol etmekten yoksun edilmiştir.

Ereğli Demirçelik Fabrikası yakın ve ortadoğunun en büyük işletmesidir. İlk kapasitesi 477 bin ton, tam kapasitesi 1 milyon tondur. Fakat «borçları, borç faizlerini ödemek, hissedarlara kazanç payı vermek, vergileri ödemek zarureti» yüzünden müessesenin mamulleri piyasada önemli bir ilâve ile gerçekleştirilecektir. Bunun sonucu olarak, Ereğli'deki kombinanın bir ton mamulunun fiyatı 3.528 lirayı buluyor. Halbuki, aynı şeyin fiyatı İtalyada 1.422, Fransada 1.917, Batı Almanyada 2.023 liradır. İşte Amerikan «yardım»larının Türkiye'nin sanayileşmesinde pratiği ve gerçeği budur. Bu «yardım» yüzünden halk, Amerikan emperyalistlerine ve Türk milyonerlerine yıllarca ağır bir haraç ödiyecektir. Emekçilerin Türk burjuvazisine ve yabancı emperyalistlere ödemek zorunda oldukları bu haracın tüm

tutarı nedir? Türk resmi istatistikleri, tamamiyle anlaşılır bir sebeple, bu suale cevap vermiyorlar. Fakat birçok bilgi ve dolaylı doneler, bir kutuptaki olağanüstü sefaletin, öbür taraftaki zenginliğin hayret verici tablosunu aydınlatmak imkânını veriyor. Önce, yukarda gösterildiği gibi, bütün kazançların aslan payını ele geçiren büyük sermayenin gelirleri göze batıyor.

İş Bankasını alalım: İş Bankasının muazzam operasyon tutarı, memleketin özel kredi şirketleri arasındaki hâkim durumu, bu bankanın bazı tekel teşkilâtları üzerindeki kontrolü, sigorta işlerindeki kesin nüfuzu, bol yardım aldığı, destek gördüğü emperyalist tekellerle sıkı bağlantısı bu bankaya büyük kazançlar sağlama imkânını veriyor. İş Bankasının idare heyeti raporuna göre yalnız 1961-64 yıllarında bütün gelir tutarı şöyle bir artış göstermiştir: 218,9 milyon lira, 243,4 milyon lira, 294,5 milyon lira, ve 323,9 milyon lira. İş Bankasının safi geliri 1961, 1963 yıllarında şöyle yükselmiştir: 15,2 milyon lira, 19,2 milyon lira, 25,4 milyon lira, ki bu, bankanın ödenmiş sermayesinin % 152, 192 ve 250'sini karşılar.

İş Bankası memleketin en çok kazanç getiren kurulu olarak kalmakta devam ediyor. 1963 rakamlarına göre, devlet bankasının «safi» kârı sermayelerinin % 7'si, özel bankaların % 14,1'i tutarındadır. Özel bankaların hissedarlara ödediği kazanç payı % 10'u aşmamıştır. Halbuki, İş Bankasının «İsme yazılı» hisse senetlerinin kazanç payları 1961-1963 yıllarında % 45, «taşıyana ödenen» hisse senetlerinin % 120, Kurucu hisse senetleri 1961 yılında % 399,9, 1963 de % 510,5'i teşkil eder.

İlk değerleri 10 lira olan «nama pazılı» ve «ibrazı bağlı» hisse senetleri 1963 yılında Borsada 73-83 liraya realize edilmişlerdir. İş Bankasının 100 liralık kurucular hisse senedi 1960 da Türkiye Borsasında 2.395 liraya realize edilmiştir. Milyoner Kazım Taşkent'in Kurduğu ve memleketin binlerce küçük halı dokuyucusunu kredileriyle örümcek ağı gibi saran Yapı ve Kredi Bankası (ki temel sermayesi 40 milyon liradır) yalnız 1963 de 112,2 milyon lira gelir sağlamıştır. Safi kârı ise 7,4 lirayı bulmuştur.

Türkiye Vakıflar Bankası hissedarlarının kazanç payları 1963 yılında bir yıl önceye nazaran % 13,3 artmıştır.

İngiliz-Fransız Osmanlı Bankasının (Temel sermayesi 8 milyon lira) 1963 yılındaki geliri 58,3 milyon lirayı bulmuştur. Safi «kârı» 10,14 milyon liradır.

1952 de Türk aksiyoner şirketlerinin bütün kazanç tutarı sermayelerinin % 44'ünü, 1960 da % 71'ini teşkil etmiştir.

Devlet korporasyonları da, onbinlerce işçinin amansız bir kapitalist sömürmenin gerçekleştirildiği kurumlarda önemli gelirler elde etmektedir. Devlet iştiraklerinin, «safi» kâra girmeyen yüz milyonlarca lira kazancı memleketin askerileştirilmesine, aksiyoner şirketlere iştirake, özel sektöre, bu arada yabancı tekelcilerin kumpanyalarına doğrudan doğruya yardım işine harcanıyor.

Türkiyedeki yabancı kumpanyaların kazançlarına dair basında bazı bilgiler sızıyor. Birçok yabancı firmaların, «Türkiye milli» tabelasıyla gerçek kimliklerini gizledikleri için, bu çeşit kazançların hesaplanması çok zordur.

Türkiyedeki yabancı petrol kumpanyaları, memlekette petrol istihsal ederek ve memlekete petrol ithal ederek palazlanmaktadırlar. Yabancı kumpanyalar Türk petrolünün her milyon tonundan 320 milyon lira kazanabilirler. Bu firmaların Türkiyedeki petrol istihsalı artmaktadır. Yakın gelecekte böyle bir kazanç tamamiyle imkân dahiline girecektir. Bugün Türkiye petrol ithalinden her yıl asgari 20 lira kaybediyor. Yabancı kumpanyalar daha şimdiden petrol istihsalı için Türkiyeye yatırdıkları sermayenin üç kat fazlasını bu memleketten çekmişlerdir. Türkiyedeki yabancı bankaların ortalama «safı» kazanç payı milli bankaların kazanç payını on kat aşıyor. 1963 rakamlarına göre çeşitli banka kategorilerinde «safı» kazancın ödenmiş sermayeye nisbeti yüzde hesabıyla şöyle idi:

Devlet Bankaları	7,0
Büyük Ticaret Bankaları (özel)	14,1
Küçük mahalli bankalar	2,5
Yabancı Bankalar	124,2

Yabancı Bankaların aktiflerinin Türkiye Bankaları Genel aktif tutarındaki izafi ağırlığı önemsiz olmakla beraber banka sermayesinde büyük kazançlar özellikle yabancı bankalara düşmektedir.

Bütün olarak 1952–63 yıllarında yabancı firmalar Türkiyeye nakit olarak 39,7 milyon lira yatırmışlardır. Bu müddet içinde bunların Türkiyeden nakit olarak çıkardıkları 124,1 milyon liradır.

1962 yılı rakamlarına göre: Ayrı ayrı yabancı ve karma şirketler yalnız bir yıl içinde temel sermayelerini 3–5–10 kat aşan bir kazanç sağlamışlardır.

Vaktiyle, «Truman Doktrini» ve «Marşal Plânı» açıklanırken Amerikan büyük iş adamları, memleket dışına yatırılacak her doların bir dolar kazanç getireceğini ilân etmişlerdir. Şimdi görülüyor ki, yatırılan Amerikan dolarları çok daha fazlasını götürüyorlar. Bu kazançlar, Türkiyenin emperyalist memleketlere tüm olarak bağlılığıyla, emperyalistlerle yerli sermayenin işbirliğiyle, emekçilerin ve her şeyden önce bütün işçi sınıfının çağdaş metotlarla sömürülmesiyle sağlanmaktadır.

Amerikan yardım teşkilâtı Türkiye Ekonomik Kalkınma Teşkilâtı ile bir arada ve Amerikan Profesörü Enos'un yönetimi altında milli gelirin bazı verilerini çözümlemeyi denemiş ve sosyal adalet, – sizliği Amerikan profesörünü hayrete düşüren sonuçlara varmıştır. Amerikan profesörü varılan bu sonuçları yayınladıktan sonra şunları söyledi: «Gelir dağılışının bu kadar kötü olduğu bir memlekette ortaya çıkan bu adaletsizlik daha enerjik bir şekilde protesto edilmezse hayret ederiz.»

Türkiye Milli Gelirinin genel tutar hesaplarının ve onların çözülmesi metotlarının doğruluğu hakkında ciddi şüpheler var. Böyle olmakla beraber doğruluğu çok nisbi olan veriler bile burjuvazinin emekçileri soygunun parlak bir tablosunu vermektedir.

Türkiye nüfusunun % 75'i tarım istihsalıyla uğraşır. Fakat nüfusun bu kısmının genel gelir tutarı, tarımın çok geri olması, toprak meselesinin çözülmemiş bulunması yüzünden ancak % 38'i teşkil eder. Köy nüfusunun yüzdesinde çok önemsiz bir yeri olan küçük bir grup köy sömürücüsü (büyük toprak sahipleri ve yeni köy zenginleri) bütün köy nüfusunun gelirlerinin % 20'sini ele geçiriyor Yılda hemen hemen 4 milyar lira alıyor.

Milli gelirin ana kitlesi şehirde dağılmaktadır. 3 milyon işçi ve küçük memur yılda 15 milyar kazanıyorsa, küçük bir kapitalist grup Türkiye nüfusunun bütün gelirinin dörtte birini ele geçiriyor. Kapitalist teşebbüslerin ve büyük memurların milli gelirdeki payı üç milyon işçi ve küçük memurukinden daha fazladır.

Türk halkı köy ve şehir sömürücülerine ve çoğunluğuyla sömürücü sınıfların temsilcileri olan büyük memurlara yılda 20 milyar liradan fazla (bütün milli gelirin % 40'ını) ödüyor. Burada kazançların aslan payı, sömürücü sınıfların gelir tutarının % 61'ini alan şehir kapitalistlerine düşüyor.

1962 yılına ait bir Türkiye kılavuz kitabında 1960 yılında bütün Türkiye nüfusunun % 2'sininin milli gelirin % 38'ini elde ettiğini belirtilmektedir.

Burjuva edebiyatında milli gelirin hesaplanmasında Türk vatandaşının ortalama gelir tutarı göz önünde tutulur. Böyle bir metot, tabii olarak, Türkiye toplumunun çeşitli sınıflarının temsilcileri arasında gelirin reel dağılışını ortalama rakamlar arasında gizlemek imkânını verir. Milli gelirin halkın çeşitli kategorileri arasında dağılışı hesabının sonuçları bazı düzeltmelerin yapılmasını kolaylaştırır. Meselâ 1962 yılında Türkiyede milli gelirin adam başına dağılışı 1.871 lira idiye, halkın çeşitli kategorileri arasında gelir dağılışı hesaplanınca bir «fakir köylünün» aynı yıl içindeki gelirinin 1.100 lira gibi önemsiz bir tutar teşkil ettiği, «zengin» köylünün ise 46 bin liradan fazla olduğu görülür. Aynı yılda bir işçinin ve küçük memurun milli gelirden payı 5 bin lira, «Patronun» ise 123 bin liradır.

Olgular gösteriyor ki, Türk burjuvazisinin faaliyeti 1960 hükümet darbesinden önceki yönde gelişmekte ve aynı şekillerde gerçekleşmektedir. Hükümet darbesi sırasında menfaatlerine biraz dokunulan büyük burjuvazi pozisyonunu tamamiyle düzeltmekle kalmadı, önemli derecede genişletti ve kuvvetlendirdi. Türk büyük sermayesi ve her şeyden önce, onun tekelsizliğe yükselmekte olan üst tabakası bütün yeni kilit noktalarını ele geçirmekte, devlet araçlarından kendi amaçları için geniş ölçülerde faydalanmakta, emperyalist memleketlerin tekelleriyle işbirliğini kuvvetlendirmeye devam etmekte, kendi ekonomik ve politik nüfuzunu kuvvetlendir-

mek için bu tekellerin tecrübe ve desteğinden faydalanmaktadır. Türkiye öyle bir devir yaşıyor ki, ekonomide bazı büyük sermaye temsilcileri tekelciliğe yükselmektedir, bazı çevrelerin politikasında ise gericiğe ve yayılmaya doğru daha büyük bir eğilim görülmektedir. Tekelciliğe yükselmekte olan Türk sermayesi en büyük toprak ağalarıyla birlikte Türk halkının çektiği acıların başlıca suçlusu, Türk toplumunun başlıca gerici kuvveti olarak kalmakta devam ediyor.

Devamı var

İÇİNDEKİLER

Aleksandr Sobolev

Afrikada toplumsal ilerleme ile ilgili bazı sorunlar 165

Lutfi El-Holi

Afrikada emperyalizme karşı yürütülen savaşın bugünkü dönemi . . . 180

TARİHTEN YAPRAKLAR

Alberto Ferrari

Halk Cephesinden alınan dersler ve Lâtin Amerika 195

Stephan N'Komo

Rodezya buhranı 202

KITAPLAR VE DERGİLER

Terno Amat

Oktobr Devrimi ve Fransız halkının savaşı 209

SEMINER ÇALIŞMALARI

Afrikada milli devrim sorunları 215

OZEL SAYFALARIMIZ

Türkiye hakkında değerli iki eser 220

İngilizcesi:

Central Books Ltd., 37 Grays Inn Road, London, W. C. 1.

İtalyancası:

Libreria Rinascita, Via delle Botteghe, Oscure 2. Roma

Almancası:

«GLOBUS»-Vertrieb ausländischer Zeitschriften, Wien XX,
Höchstädtplatz 3

Yunancası (Kıbrıs'ta):

Laikon Praktorion, Tricoupi Street, 53 r., Nicosia

Rusçası:

Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6, Thákurova 3

Fransızcası:

Societe d'Edition et d'Enformation 9, Boulevard des Italiens Paris (2e)

İspanyolcası:

Ediciones Pueblos Unidos Casilla Correo 589, Montevideo

Japoncası:

Nauka Ltd., 2, Kanad-Zinbocho 2-chome, Chiyoda-ku, Tokyo

İsveç dilinde:

Arbetarkultur, Söderarmsvagen 36, Johanneshov 6, Stockholm

Bulgarcası:

Raznoiznos, I, Rue Tzar Assen, Sofia

Türkçesi:

«YENİ ÇAĞ» – Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6,
Thákurova 3

Fiyatı 1 lira